TITU DINUŢ
COMANDIRUL
EDITURA ALBATROS
BUCUREŞTI • 1981
TZJDORE, MĂRIA TA.
Sceptrul ţi-a rămas de pravili orfan. Trei surori în urma-ţi, Doamne, s-au cernit. Te căuta calul, de Zupta gătit. Aşteptau pandurii...
Dar n-ai mai venit.

BOGDAN

Soarele încins sfîrîia în apele asfinţitului. Pînzele corturilor păreau a fi vetre sîngerii. Numai deasupra iurtei beiului flutura sangeacul cu flamură verde şi jumătate de lună argintie.

— Allah selemetîr... Allah selemetîr...

Hogea se ruga. Cu frunţile în ţărînă, oglanii îl ascultau. Îşi înălţau în răstimpuri faţa spre cer, cerşind mila lui Allah care încuiase porţile albastre, slobozind pe boltă luna şi stelele.

— Allah selemetîr... Allah selemetîr...

Cînd a tăcut hogea, beiiul «a făcut semn. Oglamii snau ridicat. S-au închinat lui Olug-bei, îndreptîndu-se către corturi.

Curînd, afară nu s-au mai desluşit decît paşii stră- jilor ori sforăitul neliniştit al vreunui cal ce nu-şi găsise culcuşul sub sălcii. Răsuflarea ierbii înceţoşase lunca.

Selim se foia sub ţol. N-avea[1] somn.

— Ce-i cu tine, Selim ? îl întrebă Halii.

— Visează cadîne, rîse Firuz cel chior.

— Tăceţi, ticăloşilor ! mîrîise din colţul său Iusuf, somnorosul.

— Cîine ! O să te scrînteşti la cap de-atîta somn ! îl repezise Firuz.

Selim tăcea. Printr-o găurice a cortului, privi afară. Zări umbrele mişcătoare şi chipurile pămîntii ale pîn- darilor sub pîlpîiri de foc. Poruncise Olug-bei să fie ars lemn de sălcii, care scotea fum şi alunga ţînţarii. In zare se desluşeau spinări negre de dealuri, deasupra cărora vălureau apele cerului. Undeva cînta o privighetoare. Şi fără încetare, se desluşea forfota gîngăniilor

prin fînării. Prin faţa ochilor lui Selim se perindară a- mintiri...

O văzu pe mama sa — Ana valaha — roaba lui Meh- med-Timar. Înaltă, frumoasă ; dar cu ochii plînşi. Văzu apoi şiruri lungi de copii purtaţi prin pustiurile Anato- liei, chinuiţi de ieniceri, zile întregi răbdînd de foame şi de sete, să capete meşteşugul armelor şi tăria paliilor. Mulţi pieriseră. Erau tîrîţi cu caii în largul pustiei. Pe stîrvurile lor se-ncăierau sălbăticiunile. După cinci ani, cei rămaşi erau vrednici adjemî-oglanV şi luau parte la lupte. Ortalele lor se puseseră în mişcare către ţinuturile muscăleşti pe care le trecuseră prin foc şi sabie, luînd robi şi pradă. Mulţi oglani căzuseră în bătăliile cu muscalii... Străbătuseră apoi pustiuri, trecuseră ape şi munţi, de se războiseră cu nogaii cei fioroşi, care mîncau carne crudă, bătută sub şeile cailor. Şi se-ntorseseră biruitori în împărăţia cea mare. Era vremea lui djemazi-ul-evvel, a lunii mai, cînd beiul le poruncise să se gătească de drum lung şi cu primejdii, către ţinuturile Eflak-ului[2] şi ale lui Kara-Bogdan[3]. Se bucurase mult Selim. Avea să vadă ţara sa şi a părinţilor săi. Abia trei ani avea cînd fusese luat rob. Era prea mic ca să poată ţine minte meleagurile valahe. Dar auzise atîtea lucruri minunate despre acele locuri — de la Ana şi de la alţii — încît ardea de nerăbdare să le vadă. Şi le găsise aşa cum şi le închipuise întotdeauna : cîmpii şi lunci cu iarbă mătăsoasă, rîuri viclene, munţi înveşmîntaţi în vii şi păduri. Numai că Ana îi spusese că valahii sînt oameni buni şi foarte primitori. Peste tot însă, pe unde trecuseră, valahii fugeau ca de ciumă. Satele erau pustii, fîntînile astupate, punţile rupte. Deseori, din păduri erau slobozite săgeţi asupra oglanilor. Plumbi ucigători. Năluci blestemate le tulburau somnul în fiecare noapte. Locurile erau frumoase — dar neprimitoare.

...Miros dulceag de lemn ars pătrunse în cort.

1 Ostaşi din Vatra Străinilor, corp de oaste de rezervă pentru. ieniceri.

2 Nume dat de turci Ţării Româneşti.

3 Denumirea turcească a Moldovei.

— Dormi, Selim ? şopti Halii, atingîndu-1 pe întuneric cu braţul.

— Nu...

— Nici eu nu pot dormi. Ai auzit vestea ?

— Ce: veste ?

— Mi-a spus Ali-Mesih că beiul a pus la cale prinderea unui ghiaur răzvrătit.

— Cînd ?

— Chiar mîine... Cîinele acela sălăşluieşte în munţii cei mari, cu alţi ghiauri, cu care coboară deseori la cîmpie şi loveşte olacurile noastre. El este căpetenia. 11 cheamă Bogdan...

— Şi cum îl vom prinde ?

— 11 va aduce în mîinile noastre, cu vicleşug, un popă ghiaur, plătit de Olug-bei...

Iusuf se întoarse într-o rînă, gemînd prin somn. Afară, paşii străjerilor scurmară o vreme ţărîna. Ţiuitul unui ţînţar se roti înlăuntrul cortului. Apoi nu se mai auziră decît broaştele din luncă şi buciumul privighetorilor.

In zori, oglanii îşi strînseră calabalîcul şi porniră pe firul apei, în sus. Aerul era tare, îmbălsămat de mireasma fînăriilor. Smocuri de ceaţă ascundeau zările. Către prînz, beiul a făcut semn. Au descălecat cu toţii şi, le- gîndu-şi caii într-un zăvoi, s-au risipit printre tufişuri.

Către miazăzi s-au arătat bordeiele unui cătun. In- tr-o margine, o bisericuţă de lemn era străjuită de sal- cîmi uriaşi. Pe măgura dealului păşteau ciopoare de oi.

Oglanii s-au furişat către lăcaş, ascunzîndu-se după salcîmi. Pîndeau poteca şerpuitoare ce cobora dinspre munte. Selim nu-şi mai putea desprinde ochii de pe bordeie. Împrejurul lor forfoteau vite, cîini şi orătenii. Oameni în veşmînt alb trebăluiau prin ogrăzi. In scoica urechii, Selim prinse şi un glas de fată care cînta. Nu desluşea cuvintele, dar cîntecul îi aduse dinaintea ochilor icoana mamei sale, de care nu mai ştia nimic. Toată noaptea nu pusese geană pe geană. în zori, capul îi a-tîrna greu pe umeri. Ochii-i erau roşii. Mintea răvăşită. Se gîndise mereu la omul pe care beiul voia să-1 piardă. Se gîndise la sine. împunsese în luptă mulţi vrăjmaşi,

cu suliţa, cu sabia ori cu jungherul. Prăvălise mulţi duşmani în ţărînă, cu iataganul. Dar acum... De mult, pe cînd era copil, Ana îi spusese că şi tatăl lui fusese oştean. Căpitan în oastea domnească. 11 omorîseră într-o luptă oamenii lui Mehmed-Timar ; căci acel Vodă ghiaur pe care-1 slujea ridicase ţara asupra împărăţiei celei mari.

...Tresări la un tropot venit dinspre codri. Pe o colină din apropiere se iviseră doi călăreţi. Unul purta veşmînt negru şi călărea înainte. Selim înţelese că acela era preotul plătit de bei. Privirile sale se opriră asupra celuilalt. înalt, îmbrăcat în straie albe, venea nepăsător, legănîndu-se in şa, tăcut şi fioros în felul lui.

Ajuns lîngă biserică, popa descălecă, intrînd înăuntru, strigîndu-i ceva celuilalt. Acesta rîse şi se-nălţă în scări, să descalece. Atuinci, năvăliră oglanii asupră-i. Ar-măsarul sforăi speriat. Simţise primejdia. Călăreţul îl struni, voind a se întoarce către codri. Ali-Mesih îşi scoase pistoalele, slobozindu-le asupra ghiaurului. Omul tresări dureros. Rămase ţeapăn în şa. Pe cămaşa-i albă se iviră pete roşii. Scăpă frîul. Firuz îl ajunse primul. Ridică iataganul şi-1 păli cu atîta străşnicie, încît capul aceluia zbură de pe umeri, rostogolindu-se în ţărînă. Selim văzu ochii mari clipind des, gura deschisă tremu- îind neputincioasă.

Un strigăt neaşteptat spintecă valea :

— Bogdaneee... Te mîncară fript...

In galop nebun, se apropia un cal în şaua căruia sălta o fată. Mai înainte ca oglanii să se fi dezmeticit, ea se apropie şi, descălecînd, se repezi hohotind asupra trupului din care viaţa începuse să se scurgă.

Beiul dădu o poruncă. Doi oşteni se repeziră asupra femeii. O prinseră de mîini. Ea se smuci, desprinzîndu-se. Aruncîndu-se iarăşi asupră-i, o trîntiră la pămînt. îi zgî-rie cu unghiile şi-i îmbrînci, aruncîndu-i cît colo. înfuriaţi, oglanii îşi scoaseră iataganele.

Atunci pocniră două pistoale. Cei doi se frînseră de mijloc. Căzură gemînd, zvîrcolindu-se în iarbă însîngerată. în clipa următoare, Selim era cu sabia ridicată asupra celor din preajma mortului. înfipse tăişul în grumazul lui Firuz şi-1 împunse în piept pe Iusuf, strigîndu-i fetei :

10

— Fugi !

Ea înţelese, încăleca şi porni fără zăbavă către pădure. Selim se repezi, desfăcu frîul calului popii, sări în şa, din- du-i pinteni pe urmele străinei.

Oglanii se zăpăciseră, beiul răcnea porunci care le treceau pe lîngă urechi, pistoalele trosniră, slobozindu-şi um- plele asupra fugarilor. în cătun, lumea ţipa şi blestema.

Caii fură aduşi în zăvoi. încălecînd, oglanii se repeziră pe urma celor doi care se apropiaseră de codru. Halii gonea primul. Se ridicase în scări şi — aplecat pe coama calului — îi ţinea frîul cu stînga, îndemnîndu-1. îşi scoase pistolul, luîndu-1 în cătare-i pe Selim. Plumbii muşcară umărul lui stîng. Selim icni, se chirci, dar nu căzu.

Halii gonea ca vîntul. Se apropiase la cîţiva paşi. îşi pregătise iataganul, îndoindu-şi trupul ca un arc. Selim îi văzu ochii măriţi de încordare. Intraseră în pădure. Goneau printr-o rarişte de fag. Crengile şfichiuiiau feţele, ca nişte bice. Fata dispăruse.

într-o poiană, Halii îl ajunse. Ridică iataganul. Tăişul luci în soarele amiezii, despicînd aerul.

Selim văzu că lovitura întîrzie şi-şi întoarse capul. Auzise o detunătură. Văzu tufişuri mişcîndu-se. Halii căzuse de pe cal şi se zvîrcolea în frunzişul uscat. în clipa următoare, Selim simţi o izbitură năprasnică în piept. Sub el se căscă golul.

...Cînd deschise ochii, o durere ascuţită îi săgeta u- mărul. Gemu. Cătă cu luare aminte împrejur. Se afla într-un pat cu aşternut curat, cu ţol aspru, de lînă. Auzi paşi uşori în apropiere. Simţi o mînă pipăindu-i fruntea înfierbîntată. Ca prin ceaţă, desluşi chipul unei bătrîne, aplecat asupră-i :

— Sărmanul, de tine...

Selim tresări. Aşa-i spunea în graiul ei Ana, pe cînd era mic şi se îmbolnăvea. Şi ca atunci, ochii lui se umplură de lacrimi, murmurînd :

— Mamă...

Femeia tresări. Se depărtă şi luînd o oală de pe o poliţă, o apropie de buzele bolnavului :

11

— Bea, maică ! I-o fiertură de buruieni. O să-ţi facă bine...

Se miră Selim cît de bine înţelegea limba aceea, pe care o vorbise numai cu Ana, demult, pe cînd era copil.

— Unde... sînt ? îngăimă el, încordîndu-se să vadă dacă ea îl înţelege.

Şi un fior de uşurare, nemaiîncercat pînă atunci, îi străbătu trupul, cînd ea îi răspunse :

— La oameni buni. Să n-aibi teamă... începu a-i povesti ceva. Selim înţelese că era mama lui Bogdan. Părul ei cărunt îi aminti de Ana care, într-un colţ de lume, îl chema, aşteptîndu-1.

Uşa se deschise. înlăuntru se strecură o fată. Selim îşi pironi plivirile asupră-i, recunoscînd-o. O scăpase din mîinile oglanilor.

— Mamă, zise ea, te cheamă uina, Calistiţa.

Bătrîna ieşi. Codana se apropie! de Selim, dar văzînd
eă e treaz, se sfii.

— Cine eşti ? o întrebă dînsul.

Ea se miră :

— Cunoşti graiul nost* ?

— Da.

îl privi cu neîncredere, dar îi răspunse :

— Sînt Maria, sora' lui Bogdan.

Şi îşi feri faţa.

— Tu vitează... Popa vîndut.

— Ştiu, şopti Maria, ocolindu-i privirea.

— Eu cum aici ?

Odaia se lumină de zîmbetul ei :

— îţi mulţămesc că m-ai scăpat din mîinile turcilor ! în pădure aşteptau însă oamenii noştri. I-am oprit de la măcel pentru că mă scăpasei tu. Ei l-au ombrît pe turcul care era gata să te taie cu iataganul. în goana calului, te-ai izbit de o creangă de fag şi-ai căzut din şa. Te-am luat noi şi te-am adus aici.

Se aplecă şi-i schimbă ştergarul de pe frunte. îi cercetă oblojelile.

— Zaci de trei zile. Am crezut că eşti mort. Dar o să te vindeci. Şi o să pleci înapoi, la ei...

O licărire se ivise în ochii-i mari :

12

— De unde ştii româneşte, turcule ?

Vru să ridice mîna către ea, dar o durere ascuţită îl săgetă, încrîncenîndu-i trupul. Simţi neguri învăluindu-i privirile.

— Eu român... Nu mai plec la ei.

Şi îşi pierdu cunoştinţa.

Le auzea paşii prin odaie. Le ştia trebăluind prim- prejuru-i şi le înţelegea şoaptele. Simţea mîinile lor şter- gîndu-i fruntea ori oblojindu-i rana. Odată simţise buzele cuiva înfiorîndu-i obrazul. Dar pleoapele-i erau ca de plumb şi graiul îi pierise. Avea fierbinţeli mari şi se zvîrcolea într-una. Cîteodată, şoapta bătrînei :

— Sărmanul de tine...

Intr-o dimineaţă, cînd soarele îi arse obrazul galben de suferinţă, deschise ochii. în odaie nu era nimeni. Se ridică din pat şi sprijinindu-se de pereţi, ieşi afară. Aerul tare îl ameţi. Clătinîndu-se, stătu pe o piatră şi cătă cu luare aminte împrejuru-i. înţelese că era undeva în munţii valahi şi se minună de frumuseţea acelor ţinuturi. Dintr-un desiş se ivi un pui de căprioară. Simţind om, sălbăticiunea se opri descumpănită, sfredelindu-1 cu mărgelele ochilor negri. Apoi, scuturîndu-şi înciudată capul, zvîcni către adîncurile codrilor.

Soarele-i frigea ceafa. O toropeală plăcută îi gîdila mădularele. Din veşmîntul pajiştei, simţea intrîndu-i în piept crudul adîncurilor. Pe cer, vîntul clătea năframele norilor în apele limpezi ale depărtărilor. în trupul chinuit de boală, curgea iar viaţa. Şi o mulţumire nemaiîncer- cată îi lumină sufletul.

— Sînt acasă...

Zvon de paşi. Se întoarse. Era Maria.

— A-nviat turcul ?

— Maria, zise el, vreau să-ţi spun povestea turcului.

Se aşeză lîngă dînsul şi-1 privi mirată. Vîntul pătrunsese în poiană, aducînd mireasma florilor de munte, stîrnind smocurile de iarbă şi smucind pulpanele mantiei frunzişului.

13

...Noaptea se prelingea de pe creste în văi. Pîcle neguroase învăluiră munţii. Poteca era tot mai anevoioasă, şi Selim simţea că-1 părăsesc puterile. Călăreau fără popas, de la amiază.

îi destăinuise Măriei povestea vieţii sale. Ea-1 ascultase şi la urmă plînsese. Plînsese pentru el. Pentru chinurile omeneşti.

— Vreau să rămîn cu voi ! se rugase dînsul. Sînt român şi vreau să trăiesc cu ai mei! Am s-o caut pe mama, s-o aduc acasă...

Maria plecase. Se sfătuise cu muntenii. în zori, venise un bătrîn şi-i grăise :

— Fie-ţi gîndul şi inima precum ţi-s faptele şi vorba, omule ! Iar de voieşti a udi la noi, să te duci la schivnicul Ioan, în munţii Dîlbociţei. Acolo să-1 cauţi la monastirea

Crivelnicului şi lui să-ţi deschizi sufletul. Să urmezi întocmai poruncile sale şi lui să te supui. Va să te ducă la dînsul un om de-al nostru, cînd o să te mai întremezi.

Pornise la drum într-o dimineaţă, la ceasul cîntăto- rilor, cînd plesneau la răsărit mugurii zorilor. Călăuza,, un om tăcut, era un muntean uriaş, sub care se îndoia calul.. Mergea în faţă, aruncînd mereu priviri bănuitoare- împrejur, pipăindu-şi deseori durda atîrnată de şa. La prînz făcuseră popas pe firul unei văi, lîngă un crov ca apă rece.

— Care ţi-i numele ? îl iscodise Selim.

Omul îl măsurase, bănuitor, apoi răspunsese, ursuz

— Tîrlan.

Scosese dintr-o desagă azimă, brînză şi ceapă şi-şi îndemnase din priviri tovarăşul de drum la masă. Apoi,, stîmpărîndu-şi setea în apa unui izvor, în vreme ce caii rupeau smocurile de ierburi crescute împrejur, se trăseseră şi dînşii la poalele pădurii întinzîndu-se în frunzişul uscat, pentru hodină. Tîrlan îşi pusese flinta sub cap.. După un ceas, o porniseră către munţii cei albi care- împungeau bolta cu coarne pietroase.

...Cînd întunericul căzu peste munţi, drumul se* făcu şi mai anevoios, din pricina bolovănişurilor. Caiii se poticneau la tot pasul. Tăiaseră firul unui rîu, por

14

nind-o pe mal, printre pilcuri de pluţi cu genunchi noduroşi şi braţe răşchirate. In nări stăruia mirosul amărui al mugurilor. Mişunau împrejur duhurile nopţii.

într-o vreme, apele prinseră a spumega printre pietre. Furnicare de vîrtejuri gîlgîiau pe sub mîncături de maluri, printre degetele ticărişurilor spînzurate de stînci. Flori de stele ţîşneau neastîmpărate din arcul unui susur fără hodină.

— Am ajuns, spuse munteanul.

Au descălecat. Nuiaua unei cărări şerpuia pe creasta unui pinten stîncos, pierzîndu-se în întuneric. Au mers cu caii de frîu pe calea pietroasă. S-au trezit în faţa unui zid negru, înalt, în pieptul urcuşului. Călăuza a bătut cu străşnicie în poartă. Ecoul a răscolit sihăstriile, tulburînd liniştea nopţii. A tunat o voce de dincolo de ziduri :

— Cine-i ?

— TVămisul lui Bogdan ! a strigat românul.

Paşi grei au răscolit tihna muntelui. Poarta de lemn s-a deschis şi în prag s-a ivit o matahală de om în straie negre. A ridicat sfeşnicul aprins ce-1 purta în mîna dreaptă, să vadă feţele străinilor şi cunoscîndu-1 pe muntean, le-a făcut loc să treacă.

— Frate Juncule, voim a ne înfăţişa sfinţiei sale, grăi Tîrlan, pe cînd trecea pragul lăcaşului.

— La ceas aşa tîrziu, sfinţia sa nu voieşte a i se înfăţişa nimenea. Dară pentru trămisul lui Bogdan va să mă-ncumet a-i turbura hodina.

S-a mistuit în dosul unui zid. Rămaşi singuri, cei doi au ascultat ţipătul păsărilor de noapte. Trecerea vîntu- lui peste codri. Mireasma florilor de tei împodobea curtea lăcaşului. Pereţi de piatră îngrădeau un petic de cer spu- zit de stele.

Omul în straie cernite s-a întors, făcînd semn munteanului să-1 urmeze. Selim s-a aşezat pe o lespede de piatră, dind frîu liber gîndurilor.

într-un tîrziu, s-a ivit munteanul.

— Sfinţia sa te aşteaptă.

15

A pătruns într-o încăpere rîncedă, cu mai multe ieşiri. în faţa uneia dintre ele, stătea un călugăr cu torţa aprinsă. I-a făcut semn să intre într-o anume chilie.

Mai întîi 1-a izbit în ochi lumina orbitoare. Miros de răşină arsă i-a tăiat răsuflarea. A rămas mut în faţa icoanelor şi a strălucirii candelabrelor. S-a arătat deasupra altarului luciul tremurat al unei cruci de aur. Şi un glas domol i-a înfiorat auzul :

— Fiule, fii binevenit în casa noastră. Căci gîndul bun ţi-a călăuzit paşii rătăciţi pe calea cea dreaptă. Ştiu cîte ai îndurat, cunosc povestea vieţii tale şi voiesc a te ajuta.

O umbră uriaşă se mişca pe pereţii altarului. Purta pe cap mitră de voievod, iar în mîini ţinea o cruce şi o carte. Şi deodată, uşile s-au deschis şi-n haine strălucitoare s-a arătat Sfinţia sa. Selim nu cuteză a-şi sălta privirile asupră-i.

— Eşti născut şi botezat în lege creştinească, iară noi nu te mai botezăm a doua oară. Ci gîndiul curat să-ţi lumineze calea, căci creştin din părinţi creştini eşti şi binecuvîntat să fii tu şi neamul tău. Tatăl tău a fost un viteaz. Eu l-am cunoscut. Tu lui să-i semeni...

Oşteanul îşi plecă fruntea şi simţi cum lacrimi de uşurare îi scaldă faţa.

— Iară pre limba noastră strămoşească, purta-vei numele ce ţi l-au dăruit părinţii tăi : Mircea. Şi vrednic să fii de neamul tău...

Stareţul dispăruse în altar. Împrejur se lăsase o linişte mare. Numai în candelabrele de lemn s-auzea sfîrîind lumina.

Auzi paşi în spate. Era munteanul :

— Să mergem, spuse.

Afară aşteptau caii. La ceas tîrziu de noapte s-au lăsat la vale, cînd răsărea luna, iar vîntul sufla în tăciunii aprinşi ai stelelor.

Frunzişul pădurii n-avea hodină. Se vînzolea şi se zvîrcolea sub aşternutul nopţii, asemeni apei care orbe- căia fără ostoire printre pietre. Au tăiat apa şi-au suit o coastă pietroasă. într-o poiană îngrădită de copaci u- riaşi, munteanul a descălecat. A legat caii de un alun

şi a pornit să caute vreascuri pentru foc. S-a întors cu braţul plin şi, dînd frunzişul la o parte, le-a orînduit într-un anume fel. Apoi, a făcut un şomoiog de ierburi uscate şi, scoţîndu-şi iasca şi amnarul, le-a aprins. Flăcările s-au prelins spre cer, luminînd poalele copacilor. S-au ospătat cu merinde din trăişti şi au băut apă din trocile prinse la chingile şeilor. Apoi, Tîrlan a adunat un morman de frunze lîngă foc şi aşternînd deasupra o cergă, i-a făcut semn tovarăşului său să se întindă. El s-a aşezat în apropierea cailor, rezemat cu spatele de un gorun, cu durda între genunchi.

In zori, Mircea a fost trezit de urlete de fiară. A sărit în picioare. Un urs uriaş se năpustise asupra lui Tîrlan. Acesta aruncase flinta şi scosese de la cingătoare un cuţit lung, cu prăsele de lemn, cu care împunsese de cî- teva ori trupul sălbăticiunii care, întărîtată, se îndreptă asupra cailor. Îndată, Mircea şi-a scos pistoalele.

— Nu ! i-a şuierat munteanul.

Şi fulgerător, s-a aruncat asupra dihaniei, dintr-o parte, doborînd-o. O vreme, s-au tăvălit prin poiană, stîrnind frunzişul. Fiara mormăia înfricoşător. Caii parcă turbaseră. Se smuceau şi nechezau, gata să rupă frîiele.

Deodată, urletul ursului se lăsă într-un horcăit prelung. Ghearele i se zbăteau. Ochii mici înotau în ape tulburi. Căscă îndelung, arătîndu-şi colţii gălbejiţi, între care se iviseră spume roşii. Cuţitul omului era înfipt pînă-n prăsele, deasupra şoldului stîng, în inima fiarei. Trupul uriaş se mai zvîrcoli, o vreme, prin frunziş, apoi rămase nemişcat.

Tîrlan se ridică. Nădragii şi cămaşa-i erau sfîşiate şi pătate cu sînge. Pe obraz şi pe piept îi rămăseseră săpate sîngeriu ghearele animalului. Nici un muşchi nu se clinti pe obrazul învingătorului. Numai suflarea-i era aspră, ochii-i ardeau în găvane. El smulse cuţitul din blana sălbăticiunii şi-1 şterse de ea, punîndu-1 la cingătoare. Sîngele-i şiroia pe faţă, pe piept, pe veşminte.

Rupse mînecile cămăşii, oblojindu-şi rana de pe piept. Numai pe obraz mai şiroia sîngele. Se aplecă, dădu frunzişul într-o parte şi, l"înd un pumn de ţărînă, îl apăsă

pe rană. O vreme, stătu aşa, nemişcat. Cînd se ridică, sîngele se oprise.

— L-a stîrnit careva. Altfel n-ar fi cutezat să se apropie...

Au încălecat. S-a încreţit, de o pală de vînt, poala codrilor. Pe cînd se lăsau pe un povîrniş spre vale, munteanul şi-a strunit calul. S-a ridicat în şa, adulmecînd :

— Fum... Arde pe undeva...

Vorba i-a curmat-o un ţipăt. Pe vale se auziră pistoale slobozite. Valuri negre de fum împînziră cerul cătunului din vale.

— Turcii ! şuieră munteanul, pipăindu-şi armele la cingătoare.

Se mişcase ceva în colţul unei vii. Tîrlan îi făcu semn lui Mircea să se ascundă cu cal cu tot, după o tufă. Se iviră cîţiva ţărani şi mai multe muieri cu copii. Erau primii fugari. Li s-a arătat Tîrlan. Au dat să fugă de dînsul, dar văzînd că nu-i turc, s-au apropiat.

— Ce năcazuri aveţi, oameni buni ? i-a întrebat.

— Năprătiră turcii pe noi, mînca-i-ar para focului ! răspunse unul dintre români.

— Sînt mulţi ?

— V'o douăzăci...

— LuaţL-vă topoarele şi veniţi cu noi. Muierile şi copiii să intre-n codru...

Cînd au intrat în cătun, s-a bulucit peste dînşii alt pîlc de gospodari.

— Unde-s ? i-a-ntrebat scurt, munteanul.

— Au venit ca lupii, pe furiş, prin pădurea Cornetului... Mai întîi au pălit casa lui Vasile-al lu' Ciocu, care era mai de margine. I-au pus foc... Pe urmă, au năprătit pe Ilie Bilă Gorun. Au dat năvală şi peste Gheorghe Stamate. Şi peste Costică Iosu... Neşte muieri, cu copiii, deteră fuga şi se pitulară su' scocurile morii. Dară blăstămaţii puseră foc morii şi-acuma aşteaptă să iese muierile şi copiii de-acolo, să-i taie...

— Şi turcii unde-s ?

— Iote-i colo-şa, se dospiră pe su' gardurile lu' Nae Cucunegru. Nici nu suflă...

18

Deodată, un duruit greu de copite s-a lăsat dinspre culme. Era o ceată de călăreţi în straie munteneşti.

— Bogdan ! strigară oamenii. Vine Bogdan cu voinicii lui !

Munteanul a dat un chiot prelung. Călăreţii s-au lăsat la vale. Tîrlan i-a aşteptat într-o poiană. Le-a strigat ceva. Unii s-au repezit asupra morii. Alţii — asupra caselor din cealaltă parte a văii.

Mircea galopa alături de Tîrlan. De după mărăcinişul unui gard, se iviră turcii. Înspăimîntaţi de neaşteptata năvală, dădură dos, croind-o peste grădini. Muntenii îi trecură prin sabie, intrînd în cătun.

Dintr-un bordei, Mircea auzi ţipete. Descălecă, re- pezindu-se înlăuntru. O namilă de turc se lupta cu o femeie tînără, într-un cotlon. Nu izbutea s-o înfrîngă ; ea se zvîrcolea sub el şi-1 zgîria cu unghiile. Veşmin- tele-i erau sfîşiate, trupul aproape gol, părul vîlvoi, faţa plină de sînge şi sudoare. Pe jos, un copil ţipa. Mircea îşi scoase jungherul. Fierul scrîşni, pătrunzînd adînc. Paliul icni. Căzu într-o parte. Îşi holbă ochii, gemu, se zbătu pe jos, apoi rămase nemişcat.

Ochii-i scînteiau. Încălecînd, smuci frîul şi o porni în goana calului peste grădini, către capătul văii. Ajunse acolo înaintea turcilor care se apropiau în galop. încercau să-şi scape pielea fugind prin această viroagă, prin care n-aveau loc să treacă alături doi călăreţi...

Turcul dm fată îşi scoase pistolul şi-1 slobozi asupra lui Mircea, dar armăsarul se sperie de ivirea neaşteptată a străinului şi-şi clătină în şa stăpînul. Mircea îl păli fulgerător în cap, prăvălindu-1 printre bolovănişuri, în hău.

In clipa aceea, năvăliră şi muntenii. Ii împinseră pe păgîni în rîpă. încăierarea fu sîngeroasă.

Iar cînd în viroagă ajunseră cetele de ţărani, lupta se isprăvise, muntenii îşi oblojeau rănile şi-şi ştergeau armele, culegeau pe cele ale turcilor. Norocul le zîrabi-

se : nu căzuse nici unul dintr-înşii. Cătunenii se buluciră asupra lor, ajutîndu-i să-şi înnoade faşele, îmbrăţi- şîndu-i, strîngîndu-le mîinile.

— Să-ţi trăiască voinicii, Bogdane !

— Să ne trăieşti ani mulţi, că de mare năcaz ne scă- paşi, Bogdane !

Mircea trase cu urechea. „Cum, îşi zise dînsul, doar eu l-am văzut pe Firuz zburîndu-i capul lui Bogdan !" Apoi îşi spuse : „Pesemne ei nu ştiu că Bogdan a murit..."

Dar lumea se-mbulzea mai ales asupra unui om. Din pricina îmbrîncelilor şi-a forfotei gloatei, Mircea nu izbutea să-i vadă chipul. Femeile aduseră cîteva ulcioare cu băuturi tari. Aduseră azimă şi flori. Mircea bău, apoi se trezi luat în braţe, îmbrîncit şi iar sărutat. Cineva îi pusese o floare în piept. Şi iarăşi cineva îi întinse un # ulcior. Pe buzele tuturor, un singur nume, acelaşi : Bogdan.

Deodată, s-a auzit un şuierat prelung. Ca la o comandă, muntenii încălecară. Croindu-şi loc prin mulţimea veselă, ei porniră prin dosul morii, spre creasta muntelui. Doi dintr-înşii începură un cîntec. Şi ochii lui Mircea se aburiră, aducîndu-şi aminte de Ana, care i-1 cîn- tase, cînd era copil :

Fiţi-ai dracu[9] de duşmani, M-oi ţine de voi cinci ani Cu iască şi cu amnar, Cu pistolul la şerpar...

Asculta îngândurat cîntecul, legănîndu-se în pasul calului, cînd unul dintre călăreţi se apropie de dînsul :

— Bogdan voieşte să-ţi vorbească...

Mircea tresări. 11 întrebă cu neîncredere pe celălalt :

— Bogdan ? Unde este Bogdan ?

Omul se încruntă :

— Cum adică un'e-i ? Nu-1 vezi colo-şa-n frunte, că doar îi mare şi fălos ca brazii din munţii Cernii...

Mircea dădu pinteni calului. Se strecură printre şirurile călări. Nu-i venea să-şi creadă ochilor : în faţa tuturor, călărea... Tîrlan ! Dînd cu ochii de Mircea, munteanul surise :

— Hai, omule, e vremea să-ţi facem şi ţie lumină acum, cînd ştim în ce ape te scalzi ! Că eşti viteaz fără pereche, iar azi de mare folos ne-ai fost... Eu sînt Bog-

clan cel adevărat. Acela pe care l-au tăiat oglanii era un ticălos şi-un vînzător de neam pe care noi îl prinsesem şi-1 ţineam în munţi, de cîtăva vreme. Şi-a primit răsplata, aşa cum i se cuvenea. Am trimis-o pe soru-mea să-1 jelească, să creadă turcii că m-au omorît pe mine. Iar ăsta-i un lucru bun : o vreme, o să avem tihnă din partea lor. Şi-am mai cîştigat uin lucru osăbit : un oştean tînăr şi viteaz care nădăjduim să fie cu credinţă nouă şi neamului său...

Soarele arzător se ridicase de-o suliţă pe cer. Străluceau prin ierburi boabe ele rouă prinse-n păienjenişuri. Trei vulturi se legănau în văzduh. Simţiseră prada.

— Cînd o să vină vremea, o să ne repezim împreună în împărăţia turcului, să-ţi cauţi mama şi s-o aduci acasă. Să v-aşezaţi iară lîngă ai voştri, că multe-aţi mai îndurat şi voi...

In depărtare s-au arătat crestele munţilor străjuind curgerea domoală a norilor. Ceata intrase într-un desiş. Frunzele uscate pîrîiau înfundat sub copitele cailor. Voinicii chioteau şi cîntau. Iar cîntecul lor înfiora înălţimile :

Foaie verde trei alune, Ce mi-i drag mie pe lume — Poteceaua de pe culme, Ea ce vede, nu mai spune...

FIARA HĂITUITĂ

— Ii bine să fie omul om în viaţa lui, grăi Tilă Ro- bete, trăgînd cu coasa ultimul otcoş de fîn.

Asfinţise soarele şi printre fîneţele dealului se iviră petele sîngerii ale slogurilor cu rugi şi mărăcinişuri. în zare şerpuiau apele Coşuştii şi fremătau de umbre pă-

durile Racovei. De cealaltă parte, către răsărit şi miazănoapte, cerul se întuneca de căciula codrilor Nicoglavei, de care nici ziua-n amiaza; mare oamenii locului nu cutezau să se apropie. Forfoteau acolo fiare. Sălăşuiau hoţi de codru. Nicoglava, cetate verde pentru năpăstuiţi...

— Acu' vreo cinci ani în urmă, într-o primăvară, mă trezesc la poartă cu Tilică Făget — eram în bătătură, dregeam obada la roata căruţii — şi-mi zice : „Bă, nea* Tilă, te ştiu om de omenie, dă-mi un bănicior, două, de boabe, că ţi l-oi da eu cînd oi face rost, că mi-i în preget acuma cu pusu-n luncă şi n-am de unde lua". M-am gîndit la el. Avea patru copii acasă, muierea cam cebă- luită, o cocioabă de curgea ploaia pe ei înlăuntru. Şi mi-am rupt eu de la gură vreo trei băniciori de i le-am dat, să le samene şi el ca draga de lume. Că anu' ăla fusese cam săcetos şi nu făcusem mai nimica roadă. Ei, şi du-te vreme, vino vreme, iaca şi culesul viilor ! Se culeseră porumbii, se culeseră viile, veni şi Crăciunul, da' Tilic-al meu, nici taină-n pomană să mai zică ochii ţi-s negri! S-a dus muierea mea la el şi i-a zis, dară el s-a rugat să-1 mai păsuim pînă-n anul care vine, că n-are cu ce scoate copiii din iarnă. „Lasă-1, muiere, zic şi eu, o avea şi el năcazurile lui. Ni-i dă el, dă-i încolo de porumbi, că n-au intrat zilele-n sac !tt Mai trăcu un an şi-aud că pe Tilică Făget 1-a luat boieru — ăl din Ilovăţ — mare logofăt pe moşia lui. „Norocu 'lui, săracul, zic eu

muierii, scapă şi el de hangarale, că prea s-au ţinut de el ca purecii de căţea !u Şi mai trăce-un an. Şi încă trnul, iar Tilică-al meu, nici dor să-şi mai aduc-aminte de datorie. Da' nici eu nu m-am pălit. „Lasă, zic muierii, tracă şi asta de la mine ! Noi să fim sănătoşi !" Şi mi-am luat gîndul de la bănicioare. Anul ăsta, mai pe primăvară, trimet pe fiu-miu-ăl mic cu boii-n lunca Borcăneştilor, să-i pască. Şi se dă el la joacă cu copiii şi intră boii-n lucerna boierului. Dă Tilică Făget peste ei şi-i ia la curte, să-i închidă. Al meu, al mic, după el. Plîngea şi se ruga de logofăt să-i lase boii. Tilică — surd ! Ba mai ia şi toporişca şi-1 prinde pe fiu-miu de-i dă o mamă de bătaie soră cu moartea, că vine-ăl mic plin tot de sînge-a- casă şi-mi spune ce-a păţit. Mă, frate, odată mi s-a-ntors maţele-n burtă şi mi s-a-ntunecat înaintea ochilor, ele năcaz. Că vorba aia, sfîntă, din bătrîni : pe cine nu-1 laşi să moară, nu te lasă să trăieşti. Căieşti pe dracul, îi porţi traista... Mă duc eu la curtea boierului şi dau de Făget. „Bine, mă, Tilică, aşa ne fu vorba ? Boii-i luaşi, că-ţi mîncară lucerna, dară cu copiluţi prinzi tu minţile ?" zic eu. „Nici un Tilică şi nici un copil! mă trezesc cu el că-ncepe să ţipe la mine. Să stea cu boii, nu să caşte gura, fi-v-ar muma a dracului de sărăntoci!" M-am gîndit : să dau în el, intru la belea; să-1 las, mi-era năcaz. Da* pin' la urm-am înghiţit eu în mine, am plătit paguba cu trei zile de coasă la boier şi-am tăcut. Da* i-am zis-o-ntre patru ochi ticălosului : „Mă, tu să ţii minte că pe mine mă cheamă Robete şi de nici- unul din neamul meu n-a rîs nima pîn-acuma ! O să-ţi iese ţie pe nas bănicioarele alea ale mele şi zilele astea de coasă, mă, Tilică ! Că-n gaură de şerpe să intri, tot te găsesc eu, numa' să n-ai norocul să mori mai înainte !" Ei, da' văd că-i gata şi postata asta şi iaca, isprăvirăm şi cu cositul !

— Dete sfîntul de isprăvirăm, cumnate ! zise Ilie Mau, curăţindu-şi chetorile coasei cu un şomoiog de fîn şi în- figîndu-i coada într-un muşuroi dei cîrtiţă.

Tilă se duse către un cireş din slog şi scoase dintr-o traistă o ploscă neagră. Noroci şi bău cu sete :

— Să fie-ntr-un ceas bun ! Să stăpînim fînul sănătoşi !

— Noroc şi pace-ntră-mpăraţi ! închină şi Mau care, primind plosca, supse cu ghiorţăituri rare dintr-însa.

— Apăi, mă, Ilie, de mîncat eu zic sa nu mai mîncăm *cuma. Ne prinde noaptea, ne stricăm pofta la cină. Mai bine mergem acasă, cinăm ca lumea, mai tăifăsuim oleacă lăng-o ulcică de răchiu.

— Ii drept, cumnate. C-acuşica se-nnoptează, şi-i noapte mică, nu te prea alegi cu două guri de somn. Iară mîne trăbuie să plecăm în Pădurea Tamaşului, cum s-o crăpa de ziuă.

Ilie Mau se duse să-şi dezlege caprele priponite de un lăstar pe care-1 roseseră de coajă, lăsîndu-1 alb colilie.

— Tilă ! strigă el deodată. Ia uite, mă, vine unu-n- spre noi!

Robate îşi întoarse mirat privirile într-acolo şi zări un om fugind. Tăiase răzoarele de-a curmezişul şi, lăsînd în urmă zăvoiul Coşuştei, ocoli slogurile, apropiindu-se de dînşii. Cînd îi văzu, se opri descumpănit, cătînd speriat cînd la unul, cînd la celălalt. Apoi trecu în goană pe sub nasul lor, fără grai, suind coasta. Ii auziră suflarea repezită. în nări simţiră mirosul sudorii. îl văzură in- trînd în hăţişurile întunecate ale Nicoglavei, care-1 înghiţim într-o clipă.

— Asta nu-i a bună, cumnate î şopti Mau, tîrînd după sine caprele speriate de ivirea fugarului.

— Stăi, că asta nu-i tot! zise Tilă Robete, arătîndu-i cu mîna un pîlc de călăreţi iviţi pe drumul Borcăneştilor.

Au coborît şi dînşii la acel drum, apucînd-o către Şişeşti, sat ale cărui bordeie se desluşeau în depărtarea răsăritului. într-o vreme, i-au ajuns din urmă opt călăreţi.

— Nu văzurăţi un fugar, mă ? le strigă unul dintre ei, care părea să fie căpetenia.

Tilă se uită la Mau. Mau se uită la Tilă. Şi amîndoi îl priviră pe călăreţ de parcă nu-i înţeleseseră graiul. Acesta se zidropşi la ei :

— N-aozârăţi, mă ? Vă dete de ochi vreun fugar ?

îi răspunse Tilă Robete :

— Ba văzurăm unu' ...Ne^am uitat la el cum lasă drumu* şi-o croieşte peste cimp aşa, pantahui. Noi cre- zurăm că şi-o fi uitat nescaiva lucruri pe undeva şi se grăbeşte, să nu i le fure alţii...

— Şi-ncotro a luat-o ? îi curmă celălalt vorba.

— Păi noi n-am prea luat în samă la ce face ăla, c-aveam şi noi trebile noaste. Fînul nu ştie s-aştepte şi nici nu se coseşte singur. Da' parche a croit-o-nspre zăvoiul Coşuştii... Ha, mă, Ilie, tu nu văzuşi tot aşa ?

— Aşa-i, cumnate ! răspunse Mau. Ţa, afurisitelor ! Ce v-apucă, rîioaselor, c-acuşi iau un retevei şi vă scar- măn pielea, s-aveţi barem de ce vă mişcura ! Parche-aţi văzut pe dracu'! se răsti el la caprele care parcă turbaseră la ivirea cailor, trăgîndu-şi stăpînul în toate părţile... O luă către Valea' Racovei. Da' tare zorit mai era !...

— Pe unde, mă ?

— Iote, cam pe scurtătura aia ! arătă Ilie Mau, ridi- cînd braţul stîng către o rarişte de pluţi din marginea zăvoiului. Nu-i aşa, cumnate ?

— Aha ! adeveri Robete, stîlpindu-şi ochii într-acolo, parcă spre a-1 arăta pe fugar.

Călăreţii părură mulţumiţi. îşi întoarseră caii, în- demnîndu-i către apa Coşuştii.

—■ Hai după el, că-i pierdem urma ! Acuşi se-ntune- că ! zise căpetenia.

îi întrebă Tilă' Robete :

— Da' ce făcu omu* ăla, de-1 hăituiti asa, ca pe-o fiară ? '

I-a aruncat răspuns peste umăr un bărbos, lat în spete, dînd pinteni calului, căci rămăsese de soţi :

— Fiara asta de om i-a rupt coastele logofătului Făget !

Robete tresări ca trăsnit. Chipul i se lumină deodată. Nu mai avea astîmpăr. Cînd călăreţii nu s-au mai zărit din pricina răchitişurilor din zăvoi, el se întoarse către cumnatul său :

— Ilie, du-te-acasă şi spune-i soră-ti să pună masa, că vin şi eu. Iar la masă, să mai pun-o lingură, că-n noaptea asta am de gînd să hrănesc o fiară hăituită...

Şi porni hotărît către hăţişurile Nicoglavei.

ZI DE BÎLCI

Muiate-n izvoarele zorilor, aripile nopţii se strîngeau. Aburii dimineţii încercănau pădurea. Smocuri de brumă argintie înăspriseră iarba coaptă şi tufele de alun ciuruite de rugina toamnei. Salcîmi învăluţi în tăcere se înfiorară de troncănitul roţilor unei căruţe.

Din ceaţă s-au ivit mai întîi doi cai negri. Apoi, căciula şi baibaracul căruţaşului, tronînd deasupra hara- balei.

— La bîlci plecaşi, voinicule ?

— La bîlci, neică...

— Hai, sui-te lăngă mine ! Acuşica ajungem...

Flăcăul se sprijini de loitra şi se aşează alături, pe capra căruţei. Omul smuci hăţurile. Vîntură biciuşca pe deasupra cailor care porniră la trap mărunt. Harabaua se zgîlţîia din toate încheieturile prin hîrtoapele drumului. „Ce-o fi avînd aşa de greu în căruţă ?" se întrebă flăcăul.

O vreme au mers în tăcere, cătînd la mersul cailor. Prin bălţile cerului înotau cioare speriate. Cu gheare ţepoase, salcîmii din margine zgîriau tălpile văzduhului. Treceau din cînd în cînd pe lîngă cete de ţărani porniţi de cu noapte la tîrg.

— De unde eşti de fel, băiete ? îl întrebă căruţaşul.

— Din Peri.

— Apăi, dacă eşti din Peri, de ce n-o luaşi pe scurtătură ? Trăceai prin Huznicioara şi ieşeai pe la Rîpa Gal- bină-n Cerneţi. Că prin Prunişori îi cale lungă şi cu os- tăneală...

— Era bine pe-acolo, prin Huznicioara, dară matale n-ai auzit că bîntuie lotrii la Rîpa Galbină ? Săptămîna trecută l-au tăiat pe vechilul boierului Cerbulescu din

Peri. Bucăţele l-au făcut. Şi i-au luat toate paralele, cu chimir cu tot...

— 'uz acuma na. Şi nu i-a prins potera ?

— He-he. Păi prinde orbul, scoate-i ochii. Ăştia bîn- tuie pe unde nici nu gîndeşti. Aşa l-au pălit într-o noapte pe-un bogătan din Zegaia. Ori pe popa Hoborocitu din Fîntîna Domnească...

— Ai ciorilor oameni.

— Da... Şi zice c-ar fi mînă bună şi cu hoţii de cai. Că-i şi la Ciovîrnăşani unul, Papagheriu, ţigan potcovar. Şi-ăsta-i hoţ de cai vestit, pretin la cataramă cu Murgea din Stăic, dac-ai auzit netale...

— N-am auzit...

— Ăştia fură caii, îi duc de-i ard cu păsat încintat, să le cadă părul, să nu-i mai cunoască stăpînii. Pe ur- mă-i vînd în bîlci...

Petice de ceaţă se destrămau la poalele pădurii. Din- tr-un sat se auzeau cîinii lătrînd.

— Şi care ţi-i numele; băiete ?

— Răurean... Răurean Bobăiceanu.

— Aha ! Da* pe Ion Coricovac îl cunoşti ?

— Da[1] cum să nu ! îi vecin cu noi...

— Da* pe Gheorghe Brezoi ?

— Aha !... Da* matale de unde eşti, de cunoşti aşa, prin Peri ?

— Eu îs din Valea Ursului. Lumea-mi zice Gheor- ghe-al Iu* Bocanc. Mă duc la bîlci să cat niscai porumb. C-am fost şi la Strehaia, dară era scumpete mare...

într-o vreme, cerul s-a luminat. Către apus luceau apele! Dunării lîngă Ostrovul Şimienilor. Soarele s-a desprins dintre codrii Stîrminii, arătîndu-se-n tării, neliniştit.

Cînd au ajuns la apa Topolniţei, căruţaşul a tras căruţa într-o margine de drum şi-a deshămat caii. A cobo- rît cu ei, să-i adape. Bobăiceanu s-a dat şi el jos, să-şi mai dezmorţească oasele. Şi-n vreme ce grăia cu căruţaşul, ochii-i căzură pe o bucată de lemn încrustat, întărit pe margini cu prăsele de fier, care sej ivea de sub paiele

din căruţă. Cu băgare de seamă, dădu paiele-ntr-o parte şi-şi holbă ochii : pe fundul căruţei zăceau o mulţime
27
de flinte şi pistoale. Acoperi înfricoşat armele şi se depărta de loitră.

Bocanc veni cu caii. Il sfredeli cu priviri bănuitoare, dar cum celălalt părea nepăsător, îşi văzu de ale sale! Mai trebălui o vreme pe la o hulubă, potrivi hăţurile şi-i făcu semn lui Bobăiceanu să urce alături, pornind cu grăbire către Cerneţi.

Cînd au dat să* intre în tîrg, Bobăiceanu îi zise :

— Opreşte, neică Gheorghe, la casa asta, că aci stă un frate de-al tatii, cu care am o vorbă...

— Bine, băiete...

— Apăi, eu îţi mulţămesc pentru că m-adusăşi păn-aici, iară dacă ne-om 'tîLni la bîlci, ţi-oi face cinstă...

— Să fii sănătos ! îi strigă Bocanc, vînturîndu-şi biciuşca pe deasupra cailor care se urniră pe uliţele strimte ale tîrgului.

Răurean Bobăiceanu minţise. In Cerneţi n-avea nici o rucîă, dar i se făcuse fiică[1] de căruţaşul acela care ţinea sub paiele harabalei atîtea arme. Şi frica lui spori cînd se gîndi că trecuse cu acela' codrii Balotei.

Se-ntoarse din drum şi, ieşind din tîrg, coti către un pîlc de goruni uriaşi de pe deal.. Se căţără într-unui. De aici se vedeau Cerneţii ca-n palmă. Maghernite şi bordeie, case arătoase şi prăvălii de negustori se grămădeau de o parte şi de alta a bisericii, de-a lungul văii Topol- niţei. Pe uliţi forfotea multă lume. Se zărea şi furnicarul bîlci iţlui.

Bobăiceanu cătă cu băgare de seamă şi văzu doi cai negri trăgînd o căruţă către bîlci.

— Doar n-o fi nebun să vîndă flinte-n bîlci !

Dar căruţa ocoli forfota mulţimii şi o pomi către răsărit. Suia alene dealul. Trecînd printre vii, se opri în faţa unei case mari, cu cerdac. îi ieşiră-nainte doi oameni care duseră căruţa lîngă beciul casei. O vreme se foiră pe lîngă căruţă, apoi începură să care din ea în beci.

— Duc armele-n casă ! murmură Bobăiceanu.

Cînd terminară, străinii deshămară caii şi le aşternură dinainte fîn. Intrară cu toţii înlăuntru. Răurjean se slobozi jos din gorun şi intră şi dînsul în Cerneţi. Oa-t
28
menii curgeau din toaite părţile. Unii duceau vite, să le vîndă. Alţii veneau călări, ori în căruţe. Bobăiceanu abia avu timp să se ferească — o căruţă cu coviltir trecu fulger pe lîngă dînsul.

— Ăştia-s lingurarii din capătul Hinovii, îi spuse un bătrîn care stătea aplecat peste un gard de uluci, privind furnicarul uliţei.

— Moşule, îl întrebă Bobăiceanu, a cui îi casa boierească de pe dealul ăla cu vii ?

Bâtrinul tuşi, scuipă într-o parte şi-i răspunse cu voce domoală :

— A fost a unui boier mare, care-a plecat la Cra- iova. A vîndut-o unui sluger din Gorj...

„Va să zică slugerul ăsta cumpăra armele aduse de Bocanc ?" îşi zise Bobăiceanu. „Da' ce-mi bag eu nasul unde nu-mi fierbe oala ?" şi, scuipînd înciudat, iuţi, pasul, luînd aminte la viermuiala din juru-i.

Bîlciul era în toi. într-o întinsă dumbravă, pe malul stîng al Topolniţei, într-o margine a Cerneţilor, negustorii îşi ridicaseră prăvălii şi tarabe pline cu mărfuri. Alţii le întinseseră pe jos, ori în căruţe. Copii pe jumătate goi se hîrjoneau, neastîmpăraţi, printre picioarele oamenilor. Mulţimea zumzăia ca un stup. Peste tot mişunau ţărani, neguţători şi geambaşi, dornici de marfă ieftină şi bună.

într-o parte, hora încinsă se rupsese. începuse gîl- ceava.

— Zi-i, mă, anafura şi soarbe tul tău de cioroi.

— Apăi, boiarule, mînca-te-aş, nu ne mai lasă băia- tu' ăsta ! Zice că-i din Bobaiţa şi vrea să-i zicem una lungă...

— Care-i ăla, mă ?

— Eu îs, mă ! Pătru Lungu din Bobaiţa...

— De ce-mi rupsăşi hora, mă, blăstămatule ? Auzişi tu de Gheorghe Bolbură din Malovăţ ? Grijania şi anafura...

— Ăla-i nume de buruiană, mă. Dară dacă tu eşti viteaz, hai încoa* să ne batem !

Cuţitele sclipiră în soare. Muierile ţipară, ferindu-.se. Lumea fugea, iar în jurul celor doi se căscă un gol. Dar într-o vreme, în picioare nu mai era decît Pătru Lungu.

Bolbură zăcea pe jos şi gemea. Lungu îşi şterse cuţitul de pulpana baibaracului şi se răsti la ţigani :

— Ziceţi-i, mă !

Arcuşurile bîjbîiră o vreme pe strune, apoi lăutarii începură a trăgăna :

Frunzuliţă mărăcine, teamă mi-i că mor ca mine şi mă-ngroapă ca pe-un cine, plîng minările după mine că le-am făcut numai bine. Şi-n pămînt cu pietricele putrezăsc oasele mele — în pămînt cu iarbă neagră, trăce mîndra, nu mă-ntreabă : „Putrezit-ai, neică dragă ?"...

Lungu îşi ridică braţul drept deasupra capului şi chioti prelung. Apoi strigă :

— Bă, care-mi ţii o sîrbă ?

— Eu, mă ! se găsi unul.

Lăutarii o schimbară-ntr-o bătută şi hora se-ncinse iar. Cîţiva[1] prieteni îl luară pe cel tăiat pe braţe şi-1 duseră în marginea Topolniţei, să-i spele rana. Să-1 oblojească.

— Lungule, răcnea Bolbură, vui de steua mumii tăie o să fie, mă ! Nu-mi scăpi tu mie nici în gaură de şerpe !

Lungu n-avea însă habar. Învîrtea hora cu turbare, aplecîndu-se mereu către o fată măruntă care se prinsese lîngă dînsul.

Cînd ţiganii-şi răsuciră scurt arcuşurile, cobza zbîrnîi prelung. Atunci se-nălţă iar glasul ţigăncii :

Bate vîntul prin pădure şi despică lemne bune — despică goruni şi fagi şi desparte oameni dragi...

Deodată, dinspre uliţi se ridică strigare înaltă. Se iviră oamenii isprăvniciei, călări, croindu-şi drum prin

mulţime. în urma lor venea un car tras de doi plăvani, în car, legaţi în funii, stăteau neputincioşi un om şi o femeie. Un arnăut îi şficuia din cînd în cînd cu biciul. Atunci, ei sitrigaiu :

— Cine-o face ca mine, ca mine să petracă !

De gîtul omului atîrna un cap însîngerat de bivol. Clătinîndu-se sub loviturile arnăutului, femeia începuse a se văita şi-a ţipa amarnic, dar slujitorul isprăvniciei îşi înteţi loviturile.

— Omul ăsta, cu muierea lui, a furat un bou. L-au tăiat, să dea de mîncare la copii şi i-a prins potera, zise unul.

— Păi ăsta-i Ilie Grămadă din Pitulaşii noştri, zise alt ţăran. Vui de capul lui, nănărocitul, că lăsă pe drumuri opt copii ! Nici bordei n-are ca lumea ! îl bagă ispravnicul la ocnă, să-i putrezască oasele ! Or să moară copiii de foame...

Răurean Bobăiceanu se amestecase cu volbura aceea de oameni care privea cu milă osînda celor doi năpăstuiţi. Deodată cineva îi puse mîna pe umăr. Se întoarse. Era căruţaşul din, Valea Ursului.

— Ei, băiete, cum rămîne cu răchiul ? Faci tu cinstă, sau fac eu ?

— Fac eu, neică Gheorghe !

Au intrat sub o poiată acoperită cu coceni de porumb. Aici, oameni şi femei la un loc, beau vin ori răchiu şi mestecau pastramă, tăifăsuind. într-un colţ, ardeau cărbuni de prun pe care un neguţător gras pîrporea ciosvîrte din carne de berbec. Pentru cîţiva firfirici, Bobăiceanu primi două căni cu răchiu şi-o fleică de pastramă.

S-au tras într-o parte şi-au norocit.

— Bună zamîrca ! glăsui Bocanc ştergîndu-şi mustăţile cui mîneca baibaracului.

— Bună, adeveri Bobăiceanu.

— L-ai văzut pe ăl care-1 duceau arnăuţii-n funii ?

— îhî.

— De opt ori a scăpat de la ocnă, cu muiere cu tot...

— Păi cum face ?

— Se zice că are iarba fiarelor.

— Am auzit şi eu de iarba asta.

31

— Cu ea descui orice lacăt şi desfaci orice lanţ. Pun rămăşag că Grămadă ăsta scapă la noapte, cu muiere cu tot...

— Dară el de unde are iarba aia ?

— Ehei ! Tare greu se mai face rost de ea! Că de-ar fi oriunde, n-ar mai sta oamenii-nchişi în tem- niţi şi ocne. Trebuie să dai de-un arici care are pui. Iei puii şi-i încui într-un coteţ, cu lacăt. Pe urmă, te pui la pîndă zi şi noapte, că vine ariciul cînd nici nu te-aştepţi. El vede unde i-s puii şi-aleiargă peste tot, să caute iarba fiarelor. Că numai el-între toate vietăţile pămîntului — poate s-o găsească. Iară cînd o găseşte, o ia-n gură şi vine cu ea, să-şi sloboadă puii. Şi-atuncea, te poţi duce să i-d iei...

— Dară unde să găseşti pui de arici, că eu unul, n-am văzut niciodată ! Şi nici pe alţii nu i-am auzit să fi avut norocu' ăsta !

— Păi tocmai asta-i buba ! Că nima n-are norocul ăsta. Dară se mai nimere şi cîte unul cu noroc. Că vorba aia : fă-mă, mamă, cu noroc si poţi să m-azvîrli-n foc !

— Dară şi norocul şi-1 face omul cu mîna lui.

— Drept grăit-ai, băiete ! îi lucru sfînt ce face omul cu mîna lui. însă 'geaba face omul multe, că alţii n-au lege. Şi nici milă. Că nu vezi tu ? Munceşti pănă dai în nas, da* la bîlci tot pe jos vii. Ce, ţie ţi-ar sta rău să ai o trăsurică şi neşte cai ? Mie, nu la fel ? Că ăi care-i văzuşi, nu-s ai mei. Ne cocîrjem de atîta muncă, dară degeaba..w

— Aşa-i, neică Gheorghe, dară ce pot face eu ?

Ochii căruţaşului scînteiară.

— Ce să faci ? Să mergi acasă şi să spui şi la alţii ca tine să se gătească ! Că ceasu-i aproape ! Mai sînt în lumea asta şi oameni care poartă-n cuget amarul şi la-crămile ţării !

îşi curmă vorba. Privirile i se opriră asupra unui străin care tocmai intrase în bîlci. Părea neguţător. Era înalt, cu plete şi mustăţi negre. îşi încinsese peste mantia neagră un brîu de mătase. Purta căciulă bru-

32

mărie şi era-ncălţat în cizme înalte. Îşi rotea privirile împrejur, căutînd pe cineva.

— Apăi, voinice, eu te las cu bine. Mulţămescu-ţi pentru cinstă şi-om mai auzi noi unul de altul, că vorba aia : munte cu munte se-ntîlneşte, dară om cu om. Şi nu uita ce-ţi spusăi, băiete !

Şi Gheorghe Bocanc porni cu grăbire pe urmele acelui neguţător. Bobăiceanu îi văzu o vreme tăifăsuind, apoi, urcîndu-se în căruţa cu care venise ţăranul din Valea Ursului, o apucară printre prăvăliile tîrgului, mistuindu-se pe uliţi.

în urechile flăcăului mai răsunau vorbele pătimaşe ale căruţaşului :

„Să mergi acasă şi să spui şi la alţii ca tine să se gătească ! Că ceasu-i aproape ! Mai sînt pe lumea asta şi oameni care poartă-n cuget amarul şi lacmmile ţării !"

PRIBEGIE

Pulberea asfinţitului înceţoşase dealurile. Ademeniţi de hîrjoana ţînţarilor, peşti zglobii spărgeau oglinda bălţii, încreţind-o. La poala unui arin din zăvoi, dormeau doi oameni. Purtau iţari şi cămăşi de cînepă, mantii lungi de dimie, opinci în picioare. Alături, în iarbă, se odihneau săbii şi pistoale. Sub cap îşi puseseră legăturile cu merinde. Stînd cu faţa în sus, unul începuse să horcăie. Celălalt se trezi. Clipi des şi privi buimac împrejur. îi trase un ghiont vecinului :

— Bă, horcăilă ! Te-aude turcul de la o poştă !

Acela îşi miji ochii, dar neînţelegînd ce se petrece

— şi nici voind să afle — se întoarse într-o rină şi lăsă iar somnul să-1 cuprindă. Primul se întinse şi dînsul în ierburile uscate, dar urechile sale prinseră un zvon îndepărtat. Sări în picioare şi iscodi depărtările. Ochii lui zăboviră asupra drumului de pe celălalt mal. Zăn un munte de praf. Desluşi oameni călări.

— Nea* Coravule ! îşi înghionti iarăşi soţul. Scoa- lă-te dracului, o dată, că nu te-ai fi culcat de somnu-al lung !

— Ce, mă ? Iar horcănesc ? Bagă-ţi cîlţi în urechi, dacă-s de boier■■!

Auzind însă tropot ele cal, amuţi. îşi scutură capul greu şi-şi frecă ochii cu dosul palmelor. Aţinti drumul cu priviri ostenite.

— Parc-ar fi turci.

— N-or fi de-ai lu' Ipsilant ?

— Ipsilant a trecut Oltul...

Străinii se mistuiră la un cot al drumului. Intraseră în sat. Se auziră zăvozii întărîtaţi lătrîndu-i cu furie.

— Anafura lor de strini ! Că nici în ţara tă nu poţi trăi de e& !

— Aşa-B croiţi ei, nea* Coravule. Mai cu samă că ne văd în neputinţă. Ehei, alta ar fi fost socoata, de nu-1 omorau pe Măria sa...

— Ori, cine-ţi spuse ţie ele sluger, Dragomire ?

—■ Căpitanul Creţesou. El fu de faţă cînd îl rădicară din foişorul Goleştilor oamenii lui Ipsilant. L-au luat şi dus a fost, iară căpitanii noştri sta şi se uita cum îl iau ăia...

Cor avu îşi clătină capul şi oftă amar :

— Vui de muma noastră, Dragomire ! Că de cîncl îi lumea asta şi pămî/ntul, aşa făcură strinii cu tot ce-avurăm şi noi mai drag...

Deodată, au răzbătut pînă la ei strigăte si ţipete din cătun.

— îs turci ! şuieră Coravu. Jefuie satul...

Fuioare de fum negru se-nvîrtejiră deodată spre

cer.

— Au pus foc, blăstămaţii...

Dragomir se întoarse spre soţul său :

— Nea* Coravule, să le tăiem drumul! Nu-s mulţi...

Citi răspunsul în ochii celuilalt. Au trecut balta.

S-au arătat pe celălalt mal, îndreptîndu-se către un pîlc dei pluţi, ale căror braţe noduroase acopereau drumul. S-au căţărat într-una dintr-însele şi, scoţînd-şi pulberea di(n, trăişti, şi-au (umplut pMoaleJe. La în- demînă şi-au pus săbiile şi jungherele. Au rămas în aşteptare.

într-o vreme, la marginea satului s-a iscat larmă. Soseau călării. Erau şapte. Cînd au fost aproape, s-au dovedit a fi turci. Caii lor tîrau o gloată de ţărani care se zbăteau şi blăstălmau, prinşi în funii. Păgînii se apropiau nepăsători, sporovăind pe limba lor. Istoriseau cu mare poftă, frîngîndu-şi vorba unul altuia. Numai unul dintr-înşii, care părea, a fi căpetenia, călărea tăcut, în faţă. Era un paliu înalt şi gros la trup.

Plumbii i-au trăsnit pe neaşteptate. La cîţiva paşi de plută, îi luaseră-n cătare pistoalele pandurilor. Doi

dintr-înşii au slobozit răcnete şi frîngîndu-se din şa, s-au prăvălit în tina drumului. Pe altul, răsturnat clirţ şa, calul speriat îl tîra după sine, către baltă, căci îi prinsese piciorul în scări.

— Ghiaur ! Pandur ! au strigat ceilalţi.

Au dat să fugă către luncă, dar caii jucau în loc, înspăimîntaţi. Asupră-le s-a abătut fulgerător sabie străină. Cetaşii izbeau fără cruţare. Trei păgîni zăceau nemişcaţi, la pămînt. Altul se zvîrcolea de moarte cu jungherul înfipt între spete. Doi dintr-înşii scăpaseră şi o croiseră peste cîmp. li înghiţiră depărtările. Cel răsturnat din şa în timpul izbirii alerga acum prin zăvoi, să-şi prindă armăsarul. Dragomir îl zări şi se luă după dînsul. Coravu tăie funiile cu care erau legaţi sătenii. Unii se aruncară la picioare-i, alţii plîngeau, mulţumindu-i şi blagoslovindu-1. El însă culese cu grăbire pistoalele vrăjmaşilor morţi şi alergă într-ajutorul lui Dragomir, care-1 ajunsese pe turc şi se lovea cu el în săbii. Coravu îndreptă asupra aceluia două pistoale. Sîmţindu-şi sfîrşitul aproape, paliul aruncă fierul şi îngenunche umilit.

— Aman ! Nu omoram ! strigă dînsul. Dam la voi aur î Dam la voi bairam

Dintre ţăranii slobozi se desprinse unul între două vîrste. Culese de jos sabia zvîrlită de păgîn şi veni asupră4 :

— Nu vrei să te-omoare ? Da' tu cum mi-omorîşi copilul meu, nelegiuitule ? Nu-ţi fu milă de mîna aia de om care n-a făcut niciodată vreun rău cuiva ? Ce-ţi făcuse copilul meu ? Dăduşi cu sabia-n el că plîngea după mă-sa, c-o luasei tu roabă ! Iară pe noi unde ne duceai, blăstămatule ? Să-ţi împing căruţele ? Să-ţi rî- nesc gunoaiele ?...

Turcul se prinse de veşmintele lui Dragomir :

— Dam la voi aur !

Pandurul îl împinse cu piciorul, trîntindu-1 la pămînt. îndată fu asupră-i ţăranul. 11 păli în creştet :

— Na aur, tîlharule ! Blăstămatule !

Cîncl trupul rămase nemişcat, omul se trase înapoi. Scuipă şi aruncă sabia. Sufla greu. Tremura. Numai

ochii-i ardeau şi lacrimi fierbinţi îi şiroiau pe obrajii scofîlciţi die vremuri şi de nehodină.

— Oameni buni, glăsui dînsul, numai cerul socot că v-a scos în calea noastră. Altfel, ne-omorau turcii... Şi nu mi-i de mine, că mie, slavă domnului, mi-a trăcut apa prin ciur ! Dară am acasă patru copilaşi de crescut... Eu ştiu că sînteţi panduri de-ai slugerului Teodor şi mai ştiu că sînteţi şi voi năcăjiţi, ca şi noi. Dară cum să vă răsplătim noi, pentru binele ce ni l-aţi făcut ? Că noi n-avem aur, nici alte bogăţii...

— Apăi, cum să ne treacă nouă prin gînd să vă cerem vouă răsplată ? Noi am voit numai să ne răfuim cu turcii ! îi răspunşe Coravu.

— Să vă răsplătească cerul pentru fapta voastră, fraţilor !...*

Un băietan prinsese doi cai de-ai turcilor, dâruin- du-i cetaşilor. Au pornit cu toţii către cătun.

— Ne-au luat pe nepusă masa, povesti ţăranul. Ne-am trezit cu ei în sat. Doi au dat buzna-n bordeiul meu care era mai mărginaş. „Aur !", au cerut ei şi m-au luat între săbii. „Dam aur la noi, lăsam viaţa !" „N-am aur, le-am zis. N-am decît muierea, bordeiul şi cinci copii !" „Atunci luam muierea. Dam foc bordei. Omoram copiii!" Au prins-o pe muiere şi-au legat-o. Copiii urlau ca din gură de şerpe, că mi se rupea inima de jalea lor. Nu-ş* cum am scăpat şi m-am răpezit de-am luat un cuţit în mînă. Am dat într-un turc, da' s-a ferit. Au năprătit pe mine. M-au pălit cu pumnii şi cu picioarele. M-au doborît şi m-au legat lăngă muiere. Copiii plîngeau amarnic. Spurcatul ăsta pe care-1 tăiai io, s-a răpezit cu sabia-n ei. Ei au dat să fugă afară. Au ieşit patru. Numai ăl mai mic n-a putut să fugă şi cîniie 1-a ajuns cu sabia. După gît 1-a pălit şi 1-a frînt ca pe-un lăstărel. A umplut bordeiul de sînge...

Un hohot înfundat îi sugrumă graiul. îşi trase răsuflarea şi urmă, într-un tîrziu :

— Ne-au scos afară tîrîş-grăpiş şi-au pus foc bordeiului. Ne-au amestecat cu românii ăştia şi ne-au legat de cai. N-au, zăbovit mult. Au pus foc şi altora, au scotocit peste tot după aur, dară dacă noi sîntem sâraci-

maraci, n-au avut cu ce s-alege... Oameni buni, s-aveţi parte de noroc, că mare bine ne făcurăţi ! Cine ştie pe unde ne putrezeau oasele, de nu era să ne ieşiţi în cale !...

— Care ţi-i numile, frate ? îl întrebă Coravu.

— Marcu. Lumea-mi zice Marcu Iu* Chioru, că taica n-avea un ochi. I 1-a scos vătaful boierului Bilavu, că n-a ieşit într-o duminică, la clacă...

Cetaşii ascultaseră îngînduraţi. Li se cerniseră ochii şi inimile. Cînd au intrat în sat, au văzut bordeiele ar- zînd. Au văzut bărbaţii blăstămînd, iar muierile tînguindu-se. Cîinii urlau. Fumul îneeăcios împînzise valea. Întunericul căzuse mai înfricoşător ca oricînd pentru oamenii ce se vînturau înspăimîntaţi printre bordeiele arse.

— Costandino ! se auzi undeva glasul lui Marcu Chioru strigîndu-şi muierea. Costandino, găsişi copiii ?

— li găsii, omule...

— Dară al mic ?

— 11 îngroapă cuscru Ilie lăngă troiţă...

— Om veni, să-1 pomenim creştineşte...

— Om veni, omule ! hohoti muierea.

— Atunci, hai şi noi după rumânii ăştia-n codri, păn-o trăce orgia !

Costandina nu-i răspunse. Hohotea de plîns şi se tînguia lung.

— Hai$_{S;}$ muiere ! Om veni să-1 jelim creştineşte... S-or mai limpezi vremile şi ne-om întoarce să rădicăm alt bordei...

Pandurii au încălecat şi-au pornit-o la drum. S-au furişat pe sub sălcii şi arini, străbătând zăvoaie de plută şi lunci cu fîneţe mirositoare. Pe cîmpia cerului năvăliseră hoardele stelelor. Sub povara nopţii, scîrţîia osia carului mare. Cloşca îşi striga puii de aur risipiţi printre bolovănişul norilor, după rîme albastre.

într-o vreme, pe un vîrf de deal, li s-a arătat un conac boieresc. Veşmînt de piatră îmbrăca ograda. Poarta era deschisă. Au intrat în bătătura pustie. Numai vîntul trăgea de păr doi nuci uriaşi. Au descălecat.

Au bătut în uşa casii. N-au .primit răspuns. Au bătut mai tare şi au strigat. Ca-ntr-o pădure le-au răsunat vocile. Au izbit uşa de perete şi-au pătruns într-o încăpere întunecoasă. Bîjbîind, au suit treptele unei scări de lemn şi s-au trezit într-un pridvor. Dragomir a împins cu piciorul o uşe grea, de stejar. Au scîrţîit prelung ţîţînile. Cetaşii s-au oprit în prag. Pe pereţi atîrnau podoabe felurite. Două paturi şi o canapea străjuiau o masă deasupra căreia spînzura un candelabru. O dîră de lumină răzbătea printre draperiile grele, de catifea, căzînd pe covorul şi blănurile întinse pe jos. Dragomir prinse braţul soţului său, strîngîndu-i-1 puternic.

—■ Lîngă fereastră, şopti dinsul.

Coravu sfrddeld întunericul cu priviri înfrigurate. Se cutremură. Pe canapea zăcea un om. In lumina lunii, ochii-i sticleau rece. Faţa-i îngheţase într-un rînjet înfiorător. După veşminte, părea a fi om de vază. O mînă-i era frîntă sub trup, cealaltă-i alunecase de-a lungul canapelei.

— Un mort, bolborosi Coravu, trăgîndu-se un pas îndărăt.

Un ţipăt de cucuvea sparse tîmpleie nopţii. Au desluşit pancă un mormăit înfundat, înitr-o odaie alăturată. Poticnindu-se, au coborît în grabă scările. Orbecăind, au găsit ieşirea. Stoluri de lilieci întărîtaţi brăzdau văzduhul. Caii sforăiau neliniştiţi. Undeva scîrţîi o uşe. Ochi nevăzuţi pîndeau parcă din întuneric. Ameninţător fremăta deasupra frunzişul nucilor.

Au sărit pe cai, ieşind în galop din ograda conacului pustiu, rămas ca o stafie proţăpită în cumpăna nopţii.

— Blăstămată casă ! rupse tăcerea Dragomir, pe cînd goneau cu suflarea nopţii în plete. Şi mortul ăla... Era boier...

— Apăi, frate, boierii şi morţi îs neoameni. Ăstora, să le bagi şi piroiu-n burtă după ce mor, tot se fac moroi ! Ptiu, bată-1 crucea, că tare fioros mai era !

Către ziuă, s-au oprit pentru popas lîngă stogurile de fîn dintr-o livadă. Au împiedecat caii, lăsîndu-i să pască. Şi-au pregătit culcuşuri moi, pe palie de fîn uscat, lăsîndu-se în voia somnului.

39

Era soarele de-o suliţă pe cer cînd i-a trezit un strigăt :

— Care dormi acolo, mă ?

Au sărit în picioare, pipăindu-şi cingătorile, în căutarea pistoalelor. In faţa lor stăteau doi călăreţi plini de praf şi traşi la faţă de nehodină. După veşminte, păreau să fie tot cetaşi.

— Da' ce, mă, îi livadia voastră ? le-o întoarse morocănos Coravu. Ia vedeţi-vă de drum, că pe-urmă...

Unul din noii sosiţi zise celuilalt:

— Mă, frati-miu, dacă nu mă-nşeală pe mine ochii, ăsta-i nea' Gheorghe Coravu, de la noi din sat. Şi-aş băga mîna-n foc c-ailalt îi Ion Dragomir, stegarul din Străjeni...

S-a frecat la ochi Gheorghe Coravu şi-a luat aminte la vorbele acestea. S-au uitat unii la alţii şi cunoscîn- du-se, s-au apropiat şi cu bucurie mare s-au îmbrăţişat. Iar noii sosiţi s-au hotărît să facă şi dînşii popas acolo, mai cu seamă că era iarbă pentru cai şi lcc bun pentru hodină.

— Mă, ai lu' Alun, să nu vă cunosc eu, mă ? zicea Coravu, ruşinat.

Au aprins un foc de surcele. Un ceaun de mămăligă fu pus pe crăcane de lemn şi păsatul începu să clocotească.

— Cum de-ajunseră̆ţi şi voi pe coclaurile astea, Barbule ? îşi iscodi Coravu vecinul.

Acela oftă şi-şi clătină capul cu obidă :

— Ehei ! Cîte nu păţirăm şi noi, mă, frate! Să-i ferească — ăl de sus şi pe duşmanii mei de-alde astea !

Coravu îl privi întrebător.

— Uite cum fu, mă, Gheorghe... Voi plecarăţi cu cetele slugerului, către Tîrgovişte. Eu cu frati-miu Mitru rămăserăm sub steagurile căpitanului Soîomon, la Craiova. Şi-ntr-o zi ne-adunarăm noi, toate cetele, şi ieşirăm din cetate. Ziceau căpitanii că mergem peste Olt, să ne'tîlnim cu oastea mare a slugerului. Eram ca la o mie de oameni, cu sîrbi şi cu bulgari la un loc. Solomon trimisese înainte gonaci călări, să iscodească drumurile şi pădurile şi să ne-aducă veşti. A doua zi.

40

cam pe la prînzu-al mare, ajunseserăm la Drăgăşani. N-am stat în tîrg, ci popas am făcut mai încolo, la Zăvideni. Ne-am lungit noi aşa, pe-o creastă de deal si ne-am scos merindea din trăişti. Era o zăpuşeală — să mori, nu alta! Mai venea din cînd în cînd cîte-o pală de vînt dinspre Olt, iar cînd mai vedeam şi prunii plini de prune coapte, iară viile primprejur date-n pîrg, mai că-ţi venea să dai năvală pe ele. Da* porunca era straşnică : aşa sete cum ne-o fi, să nu ne mişcăm din loc. Avea căpitanul Solomon o bănuială, cum că turcii ar fi pe-aproape. Şi-aşa a şi fost. Pe la asfinţitul soarelui, am văzut oastea cea mare a turcilor. De departe parcă era o balaoană neagră tîrîndu-se către noi, să ne-nghită... Ne-au văzut şi ei pei noi şi s-au abătut din drum. Au pornit-o pe cîmpie înşiraiţi de-a latul, cum îs stolurile de gîşti sălbatice, toamna, cînd pleacă-n ţările calde. Şi erau mulţi. Mulţi ca frunza şi ca iarba... Ne-am pregătit şi noi puştile şi care ce avea. Au dat năvală pe noi. Şi-au început să bată flintele şi tunurile noastre şi să-i piseze ca pe chisăliţă. Dară ei, din ce cădeau, dintr-atîta erau mai mulţi. Numai răpăituri şi tropote, numai nechezat de cal şi strigăte s-auzeau peste tot. Caii lor se buluceau înfricoşaţi de puşcăturile

noastre. Unii-şi doborau stăpînii din şa, apucînd-o printre curpenii şi parii viilor, cu boturile şi trupurile sîngerate. Pandurii se-ntărîtaseră. Trăgeau la plumbi de mama focului. Pe vîrful dealului era plin de leşuri de cai şi de turci. Şi-odată-1 văd pe căpitanul Ghiţă Cuţui că săre dintre cete, cu sabia rădicată şi răcneşte : „Pe ei, copii ! Unul să nu rămînă !" Odată s-au săltat cetaşii dintre vii şi s-au prăvălit la vale, peste turcime. Eu şi cu frati-miu Mitru ne-am răpezit chiar după căpitanul Cuţui. L-am văzut cum intră unde era învălmăşeala mai mare. Nu mai simţeam nici setea, nici mărăcinii care-mi intrau în opinci. Mă-mpiedecam de morţi, ori de-ăi încleştaţi pe jos, tă- vălindu-se să se-omoare. Dam cu sabia în faţă şi-n spate, îl mai apăram pe Mitru şi mă-nfierbîntasem de ziceam c-o să tai turcimea toată. Dară capitanul Solomon a văzut că turcilor le vin ajutoare, că-s ele vreo
41
patru ori mai mulţi ca noi şi-a-nceput să răcnească la noi, să ne-ntoarcem în vîrful dealului. Atunci noi ne-am tras îndărăt. Insă duşmanii erau peste tot : şi-n faţă, şi-n spate. Văzînd că n-aveam scăpare, ne-am pus şi noi pe tăiat, ca lumea. Ne trăgeam de-a-ndăratelea cîte-o ţîră, iar căpitanii ne tot strigau să ne gnăbim, dacă vrem să scăpăm cu zile, că vine altă oaste turcească. Şi ne-am tot tras noi, pănă către Rîmnic, unde turcii s-au lăsat păgubaşi şi ei, fiindcă se-nserase. Am poposit în zăvoiul Oltului. In zori, a venit un olac domnesc şi-a adus înscrisuri pentru căpitanul Solomon. Ce-o fi scris în cărţile alea, nu ştiu, da' toată oştirea era-n picioare. Mare lucru n-am înţăles eu clin vorbele căpitanilor, da' cînd am văzut lacrămi în ochii căpitanului Cuţui, am înţăles că plecasem degeaba de-acasă. Şi-am mai înţăles eu că tot boierii ne vînduseră. Că ei leagă şi dezleagă-n ţara asta, tot. Iară cînd nu pot singuri, cheamă-ntr-ajutor şi pe strini. Iară strinul n-are lege. Nu-i pentru! ei legea noastră...

— Aşa-i Barbule ! suspină Coravu.

Mitru Alun a răsturnat ceaunul cu mămăligă pe un ştergar de cînepă. Au scos din trăişti merindea ce le mai rămăsese! şi-au împrăţit-o frăţeşte. Barbu Alun avea şi o ploscă din care s-au cinstit cu cîte-o duşcă. Apoi s-au întins în fînul moale, la taifas.

— Mitrule, ia du-te de vezi ce-i cu caii ăia, mă, că intrară-n zăvoi şi mi-i că se mai pierd dracului pe hale coclauri...

Al doilea Alun s-a îndreptat către zăvoi. Zise Gheorghe Coravu :

— Eram doişp'e fraţi la tata. O tîlvură de copii, nu alta ! Cînd cu ciuma lui Caragea, opt au murit. Am udit numai eu şi cu trei surori, toate măritate-n Peşteana Jiilor...

Năframe străvezii vălureau în zare. In iarba trecută prin coasă ţîrîiau cosaşii. Cîte-o boare de vînt, rătăcită, aducea miresme de sulfină şi ierburi copate. Ion Dragomir a stins focul şi-a împrăştiat cenuşa, ameste- cînd-o cu ţărînă. Deodată, s-a zvonit ropot de cal în zăvoi şi peste fînării s-a spart strigătul lui Mitru Alun :
42

— Turcii ! Fugiţi !

Pandurii au sărit în picioare, cătînd să se adăpostească. Turcii i-au ajuns însă. I-au cuprins între săbii. I-au luat în pieptul cailor şi i-au doborît. Trei dintr- înşii au descălecat şi i-au prins în funii, luîndu-le armele.

Au pornit în pasul cailor, tîrîridu-şi prinşii care păşeau în silă, cu frunţile plecate. Numai în căutătura piezişa a ochilor mocnea mînia.

Au mers fără popas pînă către seară, trecînd prin sate pîrjolite şi cătune pustii. La o răscruce, se bălăngăneau îii funii trei leşuri, care după veşminte păreau să fie panduri.

— Fraţilor, gemu Barbu Alun, eu unul nu mai pot ! îmi tolojiră picioarele. Vad negru-naintea ochilor...

—• Mai rabdă înc-o ţîră ! şopti Coravu. Nici eu nu mai pot ţine pasul. Dară ştiu că ăl de^-o cădea, ăştia-1 taie. N-o să-1 ducă-n spinare... zise Dragomir :

— Trebuie să s-oprească. Dunărea nu-i departe. Simt miros de apăraie.

Un bici şficui aerul' şi-1 lovi peste grumaz. Unul din' turci îi strigă ceva, arătîndu-i jungherul de la brîu.

— Nu prea le prieşte vorba noastră ! murmură Gheorghe Coravu.

— Ce-o fi cu frati-miu Mitru ? L-or fi omorît în zăvoi, ori o fi scăpat ? Doamne, măcar el să scăpe, să crească şi copilaşii mei...

—■ N-ai frică ! îl încurajă Dragomir. Mitru scăpă. O să scăpăm şi noi !

— Dare-ar domnul ! îngăimă Alun cel mare.

Pe neaşteptate, în faţa lor se ivi Dunărea. Cîmpie întinsă pe care unduiau valuri aprinse de jăraticul asfinţitului. Din nisipul argintiu de pe mal răsărea ră- chitiş de sălcii. Turcii au descălecat lîngă două bordeie arse. O barcă veche arăta că pînă nu demult acolo trăiseră pescari.

Cetaşii âu fost îngrămădiţi în lotcă. îi veghea un paliu. Ceilalţi s-au tras lîngă bordeie şi, aprinzînd un foc, au început' a-şi pregăti cina.

43

Frînţi de oboseală, pandurii aţipiră. Se înnoptase şi printre răchiţi venea cîntecul păsărilor de" baltă. Turcii schimbaseră pîndarul şi se întinseseră şi dînşii lîngă focul ţinut mereu treaz din pricina bîntuirii ţîn- ţarilor. In tării, vîntul sufla în spuza cerului, gonind cenuşa norilor către răsărit, lăsînd pe vatra bolţii, aprinşi, tăciunii stelelor.

Printre ticărişuri, o umbră se tîra către lotca în care dormeau cetaşii. Pîndarul moţăia. Năluca s-a oprit o vreme, cătînd cu luare aminte împrejuru-i. Cît ai clipi, şi-a scos căciula şi astupînd gura străjerului, i-a împlîntat cuţitul în inimă. A fost un icnet slab, cît nimeni nimic n-a bănuit. Acela s-a apropiat de prinşi. I-a trezit, le-a tăiat funiile, şoptindu-le :

— Tîrîţi lotca în Dunăre şi suiţi-vă-n ea. Alta scăpare nu-i.

S-au furişat cu luare aminte pînă la Dunăre. Mitru Alun — căci el era cel care-i slobozise — a prins lopeţile şi le-a răsucit cu putere în apă.

Se depărtaseră la vreo cîţiva stînjeni de ţârm cînd, noaptea fu spintecată de trăsnetul unei puşcături. Zarvă mare s-a iscat pe mal. Osmanlîii simţiseră fuga cetaşilor şi porniseră în căutarea lor. Au zărit lotca plutind pe ape. Şi-au slobozit plumbii asupra fugarilor.

— Culcaţi-vă ! a strigat* Coravu.

Apa plescăi. Stropi jucăuşi se stîrniră împrejur Mitru vîslea necontenit. Lotca se depărta tot mai mult de mal. Deodată, Mitru dădu un strigăt. Scăpă lopeţile şi se frînse, gemînd.

— Mitrale ! strigă Barbu. Te loviră ? Unde te loviră ?

Ion Dragomir îi luă locul. Vîslea din răsputeri. Trecuseră de mijlocul Dunării. Erau scăpaţi.

— Blăstăjmaţilor ! scrîşnea Barbu! Alun, oblojind umărul fratelui său. Nu v-ar mai răbda pământul !...

Turcii se lăsară păgubaşi. O vreme se mai foiră pe ţărm, dar curînd tăcerea se aşternu lîngă acele bordeie arse. Cetaşii simţiră însă cu groază cum lotca lua apă din ce în ce mai mult.

44

— Fraţilor, ştiţi să-notaţi ? întrebă Coravu. Că eu nu ştiu...

— Eu nu ştiu, iar Mitru nu poate ! zise Barbu Alun.

— Atunci s-a zis cu noi ! Căzurăm din lac în puţ ! Sîntem la mijlocul Dunării, unde-i apa mai adîncă...

Şi-au făcut căciulile căuş, aruncînd apa afară. Dar lemnul vechi lăsa să treacă prin el ca prin ciur şuvoaie reci. Mitru se zbătea neputincios. Lopeţile nu-1 mai ascultau pe Dragomir. Se scufundau văzînd cu ochii.

Deodată, dinspre celălalt mal, s-a arătat o pată neagră brâzdînd oglinda apei, crescînd pe măsură ce se apropia. Cînd a fost la cîţiva paşi, s-a dovedit a fi o luntre, al cărei vîslaş s-a ridicat în picioare, strigîn- clu-ie :

— Hai, oameni buni, vă scap eu...

L-au trecut mai întîi pe Alun cel mic, care era lovit. Au trecut apoi şi Barbu Alun, şi Gheorghe Coravu. Dragomir le-a zvîrlit veşmintele şi-a pornit-o înot în urma lor.

Cînd au păşit pe celălalt mal, străinul le-a făcut semn să-1 urmeze. Au intrat într-un desiş de sălcii prin care şi-au croit cu greu calea. Au ajuns lîngă un bordei încăpător, de papură şi frunziş de salcă. Omul a deschis uşa. înlăuntru, la lumina unui opaiţ, aşteptau două femei — pesemne soaţa şi fata vîslaşului.

— Aduceţi-mi apă caldă ! le-a cerut omul. Şi pregătiţi cîte ceva de-ale gurii pentru românii ăştia...

L-a întins pe Mitru Alun într-un cotlon şi luînd opaiţul, s-a aplecat asupră-i, să-i privească rana. Cînd femeile i-au adus apă caldă, le-a spus celorlalţi :

— Ţineţi-1 zdravăn, să-i scot plumbul î

I-a prins piteptul între genunchi. Cu un jungher ascuţit i-a scormonit rana. Alun cel mic se zvîrcolea şi scrîşnea. Barbu lăcrima de mila lui. Vîslaşul a scos clin rană un plumb cît unghia degetului mic. Cu fierturi de buruieni a spălat locul lovit şi luînd dintr-un cui o curea lată de piele, a ras dintr-însa scame şi le-a presărat pe rană. A cerut muierii cîrpe curate şi l-a oblojit. Mitru, istovit, adormise.

45

— O să aibă nevoie de hodină, a hotărît gazda. Dar o să se facă bine... Hai, oameni buni, să-mbucaţi din ce sărăcie ne-a mai rămas şi nouă;..

— Frate, glăsui Barbu Alun în vreme ce se ospătau, nici n-am apucat să te-ntrebăm care ţi-i n umile, să ştiu să te pomenesc pentru ajutorul ăsta, fără de care eu, cu frati-miu şi cu toţii. . ăştia ai mei, români, am fi acuma de hrană peştilor, pe fundul Dunării...

— Apăi şi eu tot român sînt, fraţilor. Şi Bucur îmi zice lumea. Şi eu sînt gonit, ca şi voi, şi de turci, şi de jstăp^nirei Văzurăţi; bordeiele cele arse de pe malu- alalt ? Acolo trăiam eu, cu frati-miu şi cu încă vreo doi-trei gospodari. îi trăceam pe oameni Dunărea. Şi dincolo, şi dincoace. Că fiecare om are năcazurile lui. Şi voi ştiţi cum îi sufletul românului de frăţos... Noi l-am trăcut Dunărea pe căpitanul Prodan. Şi pe căpitan Mihaloglu. Noi l-am ferit de la moarte pe căpitanul Bîrneş şi pe alţi oameni de credinţă ai măriei sale. Stăpînirea ştia, dară nu cuteza să intre către noi, că erau vremile turburi. Turcii din Vidin au prins şi ei de veste şi-ntr-o noapte au dat năvală-n bordeiele noastre. Pînă sa ne dezmeticim noi şi să sărim în bărci, să fugim, ei ne-au coprins. N-am scăpat decît eu, cu muierea şi cu fata asta care-i a unui' frate al meu, mort atunci. Pe toţi i-au tăiat turcii. Au pus foc la bordeie şi duşi au fost. Ne-am întors noi, a doua zi, i-am îngropat creştineşte pe toţi, să nu-i mănînce păsările cerului şi s-aibă hodină sufletele lor. Pe urmă, ne-am hotărît să ne mutăm în pustietatea asta, pîn-o trăce orgia. Ne-om întoarce atunci la locurile noastre şi-om vedea ce-o mai fi...

Dragomir ieşi afară. Se aşează în nisipul jilav şi rămase privind gînditor spinarea lucitoare a apei. îşi cuprinse capul în palme şi-ncepu să-ngîne un cîntec oltenesc :

Fire-i, muică, blăstămată, Că nu mă făcuşi o fată, Să stau cu tine pe vatră, Mă făcuşi, muică, fecior,

46

Să dau ţărilor tîrcol, Nemîncat şi nebeut Şi la pat neaşternut...

Tresări. Auzise un foşnet în apropiere. îşi ţinu suflarea. Numai clipocitul apei şi susurul frunzişului. „Mi s-o fi părut!" îşi zise şi oftînd, se ridică să intre în bordei. Auzi desluşit paşi uşori scormonind nisipul. Era nepoata lui Bucur.

— Ce cauţi tu aici ?

— Am ieşit să... să arunc oblojelile oşteanului...

Dragomir se apropie.

— Cum te cheamă ?

— Lina.

Ochii ei scăpărau în lumina lunii. Obrazu-i era scăldat de sfiiciune. Se răsuci pei călcîie şi intră în bordei. în trecere cosiţa ei atinse braţele pandurului. Ca o stană de

piatră rămase ştergarul. Fiorul acelei atingeri îi strecurase în suflet o nelinişte ciudată. Iar noaptea era caldă, printre crengile norilor ciripeau stelele.

Peste noapte, lui Mitru i-a fost rău. Barbu Alun n-a pus geană pe geană. îi schimba mereu oblojelile şi-i ştergea fruntea şi obrajii încintaţi. Rana mustea fără contenire. Alun cel mic se smucea în aşternut, înşirînd vorbe fără noimă, din pricina fierbinţelii. înjura şi slobozea porunci, îşi striga fratele, ori se ruga. îşi pipăia mijlocul, căutîndu-şi sabia şi pistoalele.

In zori, s-a liniştit. A căzut într-un somn adînc şi Barbu s-a întins cu inima împăcată, alături. Dragomir şi Coravu hotărîră să-ncerce a vîna vreo sălbăticiune prin codrii care umbreau răsăritul. Pămîntul mustea de rouă. Ceţuri subţiri se ridicau aleîne, în tării.

Au rătăcit fără folos, pînă către nămiezi. Foamea şi setea le dădeau ocoale. Nehodina le muia paşii. Tocmai se pregăteau să se întoarcă. Dintr-o rarişte, zvîcni un iepure. Aci se ivea, aci se mistuia printre tufişuri. Stegarul Dragomir dusese flinta la ochi, plimbîndu-i ţeava după goana vietăţii. Cînd apăsă pe trăgaci, pădurea vui. Animalul sări speriat într-o parte. Zvîcnise

către hăţiş, dar picioarele nu-1 mai ajutară* Se rostogoli în frunziş, zbătîndu-se.

Coravu îi trăsei un ghiont tovarăşului său :

— Aşa puşcătură numai eu pot da...

— ...cînd o fi iepurul legat ! rîse Dragomir.

îşi scoase jungherul şi tăie beregata sălbăticiunii, să nu sîngereze carnea. Ridicîndu-şi prada pe după umeri, zise :

— Acuma sîntem cu sufletu-mpăcat. O să-i facem lui Bucur o masă-mpărătească...

Celălalt îi făcu semn să tacă. Rămaseră nemişcaţi. Dinspre Dunăre, veneau răbufniri de pistoale. Într-o vreme, se aşternu tăcerea. Şi oricît se străduiră cetaşii, nu mai desluşiră vreun zvon. Porniră cu grăbire către bordeiul vîslaşului...

Urme de cai sluţiseră nisipul, pierzîndu-se undeva, către apus. Pe mal zăcea Bucur, însîngerat, strîngînd în mîini o vîslă. Alături, femeia, cu tîmpla spartă de o cumplită lovitură de sabie. Dragomir a dat buzna în bordei. Aici totul era răvăşit, ca în urma unei aprige încleştări. Pe jos zăcea Mitru Alun, într-o baltă de sînge. Nu mai trăia. Ochii lui mari priveau întrebători tavanul. Dar nicăieri n-au dat de trupul lui Barbu Alun şi nici de cel aii Linei...

— I-au dus cu ei, murmură Coravu.

— După urmele cailor, eu zic că n-au fost prea mulţi. Vreo patru-cinci... Hai după ei, neică Gheorghe, că-i a- jungem noi !...

— Mă, Ioane, ăştia-s călări. S-au dus dracului !...

— Nu pot să meargă prea iute, neică Gheorghe, că-i au cu ei pe Barbu Alun şi pe Lina. Ştii doară obiceiul turcilor de-a duce prinşii legaţi, în urma ca'lor. Iară dac-au luat-o pe mal, nisipul face mai clomol pasul calului...

Celălalt s-a scărpinat în creştetul capului, cumpănind cîteva clipe lucrurile. Apoi şi-a îndesat căciula pe cap si-a zis scurt :

— Hai !

Urmele duceau de-a lungul apei şi în curînd desluşiră urma paşilor lui Barbu Alun, iar ceva mai încolo, tălpile mici ale nepoatei vîslaşului.

De cîteva ori fură nevoiţi să ghicească diurnul vrăjmaşilor. Către seară, intraseră într-un hăţiş, unde urmele nu mai vedeau.

—Vine noaptea. Pe-ntuneric n-o să mai vedem nimic ! zise Coravu.

Nechezatul unui cal i-a curmat graiul.

— I-ajunserăm ! şopti Dragomir.

S-au furişat printre tufişuri. Împrejur, umbrele serii împăienjeneau pămîntul. Într-un rînd, Dragomir şi-a oprit soţul, arătîndu-i cu mîna dreaptă către o poiană. Patru

cai erau legaţi de-o salcă doborîtă de furtuni. Mai încolo, cinci mogîldeţe stăteau împrejurul unui foc, ospă- tîndu-se, Erau turcii.

Dragomir l-a împuns cu cotul pe Coravu şi-a ridicat arătătorul mîinii drepte către o parte a poienii. în spatele unui arin, legaţi în funii, zăceau Barbu şi Lina.

O vreme, s-au sfătuit în şoaptă. Stegarul s-a tîrît către cai. Coravu aştepta. Deodată, un armăsar a sforăit speriat. A nechezat, săltîndu-se în două picioare. Turcii au sărit ca arşi de lîngă foc. în aceeaşi clipă însă, pistoalele Coravului îi primiră cu plumbi fierbinţi. Fulgerase dinspre cai şi flinta stegarului. Doi din duşmani căzură. Ceilalţi, înspăimîntaţi, dădură dos, pier- zîndu-se în adîncurile zăvoiului.

— Fraţilor, gemu Barbu Alun, mi-1 omorîră pe Mitru... Mi-l omorîră tocmai cînd gîndeam că scăpase...

Au luat caii turcilor, pornind către bordeiul vîslaşului. Au ajuns către cumpăna nopţii. Lina prinsese a se tîngui. Barbu Alun îşi ţinea fratele mort pe braţe şi-i mîngîia pletele* castanii.

Peste noapte, Dragomir a trecut caii înot. Apoi şi-a trecut; soţii. Au săpat două gropi lîngă bordeiele arse şi-au pus într-unui trupul vîslaşului şi pe femeia lui, iar în cealaltă, pe Mitrică Alun. S-au rugat pentru sufletele lor, iar în zori, s-au gătit de drum. Coravu şi Barbu Alun o luaseră mai înainte. Dragomir s-a apropiat! de fată :

— Lino, tu ştii că noi sîntem datori viaţa lui Bucur. Noi n-am putut să-ii facem nici un bine, dară n-aş vrea să rămii nici tu pe drumuri...

C-da 5382 coala 4

49

Ea se ghemuise lîngă o buturugă. Îşi acoperise obrazul cu mîinile. înghiţindu-şi lacrimile care nu mai secaseră toată noaptea, îl asculta.

— Vremile se ticăloşesc, oamenii-s răi din pricina năcazurilor. Hai cu mine, Lino, să-mpărţim răul şi bi- nele-mpreună. Şi-ţi jur cu mîna pe suflet că n-o să-ţi pară niciodată^ rău...

Nepoata vîslaşului şi-a ridicat fruntea. Lacrimile i se-nnodau sub bărbie. Privirile ei tulburi s-au înfipt în ochii stegarului. A citit într-înşii adevăr. Dragomir a ridicat-o pe cal. Ea nu s-a împotrivit. Dînd pinteni calului, cetaşul a pornit pe urmele celorlalţi.

Ceţuri lăptoase cuprinseseră matca Dunării, ridicîn- du-se într-o pîclă deasă către cerull brumăriu. Apele izbeau ierburile ţărmului. înspumate, alunecau in vadul greu, şerpuind către răsărit.

DOI OLARI

In văile răsăritului musteau zăpezile zorilor. Răco- rile codrului se-ndulceau cu un cîntec de privighetori. Drumul şerpuia anevoie prin goruniş. Ion Gîngu mîna boii şi cînta :

Foicica lemn uscat, plecai de la secerat, să mă duc la Stanca-n sat, să văd cu cine s-a luatx

Ea s-a luat c-un blăstămat ce se culcă ne-nchinat, stă la masă nerugat, şi mănîncă nespălat...

Loitrele se zgîlţîiau şi trosneau cînd roţile intrau în vreo hurtupină. Atunci omul se oprea din cîntat şi căta îngrijorat în urmă-i. Din spate venea carul lui Mihai Ciorbagiu. Îngîndurat, cu biciuşca între genunchi, Cior- bagiu îşi pironise privirile pe vîrtejul proţapului.

— Măi, Mihai, îi strigase Gîngu, tu nu eşti în joile tăie. Visaşi urît azi-noapte ?

Celălalt îşi ridicase ochii înneguraţi şi oftase :

— Nu visai urît, neică Ioane. Da' am eu ceva...

— Ce-ai, mă ? Spune-mi şi mie, că doari n-ai fi făcut moarte de om ! Şi-apăi, aşa dac-ar fi, mie să nu-mi spui tu?

Ciorbagiu se scărpină în creştet, nemulţumit de întrebare.

51

— Ascultă, mă, scăieciorule ! îl zori Ion Gîngu. Te crescui de cînd atîtica, că rămăsăşi fără tată, iar mu- mă-ta au mai prididea, cu năcazurile, săraca ! Iară tu...

— Apăi, dacă-i pe-aşa, află, neică Ioane, că-s năcăjit din pricina boierului din luncă...

— Da' de ce, mă ?

— Păi de-aia, că ieri o-njură pe muica, la prăşit. Nu fusăi eu acolo, că de eram, nu-ş* ce s-ar fi ales de boier !

— Păi cum ?

— Muica se duse la prăşit, la boier, în Valea Mare. Către sară, cînd era pe terminate, vine şi boierul şi se leagă aşa, din senin, de muica : „Rămîseşi văduvă, Do- chio, vai de steaua mumii tăie, că de-aveai şi tu un bărbat mai ca lumea, nu se ducea să moară ca un cîne, legat de steagul Vladiimirescului !" Muica n-a răbdat şi i-a zis-o : „Mai bine mort, boierule, clecît să-1 ştiu lin- gîndu-ţi tălpile !" S-a făcut vînăt ciocoiul şi i-a strigat : „Viperă afurisită ! Neruşinaţi aţi fost de cînd vă ştiu, dară nu mai merge ! O să vii să-mi lingi şi tu şi plio- dul tău tălpile, iară eu o să vă şchip ca pe neşte şerpi veninoşi şi turburători de neam ce sînteţi !"

Bobi de rouă împăienjeniseră iarba. Peste deal, în Floreşti, cîntauj de zor cocoşii.

—< Mă, Mihai, glăsui Ion Gîngu, sînt şase ani de cînd tat'tu Dumitru nu s-a mai întors... Cine ştie ce s-o fi tîmplat cu el !... Eu avusei noroc de-ajunsăi acasă numai c-o mînă tăiată.. Ce ştii tu despre tat'tu, mă ?

— Ce să ştiu, neică Ioane ?... Ştiu ele la netale că fu stegar slugerului. Că fu în ceata căpitanului Ghiţă Cuţui viteaz fără păreche. Şi mai ştiu că biata muică l-aş- teptă atîţia ani cu nădejdea că va veni-ntr-o zi. Dară n-;a mai venit...

— Om ca el mai rar, mă, Mihai ! Să fi văzut tu ceata căpitanului, Cuţui cînd pornea la bătaie ! Era ele pomină în toată oştirea slugerului ! Căpitanul ăsta fusese lotru, dară cu direptate pentru ăi săraci şi năpăstuiţi...

— Doişpe ani aveam cînd a plecat taica ! oftă Ciorbagiu.

Cerul se dezvelise deodată, braţele gorunilor rămăseseră departe. Intrară într-o rarişte de fag.

— Neică Ioane, mai demult, într-o noapte, a venit un călător la noi acasă. A- ntrebat-o pe muica dac-o cheamă Dochia şi-i a lui Dumitru Ciorbagiu. I-a dat o pungă cu arginţi. I-a spus c-are să mai vină peste-un an, să-i dea alta. Şi-a venit şi anul trăcut. Şi cred c-o să mai vină, că mie mi s-a părut om de cuvînt şi bun la suflet. Zicea că-i neguţător din Craiova şi că are o datorie mare faţă de taica. Dar era mereu zorit, că n-am apucat niciodată să-1 întreb ce şi cum...

Gîngu sări din car să-ndrepte un resteu la jug :

— Iote-al naibului resteu ! Nu ştiu cum de nu-I văzui păn-acuma ! Frecă gîtul boului. Doamne, cîte se mai petrăc şi pe lumea asta !...

Acum păşea alături de boi. Roua-i udase picioarele desculţe. In urmă-i, prin iarbă, rămîneau dîre lungi de apă scuturată.

Codrulep cu frunza rară, Domnul Tudor vine iară, Mai la vale de Cerneţi, C-o sută de călăreţi...

— Neică Ioane, nu mai cînta de-alea, că te-aude cineva şi te pîrăşte la isprăvnicie ! Că ştii c-abia scăpaşi de belele...

Gîngu păru că n-aude. Ţinîndu-se de loitra carului, vîntura biciuşca pe deasupra boilor şi cînta :

Pom, pom, pom eream io, pom ! Pom eream cu frunză verde Şi verdeaţa mi să pierde. Om, om, om eream io, om !

Deodată, tufişurile din marginea drumului prinseră viaţă. S-au ivit patru oameni. Doi dintr-înşii s-au repezit asupra lui Gîngu şi prinzîndu-1 l-au tîrît cu dînşii în hăţiş. Mihai scoase iute de sub baibarac o ghioagă de

lemn şl sări asupra celorlalţi. Aceştia îşi scoaseră săbiile şi-1 pîndeau ameninţător.

— Nu-1 vătămaţi ! se auzi un glas din pădure.

Flăcăul se apăra cu străşnicie. Ghioaga lovea năprasnic, alungind mereu din preajmă pe vrăjmaşi. A- runca în toate părţile lovituri fulgerătoare; căci vrăjmaşii se-nmulţiseră. Erau cinci. Unul dintr-înşii fu lovit în umăr. Sabia-i zbură cît colo. Ceilalţi îşi înteţiră însă năvala, împingîndu-1 pe Mihai sub un gorun bătrin.

Pe neaşteptate, ceva îi cuprinse gîtul. în clipa următoare, o putere nevăzută îl săltă în văzduh, tăindu-i răsuflarea. Scăpă ghioaga. Mai apucă să vadă o frîn- ghie aspră înţepîndu-i faţa. Simţi o izbitură după ceafă şi auzi tunînd iarăşi vocea din pădure :

— Nu da, nătărăule !

Toate în juru-i sei clătinară. Se frînseră, se învălmăşiră, cufundîndu-se cu dînsul în întuneric. Valurile unei moleşeli plăcute îi cuprinseră trupul, iar el se lăsă purtat de ele.

Cînd deschise ochii, cleasupră-i văzu un bărbos stro- pindu-i faţa cu apă. Dădu să se ridice, smucindu-se în funiile cu care era legat. Din apropiere se auzi glasul lui Ion Gîngu :

— Ehei, se trezi voinicul nost* !

Văzînd însă că Mihai se smucea furios în funii îi zise :

— Măi, băiete, stăi pe pace, că oamenii ăştia ni-s nouă prieteni şi-s oameni de omenie...

— Mda !... bombăni Ciorbagiu, căutînd clin ochi ghioaga. Prieteni de-ăi de te pun la popreală-n funii !

Vecinul veni şi-1 bătu pe umăr :

— Mă, flăcăule, sînt multe lucruri pe lumea asta care nu pot fi înţălese. Dară eu văd că tu, cu osăbire acuma, la, mînie, nu vrei să pricepi unul...

— Ba pricep... Te-ai dat cu lotrii, neică Ioane, iară asta nu-i bine ! O s-audă ispravnicul şi-o să te prăpădească !

— D-apăi cum, flăcăule ? Ii mai bine să lingi tălpile boierului clin luncă ? Să te biciuiască toţi logofeţii, ca

pe-o vită ? Să tracă arnăuţii şi adalîii cu caii peste tine ?

— Asta aşa-i. Că nu-i bine deloc cum îi... Că şi eu zic la fel. Dară nici să te-nhăitezi cu neşte lotri de drumul mare, nu-i bine. Măcar de-ar fi neşte oameni ca lumea, cum era haiducul Şelitrariu. Ori cum era pe Jii, Iancu căpitanul...

— Apăi, dacă-i pe-aşa, află tu că nici oamenii ăştia nu-s lotri de rînd cum îi crezi. Şi mai află, scăieciorule, că te-ai bătut cu oştelnii căpitanului Ghiţă Cuţui...

Mihai păli. Zvîcni în picioare. Funiile însă îi pătrunseră dureros în carne, chircindu-1.

— Ascultă, neică Ioane, scrîşni el, dac-am fost copil neştiutor şi mi-ai spus lucruri pe care eu nu le mai auzisem şi nu le mai văzusem, să nu rîzi de[1] mine şi-acu- ma ! Că eu am crezut în matale ca-n, părintele meu. Şi să mai ştii că oricît oi fi ţinut eu la matale, dacă acu' mă amăgeşti cu lucruri necurate, apăi eu uit cine eşti şi...

— O-ho ! Iote-te la el, voinicosul! Ce mîncaşi, mă, azi-noapte, de te trezişi aşa viteaz ? Ori tu crezi că dacă izbuteşti să te ţii cu măciuca la panduri, eşti sultan ? Află, scăieciorule, că şi sultanul de-i sultan, tot îl mai burduşesc alţii cîteodată ! Aşa că fă bine, ilogu-te şi stăi ca draga de lume, să-ţi desfac frînghiile cu care te-nvăliră oamenii ăştia, ca nu cumva să mai faci vreo naca- roabă'...,

Ciorbagiu se mai linişti şi-şi roti privirile întrebătoare împrejuru-i, cătînd cu luare aminte.

— Vătafule Bîntură, glăsui Gîngu, întorcîndu-se către unui dintre oşteni, mai are a zăbovi mult căpitanul Cu-

ţi4?

— Trăbuie să s-arate, frate Gîngule !y răspunse cel întrebat. Că-i sfinţitul soarelui doară...

Ciorbagiu privi cerul şi văzu deasupră-i stelele mustind pe boltă. îşi simţea capul greu.

— Neică Ioane, dacă oamenii aceştia sînt pandurii căpitanului Ghiţă Cuţui, cum zici 'netale, ce nevoie avut-au dînşii de carele noastre cu oale ? Că dioar îs oameni cinstiţi, după cîte ştiu eu. Şi-apăi, lotri să fie, nu-s bogăţiile pămîntului în hale cară...

55

A ris vecinul, făcîndu-i cu ochiul unuia dintre lotri. Apoi i-a grăit aceluia :

— Ce-ţi spuneam eu, vătafule Bîntură, că voinicul ăsta nu-i prost ?

Şi întorcîndu-se către Mihai :

— Apăi, ai răbdare, scăieciorule ! O să le afli pe toate la vremea lor !

— Eu cred că 'netale erai vorbit cu dînşii, să ne-aţi- nă calea !

Gîngu îi aruncă iarăşi oşteanului o privire plină de înţeles, dar nu mai apucă să-i răspundă flăcăului. Cîn- tecul unei mierle străpunse deodată depărtările, iar pandurii tresăriseră. Unul dintr-înşii îşi duse mîna la gură si răspunse la fel. Mihai înţelese că se apropia cineva.

Îşi roti privirile în juru-i. Erau într-un desiş de fag. împrejur se desluşeau patru bordeie acoperite cu frunziş. în mijloc, pe o vatră de lut, ardea un foc pe care doi oameni frigeau bucăţi mari ele carne. Într-o parte stăteau priponiţi cîţiva cai. Deasupra, unduiau creştetele fagilor.

într-o vreme s-a desluşit tropot de cal. Printre copaci s-au ivit călăreţi. Din pricina întunericului, nu li se desluşea obrazul.

— Bine-ai venit, domnia ta, căpitane ! glăsui Ion Gîngu, mergînd în întîmpinarea unuia dintre noii veniţi.

— Noroc bun, frate Gîngule ! îi răspunse acesta.

Mihai tresări. Glasul acesta i se păru cunoscut. Cel
ce vorbise aruncă frîul unuia din oşteni şi se apropie de foc. Dîncl cu ochii de Mihai, se întoarse şi-i zise :

— Ei, voinicule, cum te mai simţi ? Că ghioaga întreabă mereu unde-i e stăpînul ! Straşnic te mai bătuşi cu pandurii mai azi dimineaţă î

Mihai înlemnise. Omul din faţa sa nu era altul decît negustorul din Craiova, cel care venea să-i aducă Do- chiei datoria aceea ciudată !

— După cum vezi, nu sînt numai negustor, ci şi hoţ de codru. Şi mai ales unul dintr-ăia răi, care ţine calea olarilor !

56

Cei din jur se apropiară, rîzînd. Doi dintr-înşii purtau straiele olarilor.

— Căpitane, răspunse încurcat Ciorbagiu, eu dac-aş fi ştiut...

— Ei, lasă, nu te ruşina ! Ai făcut bine ce-ai făcut. Şi bine-mi pare că ştii să te baţi voinicеşte. Numai să ai grijă să nu-ţi ruginească ghioaga-n cui...

A cutezat vătaful Bîntură :

— Căpitane, domnia ta, eu unul aş zice să-ntindem masa, că-i totul rostuit cum se cuvine. Iară domniile voastre aţi fi ostăniţi de drum lung şi cu primejdii...

— Sfînt ţi-a ieşit din gură, omule ! Numai să gri- jeşti şi de partea unui soţ de-al nostru, care-a rămas mai în urmă, cu alte trebi...

Şi-n vreme ce s-au aşezat la ospăţ, grăit-a Ion Gîngu către căpitan :

— Domnia ta, te-om năcăji şi noi c-o rugare. Binevoieşte a ne spune şi nouă ce şi cum fu. Că uşor, socot că nu fu...

Ghiţă Cuţui muşcă lacom din carnea friptă, mestecă de cîteva ori şi zise :

— Aşa să fie, Gîngule, dacă asta vi-i voia...

Ciorbagiu încă nu se dezmeticise. Privea neîncreză-
to.r înJ1™' întrebîndu-se mereu dacă nu cumva mai visează. Şi abia se mişca, nu care cumva să se trezească din somn şi să alunge acel vis.

— Cum ştiţi, plecarăm în bîlciul Broştenilor patru dintre noi : eu, Ghigă, Radu şi Pătruţ. Ne schimbarăm noi straiele, ne suirăm în cară şi ajunsărăm în bîlci pe la prînzu-ăl mic. Acolo, ca la bîlci : lume multă, marfă multă. Trăserăm şi noi carăle

mai la margine şi descăr- vind oalele, aşteptarăm muşterii. Şi ei nu se lăsară aş-teptaţi, că — fie vorba între noi — făcuseră şi voi neşte oale cum nu mai văzurăm prin tot tîrgul... Stătu- răm noi ce stăturăm şi-odată auzim foială mare. Auzirăm că trăce prin tîrg ispravnicul Balotă. Aveam noi cu dînsul o răfuială veche, că ne-a omorît multe neamuri, iară pe alţii i-a trimis la ocnă, să putrezească de vii. De vreo trei ori era cît pe ce să ne rădice-n funii şi pe noi, da* slavă cerului, scăparăm ! Şi-acuma trăcea

57

călare, luciul, şi gras ca un butoi, cu arnăuţii după dînsul De-abia-1 ducea calul... S-o vînturat el' cît s-o vîn- turat prin tîrg. Pe urmă-1 văzurăm intrînd în casa boierului Vintilă. Ne dăm şi noi cu carăle mai aproape şi cătăm în ograda boierului, la rostuirea străjii. L-am luat cu mine pe Ghigă, iară celorlalţi le-am spus să iese cu carăle la drum să plece degrabă din tîrg. Ocolim noi casa boierului şi sărim în grădină. Acolo era lucerna mare. Ne furişăm pe su' copaci până su' geamurile din dos care erau crăpate. Sărim înlăuntru şi ascultăm. Auzim vorbărie într-o hodaie. Boierul se pusese cu ispravnicul la ospăţ mare. Dăm noi uşa de perete şi năvălim peste dînşii. Mă cunoscură amîndoi şi dădură să strige străjile. Ghigă-1 păli pe boier cu pumnul, de-1 răsturnă sub masă. Ispravnicul holbase ochii cît cepele. Dăduse să-şi scoată pistolul, să-1 sloboadă în mine. Atunci îl lovii cu hangerul în) piept. Căzu ca un sac. Se zvîrcolea pe podele, mînjindu-le cu sînge spurcat. Muri de moarte cînească, aşa cum i-au fost şi viaţa, şi faptele... Ne slo- bozirăm peste răzoare, către pădurile Floreştilor. Intr-o vreme, auzirăm în urmă-ne strigăte şi puşcături. Radu şi Pătruţ ajunseseră departe cu carăle, noi scăpasem, aşa că n-aveam a ne teme de nimica, li ajunserăm pe ceilalţi aproape de pădurea noastră. Puseră carăle la fe-reală. Caii ne aşteptau înşeuaţi. Asta-i tot...

Apoi, căpitanul s-a întors către lori Gîngu :

— Ce cîştig aveaţi voi, dacă vindeaţi oalele ?

Se scărpină în cap olarul, dîndu-şi(căciula pe frunte :

— Apăi, căpitane, noi nu puteam vinde toate oalele. Şi-apăi, toate să le fi vîndut, să tot fi luat pe ele cîţiva firfirici...

Cuţui şi^a scos punga :

—■ Aveţi de la mine cîte doi galbeni, de căciulă, Pentru oale. Şi pentru osteneala voastră...

— Bine, căpitane, se împotrivi Ion Gîngu, dară noi...

—• Ştiu, Ioane, nu vrei să! iei bani. Ştiu şi ce voieşti

a spune. Dară noi răsplătim cum se cuvine credinţa şi omenia. Că eu ştiu o vorbă, de la sluger : a fi mare nu-i mirare, a fi om! îi lucra mare...

Atunci s-a ridicat de la locul său Mihai Ciorbagiu :

58

— Domnia ta, căpitane, aş avea şi eu o vorbă să-ţi spun. Numai să nu te mîriii pe mine, că eu îs om prost şi poate greşesc...

L-a măsurat cu privirea, căpitanul, mirat :

— Grăieşte,[1] flăcăule, n-aibi teamă !

— Apăi, eu am auzit de la multă lume că domnia ta fost-ai căpitan slugerului Tudor...

— Adevăr grăit-ai.

— Şi te-ai bătut cu păgînii din împărăţia cea mare şi cu boierii cei ticăloşi...

— Şi asta-i adevărat.

— Atunci, trebuie să fi avut în ceata domniei, tale şi un stegar, pe nume Dumitru Ciorbagiu...

Ghiţă Cuţui îşi întoarse faţa către Ion Gîngu* Acesta tuşi încurcat şi săltîndu-se în picioare, glăsui :

— Apăi, domnia ta, noi îţi mulţămim pentru cinstea şi omenia ce ne-o arăţi, dară cu voia domniei tale, ne-om duce şi noi într-ale noaste, că-i noaptea şi ne-or fi aştep- tînd ăi de-acasă...

— Frate Gîngule, eu trebuie să-ţi mulţămesc ţie şi flăcăului ăstuia viteaz. Şi bucura-m-aş să aflu că ş-altă dată o să ne mai daţi cîte-o mînă de ajutor, să tăiem răul din rădăcină... Mergeţi, dară, cu bine şi gîndul cel drept să vă lumineze calea...

Apoi a pus mîna pe umărul Ciorbagiului :

— Mi-ai pus o-ntrebare, voinicule. Oi ţine-o minte, iară cînd ne-om mai vedea noi şi-om aveia răgaz ţi-oi spune mai multe despre stegarul Dumitra. Ciorbagiu...

Se întoarse şi cu paşi grăbiţi se îndreptă către unul din bordeie. Focul se stinsese şi întunericul prinsese coajă. Mihai nu-şi mai desprindea ochii de pe gîrliciul bordeiului în care intrase căpitanul.

—■ Hai, mă, scăieciorule ! Se-nnoaptă, iară păn-a- casă, multă cale de bătut mai avem. Ori acuma, te pomeneşti că nu mai vrei să pleci dintre lotri...

I-a însoţit vătaful Bîntură pînă ce-au ieşit din hăţişul pădurii, în matca unei fîntîni. Atunci, Ion Gîngu, cunoscîrid calea^a luat-o înainte. 11 urma Ciorbagiu, în care clocoteau întrebările.

59

— Neică Ioane, nu mai putu el răbda, matale îl cu- noşteai pe căpitan şi mie nu mi-ai spus. Pentru el am plecat cu oale, ştiu eu... Şi nu mă mînii că nu mi-ai spus. Una n-o-nţăleg eu însă : de ce-a ocolit vorba şi nu mi-a spus nimic despre taica ?

Gîngu nu-i răspunse.

— Şi matale cred că ştii ce-i cu taica, dară nu vrei să-mi spui...

Olarul părea însă!, că n-aude.

— O fi făcut vreun rău. O fi omorît pe careva, o fi făcut vreo ticăloşie şi nu vreţi să m-amărîţi... Spune-mi, neică Ioane !

— Mă, scăieciorule, eu ce-am ştiut, ţi-am spus ! Ce-o mai fi, o să mai auzi şi de la căpitanul Cuţui. Şi mai tară-ţi gura, c-or fi poterele primprejur şi cădem ca musca-n pătură de păianjen, că te lovi tăifăsuiala acuma, parcă mîine n-ar mai fi zi...

A oftat Ciorbagiu. A tăcut. Numai în suflet i se zvîr- coleau îndoielile.

Se ivise luna de după creştetele-nceţoşate ale dealurilor, luminîndu-le calea, prin iarba înaltă din matcă. Au suit un colnic, intrînd în rarişte de codru. într-o vreme li s-a arătat alba şerpuire a drumului: într-o margine, Mihai zări carele cu boii dejugaţi, aşteptîndu-i.

— Stăi pe loc ! răsună deodată o voce. Cine sînteţi ?

Mihai îşi pregăti ghioaga, dar Gîgu îi făcu ^emn să
se potolească şi răspunse :

— Sîntem oameni buni !

— Dacă-s oameni buni, de ce umblă noaptea, să turbure tihna pădurii ?

Mihai ciuli urechile. Glasul i se părea cunoscut. Se apropiară de străin. Acesta îi aştepta, nemişcat. Era înalt, purta plete, iar după veşminte părea să fie pandur. Printr-o spărtură din frunziş, luna aruncă deodată un pumn de lumină pe chipul străinului. Mihai încremeni. în faţa lui era... Dumitru Ciorbagiu !

...Roţile carelor troncăneau prin gropile săpate de ploi. în faţă, Ion. Gîngu începuse un cîntec. Mihai Ciorbagiu era cu gîndile răvăşite...

60

— Taică, îl întrebase el pe Dumitru, neică Ion ştia de matale că trăieşti ?

— Ştia, voinicul tatii...

— Şi mie de ce nu mi-a spus niciodată nimica ? De ce n-ai venit să ne vezi, atîta vreme ?

— Ba eu te vedeam mai des decît îţi închipui tu, Mihăiţă. Eram mereu în preajmă-ţi, dară tu n-aveai de unde şti. Erai copil şi dac-ai fi aflat, ţi-ar fi scăpat o vorbă. Şi asupra casii noastre s-ar fi abătut urgia is- prăvniciei. Dară acuma, ştiu că eşti om mare şi-ţi pui lacăt ia gură...

Îl rugase să-1 ia şi pe el în pădure, la panduri.

— O să vină şi vremea aia ! Şi tu, şi alţii ca tine, o să veniţi su* steagurile căpitanului Cuţui. Că mulţi stau şi-aşteaptă... Dară acuma, trebuie să aibă cineva grijă şi de Dochia noastră, sărmana. Că-i muiere şi-i ajunge cîte năcazuri s-au abătut şi pe capul ei...

— Dară matale de ce nu vii acasă, cum a venit şi neică Ion ?

— Apăi, dac-aş veni, m-ar duce arnăuţii la ocnă. Că ei ştiu c-am fost Măriei sale stegar. Şi-apăi, n-aş mai putea suferi să mă mai plec în faţa ciocoiaşului şi-a slugilor lui. Aşa-s eu blăstămat : să rămîn ca-n vremea slugerului...

...O pală de vînt se smulse din codri, aducînd miresme crude. Ion Gîngu mîna boii şi cînta :

Frunză verde foi de fîn, spune, spune, moş bătrîn, spune caii cînd se fură...

ÎN VALEA TOPOLNIŢEI

Cîrduri lungi de nori se-nvălmăşeau în undele tulburi ale cerului. O burniţă rece cădea neîntrerupt din tării. Săptămîni de-a rîndul, ploile se cdrnuseră peste pămîntul umflat de apă. Necontenit viermuise vîntul prin frunzişul codrilor în coasta cărora-şi săpase Topol- niţa matcă adîncă, repezindu-şi bulboanele tulburi către vale. Rămîneau la asfinţit crestele munţilor bîntuiţi de întuneric şi răcoare.

Pe un pinten stînoos ce stăpînea împrejurimile, privegheaţi zidurile unei mănăstiri. Părea un cuibar uriaş de piatră, din care-şi săltau capetele biserica şi chiliile călugărilor.

Bătea harăngul de vecerniei. Dangătul înfiora depărtările înecate în ploaie şi ceaţă. Cînd în clopotniţă toaca nu s-a mai zbătut, din lăcaş s-a ridicat zvon de cîntec. Sfeşnice aprinse dezveleau goliciunea pereţilor bisericii. Scăpărau merele argintate ale policandrelor. Cununile icoanelor şi crucile troparelor sticleau. împrejurul condacelor cusute cu fir de aur pluteau norişori de fum mirosind a răşină de brad şi-a ceară de albine.

Prin uşa întredeschisă, s-a strecurat înlăuntru un om în straie cernite. A străbătut cu paşi mari şi repezi calea pînă la altar. A intrat în strană. Curînd, în amvon s-a arătat stareţul. Privirea i se tulburase, graiul îi era repezit :

— Fratele Ilarie a venit să-mi spună că pe vale s-aud puşcături. Să mergem clară pe ziduri, poate va să aflăm pricina turburării !

Slujba s-a întrerupt. Părinţii s-au îndreptat cu grăbire către metereze. Au cătat îndelung către rîu. Valea se întunecase însă de burniţă. De vălul serii...

— Acolo! a, strigat părintele . Ilarie, ridicîndu-şi braţul drept într-o anume parte a văii.

S-au arătat - deodată pe drumul mănăstirii, şase . călăreţi înfruntînd săgeţile ploii. O vreme, s-au mistuit prin pilcurile de codru posomorit de vreme rea. Apoi s-au ivit în poiana dinspre apus a lăcaşului. Unul dintr-înşii a descălecat. A bătut cu străşnicie în poartă.

— Cine sînteţi şi ce voiţi ?

— Sîntem noi, Ghiţă Cămui, cu căpitanul Udrea şi cu alţi soţi de-ai noştri, părinte! Ne-au încolţit duşmanii şi cerem găzduire cuvioşiilor voastre...

Umbre negre începură să mişune printre copaci. Cînd s-au arătat în luminiş, s-au dovedit a fi arnăuţi. Şi-au îndreptat ciurdele asupra călăreţilor de sub porţi. Plumbii au muşcat lemnul şi s-au izbit de ziduri. Caii s-au înfricoşat şi au fugit în toate părţile, nechezînd.

— Deschideţi poarta ! a slobozit stareţul poruncă. Primiţi cum se cuvine pe aceşti oameni care nei sînt nouă prieteni !

Străinii s-au strecurat cu grăbire prin deschizătură. Şi-au scos căciulile, plecîndu-şi fruntea :

— Binecuvîntează, părinte !

— Bineveniţi sînteţi în casa noastră, căpitani, domniile voastre ! Şi dacă tot ne-aţi trecut pragul, mergeţi clară de vă hodiniţi şi vă ospătaţi creştineşte din puţinul care ne-a fost hărăzit. Şi nu purtaţi domniile voastre grijă, că de alte cele s-or mai griji şi fraţii noştri...

într-o vreme, au bătut în porţi plăieşii domniei, dar nimeni nu le-a răspuns. Au strigat vorbe grele şi-au amenințat, slobozindu-şi plumbii sîneţelor către bolta tulbure. Nu le-a deschis nimeni. Numai pe metereze, opt călugări privegheau scurgerea norilor, cu flintele în mîini.

Cu sîrg s-au înfruptat oştenii din bunătăţile puse dinaintea lor, de gazde. Au fost cinstiţi şi cu cîte o duşcă de răchiu care le-a mai încălzit trupurile şi le-a dezlegat limbile.

— Vătafule Bîntură, văd că amarnic şi se mai bat turcii la gură. Aibi milă, rogu-te, de bunătatea asta de afumutură şi n-o nimici toată ! Să mai rămînă de

sămînţă şi pentru burta altor păcătoşi, zise unul din- tr-înşii.

Acela i-a aruncat o căutătură nu prea binevoitoare, mormăind ceva numai de dînsul înţeles. Cel dintîi s-a întors către soţi :

— Apăi, vătaful nostru cînd vorbeşte — parcă tace, iar cînd tace — bine face...

Vătaful, a mai luat o halcă de carne şi făcîndu-o să dispară între barbă şi mustăţile-i stufoase, a prins cana cu băutură :

— Serdarule Pajură, bună-i ţuica, nu-i ca apa, nici friptura nu-i ca ceapa...

Unul dintre soţi s-a întors către stareţ :

— Părinte Nifon, îţi mulţumim pentru masa şi omenia ce ne-o arăţi. Fără ăst ajutor am fi acum legaţi de şeile arnăuţeşti şi porniţi cu oastea domnească înspre tîrgul Cerneţilor. Ori am fi spînzuraţi de vreo creacă de gorun din codru. Bine însă n-a făcut domnia ta pentru pîrdalnica soartă a cuvioşilor părinţi, dară mai cu seamă pentru sfinţia ta. Că v-aţi dat cu turburătorii de neam şi stăpînirea, iară stăpînirea nu iartă...

Înalt, bine legat, cel ce vorbise îşi trecu dosul palmei peste mustăţile încărunţite înainte de vreme. Stareţul văzu că-i lipseau două degete de la mîna dreaptă.

— Asta trebuia să mi-o spui acum cinci ani, frate Udrea, pe cînd slugerul Teodor se afla trăitor şi-a năvălit la ceas tîrziu de noapte în sfînta monastire a Tis- manei, cu adalîii pe urme, ca şi domniile voastre acum... Atunci, Nicodim stareţul l-a ascuns pe sluger în strană şi-a jurat strîmb lui Aga Branişte, cum că nu l-a văzut nici în somn pe turburătorul din Vladimiri. Eu eram ucenic sfinţiei sale şi mă aflam de faţă cu alte încă două cinstite feţe bisericeşti. Şi n-am uitat că acei doi călugări eraţi domniile voastre, îmbrăcaţi în straiele mo- nastirii. Şi n-am uitat nici frăţia noastră de cruce şi nici că părintele Nicodim m-a trimes mai apoi să păstoresc turma de aici, dempreună cu fraţi de credinţă, să fiu mai aproape de Cerneţi, spre a vă fi de folos, cînd fi-va trebuinţă.

A oftat celălalt, iar privirile i s-au întunecat :

— De astă dată, teamă mi-i, cuvioşia ta, că n-o să mai putem face nimica unii pentru alţii. Nu mă-n- doiesc de credinţa supuşilor sfinţiei talie, diariă acuma dată adalîii n-or să se mai lase atît de uşor păcăliţi... Şi mai trebuie să ştii domnia ta că i-a aclus aici, pe urmele noastre, acelaşi Aga Branişte care ne-nvăluise la Tismana,, într-acea noapte de pomină...

— Semn bun, zise stareţul. Va să-i scăpaţi iarăşi din mîini, să izbăviţi norodul de ticăloşi fără de lege. Aşa-i, frate Cămui ?

Cel întrebat îşi clătină fruntea şi oftă. Gros la trup, cu ochi sfredelitori, în care fugise parcă tot neastîm- părul fiinţei sale, purta pe obrazul stîng urma unei cumplite lovituri care-i urîţise faţa, întînzîndu-se de la colţul ochiului: pînă sub bărbie.

— Apăi, noi nu sîntem decît neşte zăletiţi ai zaverei, părinte Nifon. Că ăl de trebuia să izbăvească norodul zace-ntr-o fîntînă a Bărăganului şi i-a putrezit carnea, sărmanul ! Că n-am ştiut nici noi a-1 feri de rele şi de ticăloşi. Ţipă ţărînă pe dînsul şi ne turbură somniul nostru, că s-a lăpădat blăstăm să n-aibă hodină sufletele noastre pănă nu va să vie judeţul de apoi pentru şerpii cei veninoşi...

— Ştiu, frate Ghiţă. Şi rău mă doare sufletul, că nici noi n-am stat aici cu mîinile-n sîn, ci fost-am de folos Măriei sale. Şi cu osîrdie mare adunat-am cele de trebuinţă şi trimisu-i-le-am de multe ori cetaşilor, la oaste. Numai neşte butoaie ou pulbere n-am izbutit a i le trimete. Au udit în beciul sfîntului lăcaş şi-aşteaptă acolo de ani de zile...

S-a întins peste masă Udrea căpitanul, fulgerîndu-1 cu privirea :

— Pulbere zici, sfinţia ta ? Butoaie cu pulbere ?

Clătinîndu-şi cu amărăciune capul, i-a răspuns stareţul :

— Precum auzit-ai, căpitane... N-am mai apucat a i le trimete, căci aflasem de nenorocirea oare s-abătuse asupră-i...

C-da 5562 coala 5

65

S-a luminat de bucurie obrazul căpitanului Udrea. S-a ridicat şi l-a bătut prieteneşte pe umăr pe fratele său de cruce, grăindu-i :

— Apăi, pulberea asta va să ne fie nouă de mare trebuinţă[1]!

Stareţul i-a privit întrebător mîna de la care lipseau cele două degete. Ghicindu-i gîndul, i-a răspuns celălalt :

— Odată, am cercat cu Măria sa neşte pistoale aduse pentru panduri de la neguţătorii din Braşov. La unul s-a spart ţeava şi mi-a retezat degetele...

Afară se stîrnise larmă. Strigăte şi puşcături au ajuns la uiie-chileţ celtaşilor. Căpitanii* au cătat către stareţ. Uşa s-a izbit de perete, iar în prag s-a arătat uni călugăr :

— Sfinţia ta, vrăjmaşii sparg poarta...

S-a încruntat stareţul Nifon :

— Dar fraţii noştri ce robotesc, părinte Ilarie ?

— Arnăuţii s-au suit în copaci şi slobod ploaie de foc peste ziduri, sfinţia ta. Alţii au tăiat un gorun gros şi-şi fac vînt, de izbesc poarta cu el. Nu-i chip să te aperi de dînşii....

La un semn al căpitanului Udrea, cetaşii şi-au încins armele. S-au repezit afară. Se întunecase văzduhul, era răcoare, căci burniţa n-avea hodină. Plumbii adalîilor măturau curtea. Sub ziduri aşteptau călugării. Trosnea sub izbituri năprasnice lemnul greu al porţii.

Căpitanii s-au sfătuit în şoaptă cu stareţul. Şi-au scos pistoalele. S-au apropiat de broatic. Sfinţia ^a a smuls cuiul; şi-a deschis pe neaşteptate poarta. Au sărit afară pandurii, slobozindu-şi umplelele în arnăuţi. Mulţi au căzut în noroiul drumului, căci nu se aşteptai; la asemenea izbire. Cei ce scăpară cu viaţă alergat-au către pădure de s-au înfăţişat şi s-au plîns Agăi. Mî- niindu-se foarte, a poruncit Aga să dea năvală oştirea. Trei sute de oameni ieşit-au din codri şi cu zarvă mare s-au răpezit asupra lăcaşului.'

Porţile erau însă închise. Flintele şi pistoalele celor dinlăuntru i-au fulgerat fără milă. Poticnindu-se la tot pasul, au dat înapoi oştenii Agăi, semănînd morţi şi

66

răniţi prin poiana cuprinsă de lujerii nopţii. Se cerneau peste ei umbre ; munţii se cutremurau de larmă.

Cînd miresmele dospind între petalele luminii s-au simţit la răsărit, cetaşii au numărat cincisprezece leşuri în iarba de sub ziduri. O ceaţă vînătă se ridica alene de) pe malurile cerului.

Dintre gorunii toropiţi de ploi s-a ivit un arnăut. Deasupra capului ţinea o flintă de a cărei ţeavă prinsese o cîrpă albă. Cu paşi şovăitori, s-a apropiat de poartă. Le-a strigat celor din lăcaş :

— Căpitane Cămui şi căpitane Udrea, măria sa Aga Branişte vă iartă pentru fărădelegile voastre şi vă lasă viaţa, dacă lepădaţi armele şi vă daţi prinşi. Iară amintrilea să nu cutezaţi a săvîrşij că va fi cruntă mînia măriei sale...

Trosnetul unei sîneţe i-a curmat strigarea. Omul a lăsat să-i cadă cîrpa, făcîndu-se una cu stîncile şi ierburile din poiană. S-a înălţat de pe ziduri glasul căpitanului! Qlmui :

— Du-i răspuns Agăi, mişelule, că va să ne socotim noi odată pentru toate cele, şi bine nu va fi de pielea sa !

...Către nămiezi, în pădure s-a răsipindit zvon de topoare doborînd copaci. Ploaia se mai domolise, doar în tării viermuiau fără hodină negre blesteme.

— Dărîmă codrul, de năcaz că nu pot siparge zidurile ! glăsui serdarul Pajură. Vătafule Bîntură, ce cugeti că rostuiesc ăştija ?

— Grangurul mumii lor ! pufni cel întrebat.

Apoi, luîndu-şi seama, cătînd chiorîş către biserică :

— Ptiu, doamne iartă-mă !

Şi răspunzînd celuilalt :

— Poa' să facă ce-o vrea, serdarule ! Că tot găsim noi ac de cojoaca lor! Muică, da' ce-i mai mursucarăm azi-noapte prin hale bolbotine, grangurul mumii lor !

Miros de pîine coaptă venea dinspre chilii.

— De treabă oameni, părinţii ! grăi serdarul. De-ar fi toată popimea aşa, mai că m-aş călugări şi eu... Să stai aşa, bălăvănit, toată ziua pe su' icoane, să bîzdîcîi

cu cădelniţa aşa, naznaura, iar colacii să curgă pe tine ca-n tîrgul lui Cremene...

— Flămîndul, codri visează ! mormăi din colţul său vătaful. Iară ce se trage din pisică, tot şocîţi mănâncă...

— Ia, nu te mai face oaie ou şorîc ! se burzului serdarul.

— Postelnice Crîngaşu, zise un oştean din preajma serdarului, şuvăiţii ăştia iar umblă cu toporul de brîu ! Mai bine-ar trage cu chioarda, alimăniţii, să vadă cine s-apropie...

Doi călugări au adus merinde caldă. Pandurii nu s-au lăsat rugaţi de două ori. O pală de vînt rece înfiorase pădurea mohorîtă. Pe creştetul tăcerii înverzite bîntui, o vreme, larma frunzişului scuturat. Apoi burniţa încărunţi tăriile.

Stareţul a intrat cu căpitanii în pronaosul bisericii, înlăuntru era răcoare şi aproape întuneric, din pricina ramurilor de nuci din curtea lăcaşului, care împiedecau lumina să intre prin ochiurile ferestrelor zăbrelite. Au suit treptele clopotniţei. Scara scîrţîia sub povara trupurilor. Printr-o lucarnă din turlă, au scrutat depărtările. Ceţuri vineţii n-au lăsat însă privirile să străpungă zarea. S-a întors deodată stareţul către soţii săi :

— Ia priviţi, căpitani, domniile voastre, colo în luminişul acela !

Au cătat într-acolo. Au zărit corturi cenuşii, în preajma cărora mişunau arnăuţii. Cătînd mai cu luare- aminte, au desluşit acolo copaci subţiri şi lungi, curăţaţi şi puşi într-un anume fel.

—■ După cîte înţeleg eu, Aga voieşte să ne vadă la noapte, glăsui căpitanul Udrea, încruntîndu-se.

I-a răspuns Ghiţă Cămui :

— Adevăr grăit-ai, frate. Şi tare mi-i teamă că de astă dată va să izbîndească !

A întrebat stareţul :

— Dară ce este, căpitanilor, de vi s-au cernit aşa chipurile, şi inima ? Că eu unul, mai degrabă pot desluşi urma slovei de pe zăpada oricărei sfinte scripturi, decît

să-nţăleg ce se pune la cale lîngă acele corturi domneşti...

I s-a destăinuit căpitanul Cămui, scuturîndu-şi nemulţumit pletele castanii :

— Părinte Nifon, aclalîii şi plăieşii făcut-au scări multe şi nalte, cu care vor să treacă la noapte zidirea, să ne ia prinşi...

A căzut pe gînduri sfinţia sa. Apoi, obrazul i s-a luminat. Ridicîndu-şi privirile, a grăit :

— Apăi, la noapte nu va să izbîndească Aga, căpitanilor. Că în beciuri, noi avem pulbere şi păcură. Pulberea, o s-o punem în saci. Iar păcura o s-o aruncăm în capul celor ce ne vor pieirea. Căci zice sfînta scriptură : cine rădică sabia asupra aproapelui său, de sabie pieri-va!

— Cuvioşia ta, zise Ghiţă Cămui, de mare folos 01* să ne fie şi pulberea, şi păcura. Dară cu osăbire ne va fi de mare trebuinţă braţul oamenilor şi supuşilor sfinţiei tale. Căci pulbere şi păcură văd că este din belşug, dară trebuie braţe multe, care s-o arunce. Să pogorîm dară şi să ne gătim a-1 primi cum se cuvine pe vrăjmaş.. 1

— Cela ce va să fie înţelept, cată să ia bine aminte la toate cele şi va să se ajute cu mintea, cu ajutorul altora şi cu prilejul cel bun, căpitanilor. Şi pentru aceea, ca să poată dobîndi sfîrşitul ce-1 pofteşte, va să fie cu chibzuinţă î a grăit stareţul, pornind primul pe scări în jos.

Către miezul nopţii, pădurile huiră, lovite de furtună. în tării se plumbureau norii, bulucindu-se spre răsărit. Suliţi de foc însîngerară tălpile cerului, îm- pungînd burţile umflate de apă ale pămîntului. Flăcări iuţi muşcară poalele? norilor, arzînd perdelele întunericului. Aripi de vînt se zbăteau neliniştite, luate în coarne de stîncile împădurite. Dintre grămezi negre de cer, stoluri de ploaie se prăbuşiră asupra pămîntului moihorît. Ţărînă şi iarba tresgjriră, gorunii se cutremurară de ropot păienjeniu. Gheare ude se înfipseră în

creştetul pădurii înfricoşate, scormoniră frunzişul amorţit...

— Lovi-o-ar harhaliile de vreme! izbucni o voce din întuneric. Nici un cîne n-ar cuteza să stea afară pe-o vreme ca asta...

— Serdarule Pajură, ţi s-au udat obielele, de eşti aşa cătilăinit ? Las' că s-or usca ele cînd ţi le-o întinde Aga, cu piele cu tot, la uscat...

_ îţi arde de alte helea, vătafule ! Lumea moare şi
plesneşte, iar baba se> scarmănă...

— Apăi, dacă lumea aia ar fi frumoasă ca tine, serdarule, mai că nu mi-ar mai da inima ghies s-o mai văd, pîrdalnica....

Furtuna se opri însă pe neşteiptate. Ploaia stătu. Printre ceţuri prinseră să mişune stele argintii. Pe vale s-auziră golgotind apele umflate ale Topolniţei. Liliecii săgetară văzduhul istovit de viermuială.

— Mare minunăţie şi asta ! glăsui vătaful. Postel- nice Crîngaşu, eu socot că-i vremea să ne sară Aga-n spinare !

— HeUhe ! făcu postelnicul. Adastă ceasul, frate Bîntură. Cebăluiţii ăştiai eădulesc numai pe-ntuneric, ca dihorii la găini. Mînca-i-ar cianga, de pantahui, că tare li-i poftă să ne sălte-n frînghii !

— Lasă-i să vină, grangurul lor de bohîrtiţi ! Că nici noi in-om sta ca tiutiucul ! Numai bezmetica asta de ploaie îmi toloji spinarea !

— Curată nacaroabă pe capul omului ! adeveri alt cetaş care le ascultase vorbele. Cum să mai poţi aduna cetele pe-o vreme ca asta în tîrgul Cemeţilor ? Mă şi mir cum de-am scăpat vii din mîna adalîilor !

— Apăi, Sîrbule, cînd vrea domnul cu săracul, din- tr-o bubă-i umple capul ! Dară şi dacă s-adunau cetele panelureşti, nu-ş' ce s-ar fi ales din frumuşeaţa asta de! oaste domnească ! Chit că-1 aveia-n cap pe! Aga Branişte î

Din întuneric s-a apropiat o umbră. Era căpitanul Udrea.

— Fiţi cu băgare de seamă ! Să nu cădulească vrăjmaşul şi să vă ia ca din oală ! Că de-o vedea că-n

luptă dreaptă nu ne poate răpune, o să-ncerce tot felul de vicleşuguri şi scorneli !

A grăit vătaful Bîntură :

— N-avem a ne teme noi de dînsul, căpitane, domnia ta! Că noi trecut-am printr-altiele şi mai grele, dară n-am dat dos ! Numai ploaia asta afurisită nu ne dă pace, năprăti-o^ar harhaliile de şuie ! Oă parca se sparse cerul, nu alta ! Şi rămăsei c-un junghi în şele : aci mă
ia, aci mă lasă...

— Apăi, dacă stai şi-i câţi în coarne, vătafule ! Ia mai ia-1 o ţîră la tupangeală, să-1 vezi cum se face maz-
gugunU ! . . A

— He-he ! L-aş lua, eu, căpitane, clară mi-i m preget
că dă fuga-n spinarea domnească a lui Aga ! Şi udim fără de el. Că şi-aşa sîntem noi puţini...

A rîs căpitanul.

— Mîne-1 scoatem noi, vătafule ! a grăit dînsul. Numa-n noaptea asta să-i facem cocîrlă-n pădure pe spurcaţi ! Că mîne poate sar alte cete) într-ajutorul nostru şi ne dau scăpare ! Iară de stă vremea asta, bine-o să fie de noi, fraţilor ! I-am arăta noi lui Aga ce putem, că voi ştiţi cîte ,zile fripte ne-a făcut şi nouă, şi domnului nostru, Teodor...

— Fie-i ţărînă uşoară ! murmurară[1] oştdnii.

A oftat] Bîntură :

— Cum trec anii, căpitane ! Şi cum se duc oame- nii-ai buni şi rămîn sluţii pămîntului, să ne mănînce zilele î Trăcu slugerul prin lume, da* mie nici nu-mi vine-a crede c-a trăcut... Mi-aduc aminte că odată, lîngă Olt, eram de strajă lîngă cortul măriei sale. Şi-a venit un boier mare, cu carte de la Braşov. A dat să intre în cort, dară eu i-am pus şpanga-n piept, cît era el de boier : „Stăi pe loc ! zic. Să-i dau de veste măriei sale !" Mîniatu-s-a foarte boierul, că nu prea-i venea la socoată să-1 pună la popreală un ţărănoi ca mine. Dară a ieşit din cort măria sa şi aflînd pricina gîlcevii, a rîs, m-a bătut pe umăr şi mi-a zis că-s Măriei sale cu credinţă. Pe urmă l-a luat pe boierul acela şi i-a zis : „Cinstite boiarule, vîntul mai bate şi de la vale la deal, cîteodată ! Voiesc eu să mai bată şi aşa ! Că

eu nu-s alta decît un om luat din norodul cel amărît şi osîndit clin pricina jăfuitorilor, ca să fiu chivernisitor săracilor, că tagma jăfuitorilor a rădicat arme de moarte şi ocară asupra norodului..." Şi auzind aşa, a băgat-o pe mînecă boiarul acela şi-a tăcut mîlcom. Numai că vedeam eu cum măt fulgera aşa, cu cîte-o cătătură de-ălea, cum se uită cînile la mîţă. Şi cît era de boier, l-aş fi-nvăţat eu cum să se uite, clară cu porunca Măriei sale nu era de glumă...

Ochii căpitanului Udrea se aburiseră. Şi-a întors faţa de la soţii săi şi-a rămas aşa, o vreme. Apoi a oftat adînc. Tăcerea a tulburat-o vătaful Bîntură :

— Căpitane Udrea, era să uit : văzui, cînd fusei după pulbere, o săcure cu care taie părinţii lemnele. în- găduie-mi s-o iau lăngă mine, că poate dau de vreun arnăut cu oase de drac într-însul şi rup sabia de el. îmi pare rău de ea, c-o am de la răposatul taica...

— Huidu, dracului! făcu serdarul Pajură. Asta nu mai are mult pînă dă-ntr-altele ! Căpitane, să nu mă mai ţii cu zăbăuci de-ăştia-n casă, că se ia zăbăuceala de pe ei !

S-a luminat de zîmbet obrazul căpitanului. A făcut semn de încuviinţare. Vătaful s-a mistuit în întuneric. S-a întors în grabă, ducîncl un satîr cît toate zilele. l-a încercat tăişul şi-a plescăit clin buze, mulţumit :

— Acu-i mai hacana' ! Să poftească numai, jigodiile lui Aga !

— Văd c-aduni înţelepciune cu bamiţa, vătaful^ ! glăsui serdarul.

Se ivi şi Ghiţă Cămui cu trei călugări care s-au mistuit pe ziduri, pregătindu-şi flintele.

— Vine şi sfinţia sa, îndată ! i-a grăit dînsul căpitanului Udrea. A rămas cu alţi părinţi să mai aţîţe focul sub cazane...

A mormăit vătaful, clin colţul său :

— Va să-i ungem şi cu păcură p3 ticăloşi, grangurul lor, să nu-i muşte ţînţarii-n pădure !

în scoica urechii, cetaşii a^ prins deodată Lurm] stîrnită în codru. Marginea poienii s-a luminat de li

curici. Văzduhul s-a cutremurat, valea clocoti de strigăte.

— Adăpostiţi-vă ! a strigat căpitanul Udrea.

Plumbii au plesnit piatra zidurilor. S-au înfipt în

porţi. In coperişul de şindrilă al bisericii. Oastea domnească s-a arătat în luminiş. S-a poticnit de pietre şi tufişuri, dîncl năvală asupra lăcaşului. Cei veniţi din urmă îi călcau în picioare pe cei căzuţi, poticnindu-se şi dînşii. Dai', făcîndu-şi curaj, se ridicau şi cu strigăte sălbatice se apropiau de porţi. Proptind de ziduri scări lungi de lemn, s-au repezit spre metereze.

— Păcura ! a tunat glasul căpitanului Cămui.

Călugării au adus căldări şi oale pline cu negreală clocotind. Le-au deşertat în capul năvălitorilor. S-au tras înapoi arnăuţii. I-au luat în cătare flintele pandureşti, bătînclu-i cu foc ucigător...

Atunci s-a pus în mişcare grosul oştirii domneşti. Lupta s-ai încins crîncenă pe scări şi pe ziduri. Părinţii izbeau fără cruţare pe năvălitori. Sfinţia sa însăşi se bătea cu sabia deasupra porţilor, unde năvala era mai mare. De-a dreapta sa era căpitanul Cămui, în stînga — vătaful Bîntură.

Intr-o vreme, năvălitorii izbutiră să se caţere pe ziduri. Unul dintr-înşii şi-a scos pistolul şi l-a slobozit asupra sfinţiei sale. S-a ferit în lături stareţul, clar plumbii i-au atins şoldul drept. îndată au fost asupră-i oştenii Agăi. Au săltat săbiile, să-1 taie. Alţii au sărit să-1 cuprindă pe la spate pe căpitanul Ghiţă[4].

— Grangurul vostru de cîni ! s-a înălţat deodată un glatf din apropiere.

In încăierare s-au desluşit trosnete şi icnituri. Zburau adalîii peste ziduri, seceraţi de o mînă nevăzută. După o vreme, s-a arătat deasupra meterefzelor o namilă de om, cu veşmintele sfîşiate ţinînd în mîini o secure uriaşă.

Un călugăr l-a doborît pe sfinţia sa în chilii, fe- rinclu-1 de plumbi şi sabie duşmană. Pe scări, adalîii viermuiau, îmbulzindu-se. Acolo însă, cetaşii nu erau de trecut. Păleau duşmanii şi-i prăvăleau sub ziduri. In cădere, cei loviţi măturau şi pe alţii de pe trepte,

tîrîndu-i în ierburi. Răniţii cereau ajutor, dar erau stîl- ciţi de picioarele pilcurilor noi de oaste care soseau din pădure. Scările trosneau sub greutatea trupurilor înfierbîntate de goană şi de spaima morţii. Neputincios, Aga răcnea dintre goruni, împingîndu-şi oamenii îna- inte..^

Serdarul Pajură nu izbutea a-i veni de hac unei căpetenii vrăjmaşe, mai vînjoase decît dînsul. Cetaşul îl pălise cînd cu sabia, cînd cu jungherul, dar acela se apăra cu străşnicie. Izbi către creştet, dar sabia celuilalt se împotrivi la vreme. Zvîcni un pas în spate şi ţîşni apoi cu sabia în pieptul duşmanului. Acela se feri, iar tăişul jungherului său îi sfîşie serdarului vesmîntul, deasupra umărului stîng. In aceeaşi clipă însă, o secure uriaşă luci deasupra duşmanului care se frînse şi căzu în gol.

— Ţin-te bine, serdarule ! tună vocea vătafului, care se repezise asupra unei scări pe care adalîii-şi dădeau ghies.

In capul scării licări în întuneric ţeava unui pistol. Plumbii îi treicură vătafului pe lîngă urechi. O clipă şovăi, crezîndu-se lovit. Opintinclu-se, trimise cu putere cumplita secure în capul vrăjmaşului. Simţi coada satirului cutremurîndu-se.

Deodată, într-o năprasnică încălecare, limbi uriaşe de îlăcări înghiţiră poiana în care forfoteau năvălitorii. Scările fură smulse cu oameni cu tot, frînte ca nişte

surcele şi zvîrlite cît colo. Trupuri sfîrtecate zburară prin văzduh, în ceţuri de flăcări şi fum.

Cînd se aşternu iarăşi întunericul împrejur, vacarmul se ostoise. Un ecou înfricoşător bîntuia priru munţi. Vrăjmaşii rămaşi în viaţă o rupseră la goană înspre pădure.

Valuri negre de fum întunecaseră sclipirea stelelor. Miros tăios de pulbere arsă tăia răsuflarea. In poiană ţipau răniţii, cerînd ajutor.

— Turciţilor, izbucni vătaful Bîntură, vînturîndu-şi securea pe deasupra capului — nu mai aveţi trăbuinţă de păcură ? O să vă muşte ţînţarii la noapte !

74

— Alear* după ei şi du-le-o, vătafule ! îi strigă serdarul.

— Mai puneţi pofta-n cui, grangure ! M-aş duce eu, dară mă-mpiedic de ăştia cu borhanul după ei. Nu vezi că-i poiana plină de ei, grangurul lor de bohîrtiţi, că asta cătară, asta găsiră !

Pandurii se aleseseră cu răni uşoare. Sîrbu, înţepat cu spanga în pulpa piciorului-stîng, îşi oblojise rana. Postelnicul Crîngaşu fusese lovit de jungher, în umărul drept. Serdarului Pajură, tăişul unei săbii vrăjmaşe îi atinsese creştetul, scrijelindu-i pielea într-o dîră sîn- gerie.

— Cînid eşti tare de cap, scapi şi de sabie ! îi spusese vătaful Bîntură, care se alesese din încăierare doar cu veşmintele sfîşiate.

Căpitanul Udrea cercetase rana sfinţiei sale. Doi plumbi îi străpunseseră şoldul, mai jos de ultima coastă şi — spre norocul său — ieşiseră afară. Căpitanul[1] arsese rana cu fier încins, iar părintele Ilarie pusese buruieni de pădure, tămăduitoare, sub faşe. Vegheau acum la capătîiul bolnavului care aţipise.

Un călugăr mort zăcea întins pe cergă, înlăuntrul bisericii. La capul său ardeau făclii aprinse. Alţi doi părinţi se rugau pentru sufletul celui săvîrşit din viaţă...

Pe la nămiezi, pe vale s-a zvonit tropot de cai. Forfotă mare s-a iscat în pădure, lîngă corturi. Din pricina cetii, pandurii nu izbutisă să desluşească nimic.

— Poate-s cetele noastre ! zise postelnicul Crîngaşu. Ne vin într-ajutor...

— Dacă-s ai noştri, se vor bate ! murmură Sîrbu, sfredelind cu ochi înfiguraţi depărtările.

Căpitanii s-au apropiat. Au ascultat cu luare aminte. Dar după o vreme de viermuială, tăcerea se aşternu dincolo de ziduri.

— Le-au sosit şi ajutoare, grangurul lor ! pufni vătaful. Erau prea puţini...

Deodată, pandurii tresăriră. Urechile lor prinseseră un zgomot ciudat. Era un ciuruit greoi care n-avea contenire.

75

— Ce să fie asta, căpitane ?

Ghiţă Cămui îi făcu semn postelnicului Crîngaşu să tacă. îşi înfipse ochii în pădure. Gorunii deşi nu lăsară însă privirea căpitanului să răzbată dincolo de dînşii. Se auzi un hurducăit însoţit de îndemnurile adalîilor. Atunci, căpitanii s-au privit cu înţeles.

— Cred că-s căruţele cu merinde pentru oaste ! grăi Ghiţă Cămui către cetaşii care-1 priveau întrebător.

In sinea sa cugetase însă că erau tunuri. Privirile căpitanului Udrea îi spuneau acelaşi lucru. Pe cetaşi îi ştia fărăf teamă, dar nu voia să-i amărască şi cu vestea aceasta. El tot mai spera că la Cerneţi cetele pandu- reşti se adunaseră şi vor porni degrabă în ajutorul lor.

— Urîtă vreme î zise într-o doară căpitanul Cămui, apropiindu-se de vătaful Bîntură care se răzleţise într-un ungher mai îndepărtat al lanţului de piatră ce în-cătuşa lăcaşul.

— S-apropie culesul porumbului, căpitane.

— Mda... Numai că de-atîta plointe, s-o strica si ce-a mai răsărit ! Ce foamete are să fie iar prin ţară, vătafule !

— Asta aşa-i, domnia ta. Dară-i sfîntă vorba din bătrîni : îi rău cu rău, da-i mai rău fără rău...

Ghiţă Cămui îşi ridică privirile asupra pandurului. Acesta îşi îndesă mai bine căciula pe cap şi-şi potrivi baibaracul în spinare.

— Cîţi copii ziceai că ai acasă, vătafule ?

— Am un pătul de granguri, domnia ta... Unsspră- zăce mi-a făcut muierea, dară numai cinci trăiesc. Ăilalţi au murit de mici. Da* cine ştie ce-o mai fi şi cu ăştia cinci, sărăcuţii, că pămînt n-avem, iară ce focului avem, nu-i bun. Pămînt ele deal. Dai în ţărînă de-ţi ies ochii, da' geaba ! Are boierul Stoican şi pentru noi pămînt de-al bun. Doamne fereşte-1, să nu dea ochii cu mine, că ori eu, ori el ! L-am cătat eu odată, pentr-o socoată, da' parcă intrase-n gaură de ^erpe, grangurul lui de tîlhar !

— Aşa-i tot' ciocoiul, omule !

— O fi, domnia ta, dară ăsta-i întrăce pe toţi ! Că

nici om în rînd cu oamenii nu-i. S-apropie de şaizeci de ani şi n-are nici copii şi nici muiere... Dară i-i poftă de nevestele altora. Apăi, eu socot, căpitane, că omul care n-are urmaşi, degeaba mai face umbră pămîntului ! Că lemn de-ai fi, tot te udă ploaia, de-nverzeşte un lăstar din tine. Dară se vede că ăsta-i lemn de-ăl putred. Ca şi unde stă, se usucă iarba. La oameni de-ai de ăştia, să le pui său pe urme şi să le dai foc, să ardă, să nu mai afle şi alţii c-au trăcut pe pămînt arătării de-ăştia Să se tot ducă-n lume cu cucii şi cu berzele, grangurul lor de ciocoi !

Rise căpitanul. Rana de pe obrazul stîng i se strînse, urîţinclu-i chipul. Apoi glăsui, pironinelu-şi privirile în gol :

— Adevăr grăit-ai, vătafule. Că şi eu am acasă doi copii. Ai mei aveau după ce bea o cană cu apă, dară acuma cine ştie ce s-o fi, ales şi de toţi ai mei, că vezi tu cum îs vremurile ele schimbăcioase. N-aduce anul ce-acluce ceasul... Am şapte ani de cîncl mă vîntur prin lume şi nima nu ştie ce duc eu în suflet. Dară nu mi-i de mine, că ştiu că num-o moarte am. Mi-i de ăi rădicaţi de Măria sa, la douăş'unu, că ei îs ţara asta şi norodul. Şi n-au cum să fie izbăviţi decît trezindu-i din somnul greu îni care-au căzut...

S-au apropiat de dînşii serdarul Pajură şi postelnicul Crîngaşu. Serdarul avea ochii roşii, umflaţi de somn tulburat de vise rele. Pe obraz îi rămăseseră săpate tăngi roşii.

— Cinstite serdarule, zise vătaful Bîntură, se vede că te-a bătut muierea-n somn, de ţi-s ochii aşa stîlpiţi...

Se ridică şi se-ntinse, trosnindu-şi oasele. îşi săltă de jos flinta şi porni în urma căpitanului care le poruncise celorlalţi :

— Fiţi cu ochii-n patru ! Să-mi daţi de veste de vi se pare ceva nelalocul său !

In răstimpuri, din înalturi se rostogoleau tunete, cu- tremurind zările. Praf rece de ploaie mohora pămîntul. Din codru răzbătea cîte o şoaptă, ori vreun sforăit de cal neliniştit. în vale vuiau apele grele ale Topolniţei. Cătinel cu privirea locul unde stătuse vătaful — căci

era mai uscat — serdarul Pajură se-ntinse, sprijinindu-se de ţeava flintjei.

— Ptiu, drace ! scuipă înciudat postelnicul. De cînd sînt, aşa ticăloasă vreme ca-n toamna asta, n-am pomenit !

— Aşa-i ! mormăi posac serdarul. Plointe' şi iar plo- inte...

— Cerne de sus de parc-ar fi uitat Sîmpătru porţile deschise...,

Văzînd că serdarul ai-are chef de taină, postelnicul tăcu şi dînsul. Oftă. Îşi strînse mai bine mantia pe trup, îşi îndesă căciula pe cap şi se chirci, cu spatele rezemat de zid, cu flinta între genunchi. Celălalt privea încruntat buluceala norilor în stînile cerului.

într-o vreme, simţiră vrăjmaşii mişunînd. Pandurii s-au privit cu înţeles şi-au căutat apoi către codru. Un tropoţ greu răzbătea prin sita ploii. Din pricina frunzişului muiat de ape, răsuna nelămurit, înfundat, apro- piindu-se parcă.

— Auzi, serdarule ?

— Aud...

— Ceo mai fi şi asta ?

— Ştiu şi eu ? Mai bine alerg să le dau de veste căpitanilor. Cine ştie ce blestemăţie mai pun la cale, dihă- niile Agăi!

— Du-te, serdarule !

Dar postelnicul îşi curmă graiul. Prinse braţul ser- darului ,şi-i arătă cu braţul drept colţul pădurii. Pe neaşteptate, în marginea poienii s-au ivit doi cai înhămaţi. Tufişurile din preajmă nu lăsau să se vadă ce anume trag. Doi arnăuţi deshămaseră în grabă animalele, alungîndu-le în pădure. Un glas poruncitor s-a ridicat dintre goruni. Un tunet năprasnic cutremură valea. Poarta locaşului se sparse în mii de ţăndări. La a doua detunătură, zidul de deasupra porţii se prăbuşi cu zgomot, tîrlndu-1 cu sine pe Sîrbu...

Vrăjmaşii năvăliră asupra mănăstirii. Sărind peste dărîmături, pătrunseră în curte. Dinspre chilii veneau în goană căpitanii. S-au repezit cu săbiile asupra năvă- litorilor. După dînşii veneau cetaşii şi călugării. S-a

arătat în cerdac şi sfinţia sa. A văzut lupta încinsă sub dînsul. A smuls dintr-un cui o sabie şi-a dat să coboare. Un plumb s-a izbit de stîlpul din dreapta scării şi abătîndu- se, l-a plesnit pe stareţ în frunte. Un altul i s-a înfipt în piept. Şi-a dus mîinile la inimă, chircin- clu-se. Printre degete a ţîşnit sîngele. S-a prăbuşit, ros- togolindu-se pe trepte. Şi-a dat sufletul în iarba mănăstirii şi nimeni nu l-a ştiut...

Duşmanii părură o vreme a da îndărăt. Săbiile pandurilor lucrau grabnic şi cu spor. Dar potrivnicii lor erau mulţi. Ca iarba. Ca frunza paidurii din care curgeau necontenit...

Seara se lăsase rece şi mohorîtă. Un vînt prăvălit dintre codri huia prin poiana pustie, în mijlocul căreia se ridicau două spînzurători. Două leşuri cu ochii ieşiţi din găvane, cu mîinile şi feţele pămîntii, cu straiele sfîşiate şi cărnurile brăzdate de răni adînci se legănau în funii. Unuia îi lipseau două degete de la mîna dreaptă. Celălalt purta pe obrazul stîng o rană prelinsă de la colţul ochiului stîng, pînă sub bărbie...

Oastea domnească se înşirase pe drumul mănăstirii, coborînd către apa Topolniţei. Un pîlc de oşteni rămăsese în lăcaş, pentru veghe. In fruntea celor plecaţi, înconjurat de căpetenii, călărea Aga Branişte. Străjuiţi din toate părţile, cîţiva oameni se legănau neputincioşi în pasul cailor de care fuseseră legaţi cu funii. Stropii grei ai ploii le şficuiau rănile din care sîngele izvora necontenit. Pe trupurile aproape goale răsăreau urmele cumplitelor lovituri...

Cînd în faţă se ivi rîul, unul dintre cai se trase înapoi, sforăincl speriat, zgîlţîindu- şi zdravăn călăreţul. Acesta îşi ridică fruntea şi deschise ochii. Îşi roti privirile împrejuru-i şi-şi clătină capul greu care-i cădea mereu în piept. Ochii-i zăboviră mai întîi asupra soţilor care, ca şi dînsul, păreau lipsiţi de viaţă. Apoi cătă lung la călăreţii din faţă. Un rînjet îi cuprinse faţa.

— Serdarule Pajură ! strigă el. Trezeşte-te şi ia aminte, ticălosule, că ţi-i cinstea de-a merge la drum cu Aga Branişte, turcitul !

Vorba i-o frînse un străjer. îl pălise cu patul flintei între spete. Trupul se cutremură de lovitura primită. Omul icni, faţa i se crispă de durere, clar rămase drept în şa.

— Mama voastră de lotri ! înjură străjerul. La ocnă or să vă putrezească oasele !

Bolta crăpase parcă, lăsînd să curgă din chetorile sale blestem de apă. Vuia Topolniţa umflată, tîrîncl cu sine la vale trunchiuri groase de copaci, ori stînci smulse din maluri. Caii nechezau neliniştiţi cînd bulboanele Înspumate se spărgeau

peste maluri. La un cot al apei, doi arini uriaşi fuseseră smulşi din rădăcini şi tîrîţi în viitoare. Vîrfnrile lor prinseseră însă în alţi arini de pe celălalt mal, iar apa se arcuia sălbatic peste trunchiurile lor, ridicînd valuri cît casa. Vîrtejuri înfiorătoare se căscau în apropiere. Spume vineţii pluteau împrejur. Drumul fusese cuprins de ape, iar oştirea se văzu nevoită să descalece. Ţinîndu-şi caii de frîu, oştenii au început să se strecoare unul cîte unul pe marginea viitorii.

Atunci s-a petrecut un lucru neaşteptat. Unul dintre prinşi s-a smucit de pe cal şi a sărit în bulboană. Nimeni n-a putut înţelege cum izbutise să se sloboadă din funii. îndată, adalîii şi-au scos pistoalele. Le-au descărcat asupra urgiei. Dar întunericul se aşternuse asupra văii şi ceţurile ploii împăienjeneau privirile. Fugarul fusese înghiţit de vîrtejuri.

La ceas tîrziu de noapte, un om suia anevoie cărarea către mănăstire. într-o vreme, a ajuns în marginea poienii de sub ziduri. S-a oprit, istovit, aşezîndu-se pe o buturugă. Şi-a tras cu greu răsuflarea şi prinzîndu-şi capul în mîini, a rămas nemişcat.

Apoi, clătinîndu-se, s-a îndreptat către spînzurători. Din obiala piciorului drept, a scos un cuţit. Sprijinindu-se de lemnul ud, s-a ridicat şi-a tăiat funiile în care atîrnau leşurile. A rămas o vreme nemişcat, privindu-le. Faţa i se schimonosise de durere. Plîngea înfundat, strîn- gînd braţele înţepenite ale morţilor. Răzbăteau pînă la dînsul glasurile adalîilor rămaşi de strajă în mănăstire.

80

— Grangurul vostru de cîni ! a scrîşnit omul. Va să vă vină el şi rindul vostru !

A tîrît leşurile într-o margine a pădurii. Cu mîinile şi cuţitul, a început să sape o groapă. A întins alături trupurile împietrite. Şi-a întors faţa către răsărit şi s-a rugat pentru sufletele lor. l-a acoperit cu frunze veştede şi-a pus deasupra ţărînă. Şi iarăşi a presărat frunze, să nu se cunoască locul.

In depărtare ţipase o cucuvea. Şi se învălmăşeau sub pale de vînt negurimile codrilor.

NICOLAE ZOICAN

Turcii suiseră dealul Bîlvăneştilor, coasta Godeanu- lui şi, ocolind bordeiele din Marga, pe la chindie năvăliseră în Şiroca<

Ion Enăşescu tocmai sosise călare din Balta, să-i ceară ajutor la cosit de fîn cumnatului său, Barbu Bogdan. Cinstindu-1 cu un tîlv de răchiu, Barbu-i spunea :

— Ehei, ce mai circiumă avu slugerul pe Natame- nie ! Mai ţii minte, cumnate, cum puneam lumea la cale petrăcînd acolo pînă noaptea tîrziu, cu răchiu şi pastramă ? Ca acuma mi-aduc aminte că-ntr-o noapte a venit slugerul cu cîţiva soţi şi norocind cu noi, ne-a spus să ne gătim, c-ajunge, cît au supt ţara ciocoii şi adalîii ! Că el, cu osîrdie mare, strîns-a bani şi arme. Şi-s gata şi fraţii de pe alte plaiuri să se salte la oaste... Iar ticălosul de Pătru> Crală, vîndut lui Glogoveanu, s-a dus şi-a spus tot boierului. A scris boierul carte de pîră paşei din Adacăle. Şi-ntr-o zi, au năprătit turcii în plaiul Cloşanilor, de l-au prins pe sluger, să-1 omoare. Dară le-a dat plocoane multe Gheorghe Duncea din Prejna şi ei s-au învoit să ia sama la pravila noastră a veche. Şi l-au legat de mîini şi de picioare în mijlocul pădurii, de un stejar, trei zile şi trei nopţi. Iară dacă fiarele pădurii nu-1 mîncau, însemna că pîra ce i s-alducea era nedreaptă. De sfîşiat, nu l-au sfîşiat fiarele, că l-a păzit cu străşnicie Gheorghe Duncea cu oamenii lui. Iară drept mul- ţămire, slugerul a rădicat la Prejna, cu Duncea, minunăţie de bisărică, întru pomenirea acelei isprăvi şi-1 cinstea pe acela ca pe fratele său. Că şi părintele slugerului era tot din Prejna. îi zicea Constantin Ursu, că s-a bătut odată cu ursul şi l-a răpus, scăpînd oile din stînă...

82

Graiul i-1 curmase muierea, sa, Calistiţa. Dăduse buzna peste dînşii, ţipînd :

— Turcii ! Vin turcii !...

Cei doi au rîs, afurisind-o. O ştiau bună de soade. Dar prin uşa dată de perete veni duruit greu de copite. Enăşescu şi Bogdan s-au repezit afară, în ogradă. Au dat

însă înapoi. Păgînii veneau asupră-le cu gînduri verzi. In fruntea lor călărea un oştean în straie munteneşti.

— Pătru Crală..., bîigui Bogdan.

Acela nu-1 luă în seamă. Iar călăreţii trecură în trap pe lîngă dînşii, zorind către creştetul dealului.

Cînd străinii s-au mistuit după culme, Ion Enăşescu s-a întors către cumnatul său :

— Vor să-1 prindă pe Nicolae Zoican, să-1 omoare !

Ochii lui scînteiară în găvane :

— Dară n-or să izbîndească, Barbule ! C-o să-nca- lec şi-o s-o iau pe scurtătură, să ies la Cei şapte fagi. Şi-o să gonesc ca vîntul pînă-n Balta, să-i spun lui Nicolae Zoican ce-1 paşte...

Tăceri de piatră se spărgeau sub copite scînteietoa- re. Pîlcul de oşteni îşi tîra umbrele prăfuite, sfîşiindu-le de stînci şi de tufişuri, Se arătaseră în depărtare Munţii Cernei, sprijinind bolta într-acea parte de lume. Frunţile întunecate ale Cornetelor stăteau aplecate asupra văii săpate către plaiurile Izvernei.

Unul dintre călăreţii ce deschideau calea îşi întoarse faţa către vecinul său :

— Mult estem Balta ?

Cel întrebat, un bondoc purtînd veşmînt valah, se grăbi să-i dea răspuns :

— După dîmbul acela, prealuminate bei...

Ocolind o măgură cu iarba secată de soarele verii,
ceata s-a arătat într-o vreme în mijlocul unei poieni. La picioarele călăreţilor s-a dezvelit neaşteptat firul unei văi şi casele unui sat.

— Acolo este Balta, luminăţia ta, Ali-beg ! grăi bondocul.

83

Beiul privi încruntat adîncitura aceea, prin mijlocul căreia se zvîrcolea şarpele unei ape, într-o matcă spartă pe alocuri de întinse ochiuri\ sclipitoare.

— Unde stam Zoican ? întrebă dînsul.

Fără să şovăiască, valahul întinse braţul către o casă de bîrne de pe malul drept al apei. De acolo se pierdea în codri talpa unei poteci. Lăcaşul avea temelie de pia- tră şi acoperiş de şindrilă. în ferestrele mici clipoceau apeld asfinţitului,.

Ali-beg îşi întoarse privirile asupra celor treizeci de oşteni ai săi, care aşteptau tăcuţi. Le-a făcut semn. Smucind frîul calului, el însuşi s-a năpustit asupra cătunului învelit în straiele serii. Nicăieri nu s-a ivit ţipenie de om. Numai pe creştetul Cornetului se zărea foc mare, al cărui fum^ negru împînzise cerul.

Călăreţii au năvălit în ograda lui Nicolae Zoican. Descălecînd, trei dintr-înşii s-au repezit în tindă. Şi-au scos pistoalele, slobozindu-şi umplelele în uşi. In ferestre. în grinzile tavanului, socotind că s-o fi ascuns cineva prin pod. încolţiră în ochii beiului lujerii gîndului perfid. A poruncit să fie aduse paie şi fîn prin odăi şi pe la colţurile casii. Limbi roşii au lins hămesite bîrnele vechi, oglindindu-se sîngeriu în ochii bălţii din preajmă. Lemnul trosnea cumplit. Caii sforăiau neliniştiţi ele buluceala vîlvătăilor prin fumul negru prelins în tării. Ali-beg a ieşit din ogradă. Pilcul de turci s-a răsfirat de-a lungul apei, către răsărit.

De pe boltă, scrum de stele cădea peste munţi. Păsări de noapte săgetau apele tulburi ale cerului. într-o poiană, Ali-beg s-a oprit. Oştenii au descălecat. Au întins corturi mari, pregătindu-se pentru cină şi popas.

Toată noaptea a sîngerat focul în casa lui Nicolae Zoican şi nimeni r-a cutezat să-1 ostoiască. Numai tencuiala şi temeliile au rămas... Dar beiul era mînios. Nu izbutise să-1 prindă pe Zoican. Suflet de om nu găsise în tot cătunul. Numai pe culmea Cornetului ardea fără contenire vîlvătaia ac>ea ciudată. Şi noaptea căzuse[1]' mai neagră şi mai rece ca orieînd...

84

— Zoicane, vin turcii ! strigase Ion Enăşescu, din goana calului. Au trecut de Natamenie şi de fînăria lui Stan Bădîi... Sînt ca la vreo douăzeci-treizeci de turci...

— Aprinde focul pe Cornet şi dă-le de veste oamenilor ! grăise! Nicolae Zoican, punînd la loc capacul uleiului cu albine din prisaca în care lucra.

S-a repezit în casă şi şi-a încins armele.

— Dumitro, ia copiii şi fugi cu ei la conac ! Vin turcii ! i-a strigat muierii.

Apoi a smuls un corn uriaş dintr-un cui şi ieşind în tinda casii a sunat într-un anume fel. Băltenii vier- muiră o vreme prin bătături, apoi ieşiră la potecile mun-telui. Vestea plesnise satul ca un bici...

In Vîrful Perişorului se arătară călăreţi străini cu chip de lut şi iatagane ele gheaţă. Dar cînd năvăliră asupra văii, cătunul era pustiu. Muntenii se săltaseră pe Cornet ori se mistuiseră prin hăţişurile Zgăului.

Nicolae Zoican pornise şi dînsul către Cornet. La conacul lui Ion Enăşescu, unde ardea focul, i-au ieşit în întîmpinara Nicolae Gogîltan, Stancu Bălteanu, Iancu Ursu, Dinu Radului şi alţi bălteni.

— I-a adus încoace Pătru Cralã ! îi spuse Enăşescu. Şi erau cătrăniţi rău turcii... Să-i fi zburat capul lui Cralã, atunci cîncl ţi-a poruncit slugerul...

Nicolae Zoican îşi aminti de o noapte cumplită, cu mulţi ani în urmă, cînd ploua îndrăcit şi vuia vîntul peste Zgău, de răscolea apa Bălţii şi cutremura codrii Cornetului. în noaptea aceea, cineva trecuse munţii. Bătuse la geamul lui Zoican la ceas tîrziu de noapte. Zoican ieşise în tindă. în ogradă era un călăreţ, cu calul de furgău. „M-a trimis slugerul Tudor să-ţi dau asta !" a grăit acela şi i-a întins o desagă. Zoican a dus calul în şopru, iar pe străin l-a poftit în casă. In desagă erau cinci sute de galbeni şi o carte cu sigiliul slugerului : „Opreşte povara şi omoară pe înfăţişător." A înţeles că aducătorul era un vînzător de neam. „Şi ce ţi-a spus slugerul să faci dacă nu mă găseşti acasă ?tt l-a întrebat. „Mi-a poruncit să mă duc cu povara la Tătuci, în Cemavîrf..." „Atunci, să-i spui slugerului că nu m-ai găsit acasă." Străinul a încălecat şi dus a fost. Tătucii

au oprit galbenii, dar n-au omorît nici ei pe acel om. Iar el, Pătru Cralã, adusese acum urgia turcească, cu gînd hain, asupra muntenilor...

— Adevăr grăit-ai, Ioane ! oftă Zoican. Pe cine n-omori cînd trebuie, nu te lasă să trăieşti...

— Şi-acuma, ce facem, Nicolae ? îl întrebă Dinu Radului.

Zoican nu-i răspunse. Privi în depărtare cum iedera nopţii se răsucea în tării şi oftă. Apoi, plecîndu-şi fruntea, rămase cu ochii ţintă în flăcările grele.

— Trimiteţi vorbă lui Gheorghe Duncea şi lui Radu Muică şi lui Curea Chelcea şi Tătucilor, la Cernavîrf, să fie în zori cu oamenii alături de noi ! grăi dînsul, ri-dicîndu-şi privirile asupra celor din preajmă-i.

In zori, beiul s-a deşteptat şi, ieşind din cort să-şi înspăimînte somnul cu apă rece, a zărit pe cer lumină mare. A văzut fruntea Cornetului arzînd şi-a înţeles că toată noaptea focul acela nu se mai ostoise. Pe malul Bălţii l-a zărit pe bondoc privind şi el vîlvătaia, îngîn- durat. A citit pe faţa aceluia spaima. Nici răceala apei, nici voioşia oştenilor nu izbutiră să domolească gîndu- rile ce ardeau fruntea lui Ali-beg...

Strîngîndu-şi corturile, turcii se gătiră de drum. Călări, se înşirară pe calea strimtă către Braniştea Gor- noviţei. Era frig în munţi. Frunzare de ceaţă se scuturau deasupra ochiului viclean al Bălţii. Caii simţeau mişu- nînd grin codri duhuri verzi. In haine de piatră, munţii mîngîiau mîhnitul văzduh cernit de înstrăinarea verii.

Cai şi călăreţi au ajuns într-o vreme lîngă un pod de lemn, aruncat peste stihia apei. Sub el, Balta fierbea, vînzolindu-se în vîrtejuri largi, înghiţind frunzişul plutitor şi spumele altor sorburi. Peste acele ochiuri haine s-a înşirat a trece pilcul de oaste.

Beiul, cu Pătru Cralã şi alţi cinci călăreţi, trecuseră pe celălalt mal, cînd strigătele oştenilor au izbit cremenea tăcerii. Podul s-a clătinat. S-a rupt pe neaşteptate de mijloc şi din părţi şi s-a prăbuşit, lepădînd povara de turci în bulboană. Din zăvoi, s-a ridicat atunci strigare înaltă şi mulţime de munteni s-a ivit din tufişuri,

năvălind asupra turcimii sparte. Au împuns cu săbii şi furcere pe cei din baltă. I-au bătut cu ghioage şi cu pietre. Au prăvălit asupră-le copacii din margine. Şi-au slobozit durdele şi s-au încleştat cu turcii rămaşi pe mal...

Ali-beg dădu pinteni calului, ţîşnind către Braniştea Gornoviţei cu Pătru Cralâ alături şi ceilalţi ^ cinci _în spate. Muntenii n-au luat seama la ei, prinşi în încăie- rarea de la pod. Cei şapte au făcut un larg ocol şi la- sînd în urmă Balta, au ieşit pe la Crovul lui Rascraci în fundătura Sfodei, croind calea către Şiroca.

Sprijiniţi de prejnenii lui Gheorghe Duncea, Zoican se repezise cu băltenii săi asupra turcilor care nu apucaseră să păşească pe pod. Răzleţiţi, uimiţi de năvală neaşteptată, aceştia fură smulşi din şeile cailor... Către prînz, pe cele două maluri rămăseseră în picioare numai muntenii.

— Duceţi caii turcilor în ograda Dinului ! strigase Ion Enăşescu, ştergîndu-şi sîngele care-i şiroia dintr-o rană de pe frunte.

Pe apa înroşită pluteau leşuri de cai şi de oameni. Muntenii au săpat o groapă adîncă, într-o margine de zăvoi, îngropînd acele stîrvuri.

Nicolae Zoican mulţumi lui Gheorghe Duncea şi Tă- tucilor pentru ajutorul dat.

— Singuri n-am fi izbutit să punem la cale asemenea ispravă ! glăsui dînsul.

— Păcat numai că ne scăpă beiul, dară mai cu samă cîinele de Pătru Cralâ ! oftă unul dintre Tătuci. O să ne-o coacă iară, ticălosul...

— Aşa curînd n-or să mai calce ei pe-aici ! rîse Duncea.

S-a iscat zvon de glasuri înspre dealul cu biserica. Auzind larmă, toţi şi-au întors într-^acolo capetele. Era un ciopor de munteni ducînd între dînşii un om legat, Cînd aceia au ajuns aproape, Zoican înţelese că era Barbu Bogdan din Şiroca! şi fraţii săi.

— Bună vremea, oameni buni, că văd că treaba o făcurăţi şi mai bună ! grăi Bogdan. Apăi, musai să vă dăm şi noi o mînă de-ajutor, să isprăviţi cum se cuvine

ce-ncepurăţi... Eu pusesem aseară la cale cu cumna- tu-miu Ion Enăşescu să pornim azi, pe la cîntători, la el, la cositul finului. Şi^azi dimineaţă, mă sculai cu noap- tea-n cap şi mă-mpreunai cu fraţii ăştia patru ai mei, de plecarăm către cumnatul. Şi mergînd noi pe drum, vedem pălălaie de foc arzînd pe Cornet. Ne luarăm de mirare, că-nţălegeam noi ce va să zică lucrul acela, mai cu samă că văzusem ieri, pe la chindie, turcii, trecînd către Baltă. Şi-odat-auzim< noi troscănit de pistoale şi de flinte. Încremenisem ascultînd grozăvia aia de strigăte şi puşcături. „Să ştii, neică Barbule, că băltenii s-au luat la-ncaieră cu turcii !ᵘ, îmi zice frati-miu Dumitru. „Te pomini, mă, zic, că nu de drag or fi aprins ei foc pe Cornet !" Luaserăm cu noi coasele şi cuţitele. „Mă, fraţilor, zic tot eu, acu', că tot plecarăm de-acasă, ia hai s-alergăm şi să le* dăm şi noi o mină de-ajutor bălteni- lor !" Zis şi făcut! Grăbim noi pasul, dară cînd să ieşim în deal la Strenic, îl aud pe frati-miu Ilie : „Neică Barbule, ia uite colo-n vale !" Mă uit şi văd şapte călăreţi că suie padina către noi. Erau turcii. Din graba lor şi din cătătura ochilor, gîndii eu c-o păţiseră. Ne sfătuim noi şi ne pitulăm după nişte tufani clin marginea drumului. Veneau călări şi nici unul nu scotea un grai. Cînd mă uit eu mai bine,' îl văd între ei pe Pătru Cralâ î Ii lăsăm noi să s-apropie, iară cînd fură în dreptul nostru, sărirăm cu coasele pe ei. Caii se spăriarâ şi-o luară ca din puşcă, prin pădure, de nu dădură doi pe-un loc ! Numai calul luii Pătru Cralâ se ridicase pe» picioarele din urmă şi necheza. Noi sărirăm atuncea pe el şi-1 trăserăm jos din şa. Să-1 omoare fraţii mei, şi mai multe nu ! Dară îl scăpai eu din mîinile lor şi vi-1 adusei viu, să-şi primească osînda cea dreaptă, că ştiu cîte rele făcu pentru acadelele turcilor...

Bogdăneştii îl împinseră pe Cralâ în faţă. Negru ca pămîntul, cu fruntea plecată, acesta îşi rotea înfricoşat ochii pe sub sprîncenele stufoase, Se încordase ca un arc. Şi pe neaşteptate, se smuci şi rupse legătura de la mîini, îi îmbrînci pe cei din preajmă şi sări în rîu. Gheorghe Duncea îşi scoase pistolul de la şerpar, aştep- tîndu-1 pe fugar şă iese de sub ape, însă Barbu Bogdan

cuteza să-i oprească braţul. Doi dintre Bogdăneşti săriseră în viitoare.

— Or să-1 aducă ei îndărăt, n-aveţi grijă ! grăi dînsul.

Cralã ieşi clin baltă şi descotorosindu-se de veşmîn- tul ud, o croi la goană printre sălciile de pe malul celălalt. Cîncţ cei doi fraţi se arătară şi dînşii între răchiţi, Cralã o apucase prin hăţişul muntelui, către curmătura Zgăului Mare. îl văzură sărind peste pietre, încovoiat, împieclecîndu-se în rugi şi lilieci. De cîteva ori se opri, să-şi tragă răsuflarea. Dar din urmă veneau neînduplecaţi, Bogdăneştii. Cei din vale îl văzură căţărîndu-se pe curmătura Zgăului. în vîrf se opri o clipă, descumpănit. Apoi îşi făcu vînt şi răsucindu-se cu capul în jos, sări în hău. Se auzi un strigăt prelung, sugrumat de adîncu- rile negre ale muntelui.

—■ Ticăloasă-i fu moartea, cum îi fu şi viaţa! se smulse primul din încremenire Gheorghe Duncea. Pe cînd mai trăia slugerul, m-am dus odată cu el călare pînă-n Baia. Şi-mi spunea sărmanul, fie^-i ţărînă uşoară : „Eu am fost logofăt la boier şi slujbaş la stat, am fost morar, am fost negustor de seu şi de peşte, am fost geambaş de cai şi ofiţer la ruşi; hoţ şi vînzător de neam n-am fost şi n-oi fi !"

Cu gîndul tolănit la umbra unei neîmpliniri, Nicolae Zoican rămăsese cu ochii ţintă pe Zgău, unde rugii coceau venin, iar şopîrle de piatră tremurau între încol- ţiri de ierburi.

Deasupra Cornetului strălucea soarelui amiezii.

PE CULMEA BRACEVII

Calul suia anevoie coasta Colibaşilor. Roţile mari cu obezi din lemn de paltin cîlit în apă clocotită, prinse în osii de gorun cioplit, troncăneau prin gropile drumului, hurducăind harabaua de crengi uscate, de plută.

— Hăis, Ciucurel! Hei, boureanul tatii, că num-o ţîră mai avem !...

Rezemat de loitră, Citã Dîrliuş vîntura o nuia de alun pe deasupra bivolului, îndemnîndu-1 la drum. li era cald, din care pricină îşi pusese căciula în poală, lă- sîndu-şi creştetul gol. Pletele-i castanii îi alunecau pe deasupra cămăşii aspre, de cînepă. Îşi netezea din cînd în cînd vîrfurile mustăţilor, trăgînd cu coada ochiului peste umăr, către văru-său Marin Căţea, care aţipise în fîn.

Soarele se stinsese în balta asfinţitului, cu clocot sîngeriu. în depărtare ardeau dealurile Molovăţului. Jos, în chetoarea văii, sticleau ochiuri de apă arămii. Golgo- teau într-acolo tălăngile turmelor de oi. Numai către miazănoapte se ridicau negurimile codrilor deasupra cărora unduiau răcorile serii. Petele frunzişului străjuiau drumeagul întortocheat pe coasta dealului. Cînd au intrat in pîclele acelea de pădure, Dîrliuş s-a întors :

— Mărine !

Căţea şi-a săltat grumajii de pe maldărul de ierburi. Ochii-i erau tulburi de somn, faţa buhăită.

— Ce, mă ?

— Scoală, vere, că te-mpuţi dracului de-atîta somn ! La noapte faci la oale ? Ori duci mîndrele la păscut

Celălalt mormăi ceva, nemulţumit şi-şi potrivi o pală de fîn sub cap. Dîrliuş nu se lăsă :

— Nu vezi că ne-apropiem de circiumă ? Parcă-1 văd pe jupînul Firan cum îţi iese-nainte şi te ia la bani

mărunţi: cum fu pe la tîrg, cum fu cu câştigul, ce poh- teşte tomnu' Marin, că vinu-i nou şi-i bun la ghiorţ, că mai are jupînul şi-o ciosvîrtă de berbec pusă la pîr- porit...

— Ho, mă ! Parpariţa morii ! Iar ai limbariţă ? Vezi că la circiumă vine lume fel de fel. Să nu te-mpingă păcatul să-ncepi iară cu iordanele tale că eu ţi-am mai spus că- ntr-o zi te văd în furci...

— Apăi, vere, nu mă pune de pe-acuma să fierb în oală sacă ! C-aşa istov nu-i de mine, gospodi pomiluie ! Că limba de-aia-i făcută, să lege şi să dezlege bune şi răle. Şi pe dracu-1 faci cocîrlă, dacă ştii cum s-o diregi!

— O să-ţi afli tu beteşugu-ntr-o zi cu diresul ăsta al tău! Că le cam turui de-a poanca, mai al dracului ca baba Cîra din cotul satului. Şi-ntr-o zi-ţi ia maul şi te pune stăpînirea-n pleazna biciului, să nu-ţi mai ardă de taclale...

— N-are ispravnicul bici pentru spinarea mea, vere Marine ! Şi-apăi eu ştiu că una şi cu una fac două. Că de mă calcă pe coadă...

Un lătrat de cîine îi curmă graiul. Mai întîi au zărit gardul înalt de stobori împletiţi cu nuiele de sînger. S-a ivit apoi pe boltă coperişul de blăni al unei case.

— Vericule, găteşte-ţi punga şi puşca, zise Dîrliuş, că iote-ne ajunşi şi la curtea dracului...

— Mai tacă-ţi fleanca,, mă, rîşniţo !

Marin Căţea s-a dat jos' din haraba. S-a strîmbat, fi- indcă-i amorţise un picior, din şold. A pornit-o şonti- căind pe lîngă bivol, scuturîndu-se de păiş.

Poarta — din nuiele de alun împletite cu rogoz şi papură — era dată în lături. Au intrat în ograda hanului şi s-au bucurat văzînd lume la mesele de sub poiată. Hangiul Firan Nasulea cu muierea lui Raia s^ foiau împrejurul muşteriilor.

Dîrliuş a dejugat bivolul şi l-a adăpat la vălăul bu- narului. L-a legat apoi de proţapul carului. Marin Căţea i-a pus dinainte Un maldăr[1] de fîn. Şi răcorindu-şi şi dînşii mîinile şi feţele încintate în apa ciuturii, şi-au luat trăiştile din car şi s-au apropiat de ceilalţi.

91

— He-he ! le-a ieşit hangiul înainte. Lume nouă eram. Luam serveam la Firan bun mîncare eram. Bun vin eram...

Lumea şi-a ridicat privirile asupra noilor veniţi» Unul dintre meseni, un ţăran încărunţit, le-a grăit :

— Oameni buni, haideţi lîngă noi şi-ndulciţi-vă năcazurile c-o zamîrcă de-asta, c-aţi fi obosiţi de cale. Şi să ne cinstim ca prietenii, că şi noi tot străini în trecere sîntem... Eu îs Ion Brumaru şi-s de fel din Broşteni. Iară dacă nu vi-i cu supărare, ne-aţi spune şi nouă cine sînteţi şi de un'e veniţi...

Cită Dîrliuş şi-a frecat palmele. I-a şoptit ceva la ureche hangiului. Apoi s-a aşezat de-a dreapta celui ce vorbise, făcîndu-i loc şi lui văru-său Marin Căţea.

— Bine-mi pare cînd văd oameni de omenie că te pohtesc să-nchini cu ei o ulcică de stropitură. Că vorba cîntecului : petrecerea-i cu zahăr şi durerea-i cu amar..* Apăi, am fost şi noi cu neşte pîrdalnice de oale la bîl- ciul Cernaţilor...

— Şi cum v-a ieşit căştigul ?

— Ce căştig, păcatele noastre ! Că tot omu-i nevoiaş, iară sătulul nu crede flămîndului. Şi-apăi, nu ştiţi vorba aia : banul trage tot la ban şi păduche la ţăran. Dară — slavă cerului ! — nici pe lai uşile altora nu cerşim...

— He-he! îşi arătă Firan Nasulea gura-i ştirbă. Cîş- tigam, pierdeam, negustor la noi numeam...

Pusese pe masă două ulcele cu băutură şi clipea şiret din ochi.

— Ei, jupîne, jupîne ! zise Dîrliuş. îţi dă mîna să vorbeşti, c-ai prins cheag în cucuiagul ăsta...

Şi oftă, ridicînd ulcica şi norocind :

— Cînd ne-o fi mai rău să ne fie ca acuma !

A băut cu sete, plescăind de plăcere. Ochii i se umeziseră de tăria băuturii.

— Bun rachiul, jupîne...

A rîs hangiul, bătîndu-şi muşteriul pe umăr :

— Ştiam Firan ce dam. Mult n-aveam — bun eram...

92

— Are jupînul răchiu bun. Dară şi mai mîndră-i muierea jupînului, clipi cu înţeles Ion Brumaru.

Firan Nasulea sei făcu a nu pricepe vorbele ţăranului. S-a îndepărtat cu paşi cumpăniţi către pivniţa casii. Zise Cită Dîrliuş :

— li cam zgîrie-brînză jupînul. Cînd îi dai îi fată iapa, cînd îi iei îi moare mînzul... Are bani de te-ngroa- pă-n ei !

— Păi cine crezi că-ngroapă comorile-n pămînt, frate ? a intrat în vorbă un uriaş negricios din partea cealaltă a mesei; eu, care, clacă văd în mînă o para, mă cred buricul pămîntului ? Ăştia le-ngroapă, oameni buni, chivernisito rii de la răscruci, la care fată norocu-n vatră î Ei şi cu ciocoii. N-au milă, n-au frică... Mie-mi zice lumea Ilie Baciu. Îs cioban şi-s de fel clin Obîrşia Cloşanilor. Nu-s avut, clară — cum zicea pretinul ăsta al nostru — nici la alţii de pomană nu cer. Şi am stîna în munţii-ai mari ai Cloşanilor. Acolo trăiesc cu muierea şi cu trei copii. Odată, într-un an, mă pomenesc la stînă cu vreo cinci boieri călări, plecaţi la vînătoare. Era sara tîrziu, ca acuma, şi ei mi-au cerut mîncare şi loc de hodină peste noapte. Am pus eu pe muiere de le-a făcut o mămăligă cît o baniţă, le-am scos şi neşte brînză din- tr-un burduf, un urcior de răchiu — şi le-am întins masa. Şi-au mîncat ca nişte lupi flămînzi. Pe unul din- tr-înşii îl ştiam eu mai dinainte, că era de prin părţile locului. Ta-su fusese logofăt pe o moşie din plaiul Cloşanilor şi-i plăcuse şi lui vînătoarea, ca lui fiu-su. Numai că murise de moarte cumplită : se-mpiedicase de un rug şi se puşcase singur. Şi cum vă spusei, i-am ospătat eu cum m-am priceput mai bine pe boieri. Le-am întins culcuşul peste noapte pe piei de oi, în bordei, iară eu, cu muierea şi cu copiii ne-am culcat afară, pe cetină, că noS sîntem de-ai pădurii. Dimineaţa, s-a pus muierea şi le-a făcut iară o mămăligă şi cînd s-au sculat boierii, le-am pus iar masa. Şi s-au hrănit ei ele parcă li se băteau turcii la gură. Şi-1 aud pe boierul acela că-mi zice : „Baciule, aşa brînză bună n-am mîncat de multă vreme. Ia să faci bine şi să-mi aduci deseară la conac vreo trei- pat.ru burdufuri, că te-oi răsplăti împărăteşte." „Bine, bo

ierule", zic eu. „Şi să mai faci 'bine şi să-mi aduci şi doi miei mai dolofani, că am mosafiri şi n-am cu ce să-i ospătez." „Bine, boierule !" zic eu iar. Şi-au încălecat pe cai şi duşi au fost. Iar eu m-am sfătuit cu muierea şi tare ne-am bucurat c-o să câştigăm şi noi niscai parale din ce-o să-i duc boierului. Că lipsă mare de mălai aveam şi făcusem eu socoata că neşte galbeni mi-ar fi fost de mare trebuinţă şi nu ştiam de un'e să-i scot. Am pus eu pe-un cal patru burdufuri de brînză, am prins şi doi miei de-ăi mai buni şi-am plecat. Către sfinţit eram în curtea boierului. Le-am dat logofătului care mi-a spus să vin altă dată să-mi iau plata, că boierul nu-i' acasă. Aşa am şi făcut. M-am întors eu la muiere şi la copii. Peste vreo două zile m-am dus la conac. Nici atunci boierul nu era acolo. Era dus în tîrg, la Baia, după nu-ş* ce helea... Cînd vin eu acasă şi-i spun muierii, ea-mi zice : „Mă, Ilie, tu nu mai vezi plată de la boierul !"■ „Taci, fă, dracului, zic eu, nu fi tu proastă ! Cum să nu-mi dea plata ? Că doară îi om şi el, în rînd cu oamenii." Şi-a doua zi iar am bătut calea conacului. L-am văzut pe boier cînd intra în casă, dară logofătul m-a minţit că nu-i acolo. „Cum să nu fie, zic eu, că doară cu ochii mei îl văzui pănă intră-nlăuntru, că doară n-oi avea orbul găinilor !" Eu că da, el că ba, pănă-mi zice-odată : „Ascultă, Ba- ciule, eu te ştiam om mai deştept c-un ceas. Eu te povăţuiesc pănă nu-i prea tîrziu, să-ţi iei picioarele la spinare şi să uiţi că boierul ar avea vreo datorie la tine. Că dacă-şi iese clin fire, vai de mumă-ta-i, Baciule !" Apăi, oameni buni, cînd l-am auzit eu zicînd aşa, mi s-a făcut negru înaintea ochilor. Ştiuse ea muierea că aşa o să fie. Că şi mie-mi trăcuse un fior răce prin şele, dară tot ziceam că deh ! — n-o fi aşa... Şi i-am zis-o logofătului : „Da' bine, logofete Gligoraş — că aşa-1 chema — ştii 'netale cît trudesc eu cu muierea şi cu copiii, pentr-o lingură de lapte ? Iară acuma să-i dau aşa, că ţi-i 'netale pohtă, boierului, doi mieî şi patru burdufuri cu brînză? Asta-i răsplata că l-am primit şi l-am omenit cînd a fost cu boierii ăia la vînătoare ?" Eu una, el alta, numai ce mă trezesc cu el că face sămn la neşte slugi. Şi pun ăia mîna pe neşte pomîrjace de lemn şi mă

iau la tupăit. Mi-au frînt oasele ca vai de mine şi m-au tîrît în pădure de m-au lăpădat acolo, să mă mănînce joavinele. Dară joavinele nu m-au mîncat. M-am tîrît eu, plin de sînge, cu capul spart şi cu oasele rupte, pînă la stînă. Cînd m-a văzut muierea, a-ncremenit. Pe urmă s-a pus pe bocit, cum îs muierile, şi pe blăstămat. M-a spălat , ea, mi-a pus buruieni de leac la belezne şi mi-a descîntat cum ştia. Am bolit eu o săptămînă-ncheiată şi amarnic fierbeau ficaţii-n mine. Stăteam toată ziulica şi mă gîndeam cum să i-o coc eu boierului şi să-i plătesc pentru bine ce mi-1 făcuse. Muierea, vedea ea ce mă doare, cătă să.; mă potole, dară mai rău mă-ntărîta ! Că nu-s eu dintr-ăia să mă las păcălit de-o putoare de ciocoi. Şi-a dat sfîntul de m-am înzdrăvenit şi-am putut să calc pe picioarele mele iară şi să colind iar pe colnice. într-o sară„ m-am hotărît: mi-am luat cu mine iasca, amnarul şi cuţitul şi-am croit-o codrii către conac. Cînd am ajuns era trecut de miezul nopţii. Am ciulit eu urechile, dară n-am auzit nimic. Slugile dormeau, iară cîinii nu m-au simţit. Am sărit eu gardul şi-am luat din clăi neşte maldăre de fîn şi le-am pus la colţul căşii. Le-am dat foc cu amnarul. Bîrnele s-au aprins fuga, că erau de brad vechi şi uscat. Şi unde era focul mai tare, eu îl tot întărîtam. Pe urmă, cînd m-au simţit cîinii, mi-am luiaft tălpăşiţa şi nu m-am oprit decît la stînă. O dată doară m-am uitat eu înapoi şi-am văzut pă- lălaie de flăcări. Şi valea se luminase ca ziua la nămiezi, şi-auzeam cum ţipau slugile, dară ce s-o fi ales de boier nici acuma nu mai ştiu. Ca-i vreme multă de-atunci, eu n-am mai pogorît niciodată pe-acolo, dară nici ticălosul n-a mai venit de-atunci la vînătoare...

Ilie Baciu tăcu, rotindu-şi privirile asupra celor din juru-i.

:— Pe mine unul m-a uns la inimă păţania asta a'ne- tale, frate Baciule, grăi Brumaru. Că şi eu îs păţit şi nu de cîntat şi de iubit mi-a cărunţit părul şi sufletul mi s-a uscat.. Dară ce-a fost a trăcut ca vremea ră, iară năcazurile s-au dus pe pustie. Aşa-i sufletul omului făcut, să mai uite pe-ale vechi şi să cate-n coarne la ale noi, că-s destule. Că de-ar ţine sama de toate, s-ar băga

singur, de viu, în pămînt. Alţii bagă-n pămînt bogăţii, că nu mai au ce face cu ele. Şi le-ngroapă-n pămînt cu blăstăm, să nu se pricopsească ăi de le-or găsi. îi vai şi-amar de-ăl de le ia : ori moare, ori s-alege praful şi pulberea de neamul său, ori rămîne slut toată) viaţa lui...

Eu cunosc pe unul care-a dezgropat o comoară de-as- ta. Lumea îi zice Ion Gîngu, că a rămas cam gîngav la vorbă de cînd a dat norocul peste el. Dară să vedeţi cum a fost... într-o zi, s-a dus el după lemne prin pădure. Şi cum mergea el aşa, aude-n urmă-i un tufărit. Crezînd că-i vre-o sălbăticiune, s-a suit într-un fag. Dară n-apucă el bine să răsufle liniştit, că vede un călăreţ că vine şi descalecă taman sub fagul acela. Străinul s-apucă şi sapă o groapă adîncă, pe urmă dă jos de pe cal un sac din care scoate un cazan cu galbeni. Şi-ncepe el să blăstame că oricine va găsi banii ăia să moiară şi el şi toţi ai lui, afară doar de ăl care-o omorî şapte fraţi. Blăstămînd aşa, ăla a-ncălecat şi s-a dus în plata Domnului. Acuma, Gîngu s-a dat jos şi n-a cutezat să s-atingă de pîrdalnica de comoară. C-auzise el bine blăs- tămul călăreţului. Şi cum mergea el aşa-ngîndurat prin făget, dă peste-un cuib de piţigoi. Se uită el în cuib şi vede şapte pui. Atunci, îşi scoate şi el, frumuşel, co- sorul şi le taie gîtul la toţi şapte. Aşa a omorît el şapte fraţi şi-a dezgropat comoara aia blăstămată, fără frică. Dară nici zdravăn n-a rămas : vreo trei zile n-a putut vorbi deloc, iară de-atunci a rămas cu gîngăveală, de i s-a tras şi numele — lui şi copiilor lui — de Gîngu. Şi-a luat muierea şi copiii şi-a plecat la Bucureşti. El a murit ele mult, da* copiii lui şi-acuma-s mari boieri. Da-s neşte ticăloşi şi tigorîţi...

Cită Dîrliuş se tot foise lîngă văru-său care îi făcea semne să-şi ţină gura. Cînd isprăvi însă Ion Brumaru, Dîrliuş îşi pierdu răbdarea. Tuşi scurt de două ori, dre-gîndu-şi glasul, şi zise :

— Banu-i ochiul ghiavolului. Că multă lume-şi pierde capul clin pricina lui. Moarte de om se face pentru bani şi cînd te crezi mai bogat şi mai acătării, vine unul, îţi dă-n cap şi s-a isprăvit cu toate... Uite, la noi în sat era un flăcău sărac-marac, pe nume Neghină Iordache.

9(3

N-avea după ce bea apă şi curau trenţele pe el de jerpelit ce era. Şi mai avea şi o meteahnă : îi plăcea să cînte din fluier. Cînta Neghină ăsta din fluier de s-opreau apele-n loc să-1 asculte. Cînta pe la hori şi pe la petreceri de i se dusese buhu-n şapte sate.

Odată, Vodă a dat poruncă să i se-nfăţişeze ăi mai buni cîntăreţi din ţară, la un praznic cu alţi voievozi şi cu mari boieri. Şi-au pornit slujitorii domneşti să-i împlinească porunca. Şi-au întrebat ei în stînga şi-n dreapta, şi aşa le-a ajuns lor la ureche şi numele lui Neghină Iordache. Au venit ei de l-au luat aşa ruptu- ros cum era, şi l-au dus la palatele lui Vodă. Şi toţi care-1 vedeau rîdeau de straiele lui şi-1 arătau cu geştul. Au ajuns ei la curtea domnească şi s-au înfăţişat lui Vodă. Şi le-a spus măria sa că al de-o cînta, mai frumos va să primească o sută de galbeni şi slujbă mare de la domnie. Şi-au început a-i zice care mai de care mai) frumos. Unii din gură, alţii din scripcă, alţii din fluier, care cum avea. Şi tare se mai minunau boierii şi cu Vodă.

Iară-ntr-o vreme, veni şi rîndul lui Neghină. S-a frînt ele mijloc şi-a-nceput să-i zică una lungă, ca pe la noi. Şi de amar şi de focul cîntecului au început a-i curge lăcrămii clin ochi. Şi lăcrămile udaseră fluierul care se tîn- guia de-a-nmărmurit Vodă, iară boierii ascultau şi plîngeau şi dînşii. Şi-odată a tăcut Neghină şi-a căzut în genunchi, ştergîndu-şi obrajii cu mînecile zdren- ţei de pe el. Atunci, Vodă a făcut un sămn şi-a poruncit slujitorilor : „Luaţi acest om şi-nveştmîntaţi-1 şi cin- stiţi-1 cum se cuvine, că nu mi-a fost dat s-aud pănă acuma aşa cîntec frumos. Iară tu, omule, primeşte din partea noastră o sută de galbeni. Ai tăi să fie, să faci cu ei ce ţi-o pohti ţie sufletul. Iară logofătul va să-ţi dea şi-o slujbă..."

A luat Neghină suta de galbeni şi l-au îmbrăcat cu straie scumpe, de nu-1 mai cunoşteai. Pe urmă l-au pus într-o caleaşcă, i-au dat doi arnăuţi de strajă şi-au pornit-o cu el cătră satul nost', că el n-a vrut în ruptul capului să-1 facă Vodă boier. Dară norocul nu-i făcut pentru oameni săraci ca noi : cînd a trăcut caleaşca pe

C-da 5562 coala 7

97

podul Oltului, arnăuţii i-au pus pistoalele-n piept, i-au luat banii şi darurile, l-au bătut ca pe el şi l-au aruncat în Olt. Nu s-a-necat, că l-a scos apa mai la vale, dară era o toamnă friguroasă şi mai bătea şi-un vînt de te usca... Noapte era, de-ţi dădeai cu geştile-n ochi. U- rîcios era... S-a tîrît sărmanul Neghină cum numai sufletul lui ştie prin ăle pustietăţi şi-odată se pomeneşte el că-i fuge pămîntul de sub picioare : căzuse într-o groapă de prins sălbăticiuni. Cînd şi-a mai venit el în fire, a văzut că nu era singur în groapă. Doi ochi mari ardeau ca flacăra în beznă. A cercat el să iese de-acolo, da' groapa era adîncă... Şi-atunci şi-a scos fluierul şi-a-n- ceput să cînte. Cînta şi tremura de spăimîntă... Iară ochii ăia focoşi ba s-aprindeau, ba se stingeau. S-auzea mereu un mîrîit şi-un clănţănit de colţi ascuţiţi... Şi-a tot zis clin fluier bietul Neghină pînă-n revărsatul zorilor. Iară cînd s-a crăpat de ziuă, a văzut că stătea-n groapă cu un lup cît un taur. Dară şi joavina trămura şi mîrîia, de frica omului... Pe la prînzu-ăl mare-a venit ăl care făcuse groapa aia, l-a scos pe Neghină afară şi-a omorît lupul. L-a dus pe Neghină acasă la el şi l-a-ngrijit, că sărmanul era mai mult mort decît viu. Şi-a zăcut multă vreme cu mintea tulburată. Iară cînd s-a-nzdrăvenit, a făcut bucăţele fluierul şi l-a zvîrlit pe foc, jurîndu-se să nu mai calce niciodată pragul vreunui boier, ori pe la palatele cele mari... Pe urmă i-a fost pandur slugerului şi nu-ş* ce s-o fi ales de el, că acasă nu s-a mai întors...

— Apăi, grăi Baciu, aruncîncl priviri bănuitoare, cît fură ei de domni şi de boieri, îi făcurăm mazgugură la douăş' unu ! Iiar de da sfîntul să ne trăiască slugerul Tii- dor, le veneam noi de hac la toţi îmbuibaţii ăştia !...

Vorbele din urmă le strigase. Oamenii se uitară spăriaţi unul la altul, cîntărindu-se din priviri. Apoi, ruşinaţi de neîncrederea căzută între dînşii, îşi plecaseră frunţile asupra băuturii, clătinîndu-şi pletele.

Numai Ilie Baciul n-avea, astîmpăr :

— Nu vă fie ruşine şi nici frică, fraţilor! Morţii de la groapă nu se mai întorc. Eu v-am cetit clin ochi că şi dumilorvoastre fost-aţi unii sub steagurile Măriei

sale. Şl ştiu cît v-au gonit şi v-au făcut spăimîntă ciocoii, să vă-nfunde gurile... Că eu de ce credeţi c-am suit munţii şi trăiesc cu fiarele codrului ? De drag şi de bine nu fuge nima... Şi nu mă feresc s-o spun pe şleau că i-am fost Măriei sale stegar şi n-am să-1 uit pănă mi-or pune ţărînă pe gură. Că sufletul mă doare şi-mi. vine să urlu şi să dărîm lumea asta, cînd mi-1 aduc aminte şi-1 văd cum era de nalt şi de mîndru ca bradul. Doamne, şi cum ne tot întreba el cum o mai ducem şi ce năcazuri avem. Parcă-1 văd cum venea sara la focurile noastre şi-asculta şi se veselea, ori se-ntuneca şi el cu noi deopotrivă...

într-o noapte, stam singur şi mă gîndeam şi eu aşa, ca omul înstrinat, ce-o mai fi pe-acasă. Se scuturaseră focurile aprinse de oştire lăngă corturi. Pandurii osteniseră de cale lungă şi se-ntinseseră lăngă jerăgai ori prin corturi, să-şi mai alunge istovul din oase. Era lună plină şi vedeam peste tot muşuroaie de oameni prinşi de somn dup-atîta fărîmare de oase. Şi cînta şi-o privighetoare de te ungea la inimă, nu alta ! Şi cum stam eu şi pufăiam bujneagul de tutun din lulea, mi s-a părut c-aud neşte paşi. „Ia, o fi vreo caraulă care face de straje la tunuri", zic eu. Şi-mi văd mai departe de mahoarcă. Cînd mă uit eu mai bine, văd un oştean că s-aproprie, ferindu-şi calul să nu calce pe cocoloaşele de oameni adormiţi lăngă spuză. Cînd mă uit eu mai bine, să nu-mi cred ochilor ! Era slugerul Tudor ! Cînd m-am trezit faţă-n faţă cu el, m-am sculat în picioare şi-am scos tutunul din gură. „Şezi, mi-a zis Măria sa în şoaptă, să nu turbure hodina altora, şi spune-mi care ţi-i numele şi de ce inu te hodini, să te-mtăreşti pentru ziua de mîine ?" „Stau să păzesc steagul pe care m-ai cinstit să-1 port de la Padeş, Măria ta. Cît despre ne- hodină, nu piere Domnul dintr-atîta. Oi avea timp să mă tot hodin cînd oi trece-n lumea ailaltă"... „Dă-mi şi mie ciubucul tău, să-nghit două fumuri"... Şi l-am văzut cum trage din ciubuc cu sete. După cîteva fumuri mi l-a dat înapoi. „Nu m-ajunge somnul, stega- rule"... „De grijile-ale multe, Măria ta", zic eu. „Şi ele năcazuri, stegarule... Năcazurile care mă pasc şi-mi

calcă-n urme ca vrăjmaşul cu care-o să ne batem". Că de-ar şti omul ce-ar păţi, dinainte s-ar feri..." „De., Măria ta, aşa i-i omului scris în frunte..." „O fi..." zice el. Venise-ntunecat la chip, da* parcă i se mai luminaseră ochii de cînd< vorbea cu mine. Şi-a rădicat faţa către tăriile cerului spizit de stele şi-a tras cu urechea la cîntecul privighetorii. Iar păsărică parcă simţise c-o ascultă Maria sa : cînta de te usca la suflet! Pe urmă şi-a strîns Măria sa Tuidor pulpanele mantalei şi-a oftat adînc. S-a rădicat şi mi-a grăit încet : „Culcă-te, stegarule... Pentru noaptea asta straja mea-i destulă. Că acuşi cîntă cocoşii, iară oasele te dor ziua de nu le-n- tinzi noaptea"... Şi-a luat calul de căpăstru si s-a depărtat...

Cînd m-am întins iar lîngă foc, am găsit o pungă de tutun de~al scump. Era răsplata Măriei sale pentru două guri de fum trase din ciubucul meu...

Firan Nasulea s-a ivit în uşa beciului, cu ulciorul plin.

— Hai, jupîne, că mi se uscară drevele gîtului ! strigă Cită Dîrliuş. De-aia-ţi făcui eu ulcelele, să stea goale pe masă ?

— Veneam, veneam ! bombăni hangiul. Doi picioare aveam... Eu grăbeam, voi nu saturam. Voi turnam ca la butoi fără fund. Pe urmă îmbătăm şi strigam Firan...

— Lasă, jupîne, că doară asta ţi-i misia. Nu faci ca mine la cale, nici pogonul boierului nu-1 săpi.

— Oale făceam, pogon sapam, decît la voi dam rachiu şi vin ! zise ţîfnos Firan, turnînd băutură.

Au norocit şi-au băut rîzînd de vorbele lui. Raia aprinse opaiţele. Oştiri de gîngănii năvăliră asupra luminii. O pală de vînt se împotmolise în frunzişul nucului din ogradă. Straiele verzi foşneau molcom.

O tuse cumplită îl cuprinse pe unul dintre meseni. Era un om mărunţel, purtînd straie ţărăneşti, dar încălţat în cizme de piele. Chipu-i era pămîntiu, ca ele mort, părul cărunt ieşea în neorînduială de sub căciula neagră, de miel. Lîngă dînsul stătea o femeie. Purta ciupag, poale cu opreg şi fîstîc, la brîu se-ncinsese cu brăcinari roşii, iar pe cap îşi pusese cîrpă de borangic.

100

Ea îi întinse o năframă. Omul o luă şi dădu să se scoale, dar tuşea îl prinse şi-1 îndoi cu opinteli nemiloase. Faţa lui se făcuse stacojie, trupul îi tremura.

Ceilalţi îl priviră tăcuţi. Cînd se linişti, îşi ridică fruntea şi ştergîndu-şi ochii înlăcrimaţi ce ardeau în găvane, zise cu graiul stins :

— Să mă iertaţi, oameni buni, că vă turbur tihna şi voia bună. M-a prins afurisita asta de tuse şi nu găsesc scăpare...

Apoi, întorcîndu-se către Ilie Baciu, îi zise:

— Stegarule Baciu, grăit-ai adevăr mare şi mi-ai veselit sufletul cu neşte lucruri vechi care or să treacă-n lumea drepţilor cu noi ăştia, care le-avem săpate pe trupul nostru... Mi-ai adus aminte de tinereaţă... Dară m-a şi durut sufletul, că eu te-nţăleg ce vrei să zici. Şi cu cît mă uit mai bine, cu-atîta nu le vine ochilor mei a crede că eşti stegarul Baciu în carne şi oase...

Baciu îşi pironi privirile asupră-i. Dar chipul străinului nu-i spuse nimic. îsi clătină capul, şi grăi abătut :

— Nu te mai cunosc, omule...

O umbră de tristeţe trecu peste obrazul supt al celuilalt. Zise cu amărăciune, clătinîndu-şi capul :

— Aşa-i, stegarule... Nu mai sînt cum eram... M-au uscat grijile. Şi vremile răle m-au bătut. Că de-ar ră- mîne omul cum i-i voia sufletului, n-ar mai fi moarte pe faţa pămîntului. Ne mustraşi că tăcem ca purceaua-n porumbişte, că nu mai avem coraj... De nu te-aş cunoaşte, te-aş fi şchipit ca pe-un ticălos. Dară eu ştiu ce oştean cu credinţă şi viteaz fusăşi, şi nu mă mînii, că omuil zice multe la năcaz... Au cum ai crede, frate Baciule, că inimile noastre nu-s fripte şi nu tînjesc de dorul Măriei Sale ? Au cine ne-a mai întrebat vreodată pe noi de-atunci : ochii vi-s negri ? Cum să uiţi vremea cînd trăceam ca brajii, cu Măria sa în frunte, ele tremurau ciocoii, în răcorile morţii ? Au, stegarule, stegarule !...

Tuşea îl prinsese din nou. Omul se chirci şi se lăsă bîntuit de furiile ei. Trupu-i uscăţiv se cutremura neputincios. Femeia-1 sprijinea de frunte şi-i ştergea

101

sudoarea de pe tîmple. In ochii ei se iviră lacrimi. îşi muşca buzele, bărbia îi tremura.

într-o vreme, el îşi ridică obrazul vineţiu.

— Doamne fereşte ! şopti cineva. îşi dă bojocii- afară, sărmanul...

Omul îşi purtă privirile împăienjenite pe deasupra celor din jur şi-i şopti femeii : Hai acasă, Nasto !...

Baciu sări şi-1 sprijini, ducîndu-1 către căruţă. Femeia înhămă calul şi porni cu el de furgău către poartă. Ieşiră din ograda hanului şi porniră să coboare coasta Bracevii. în liniştea nopţii se auziră roţile hur- clucăind prin gropilei drumului.

— Doaţmne,; cum se- trece omul ! zise Ilie Baciu,

venind la locul său.

îl întreabă Dîrliuş :

— Neică Ilie, clacă nu ţi-i cu supărare, cine fu gospodarul ăsta ? Că bănui eu că* netale îl ştii. Şi-apăi, să-i dea cerul sănătate, dară eu nu cred să mai apuce Crăciunul, că prea-şi dă sufletul, săracul...

Stegarul păru că nu-1 aude. Rămăsese cu privirile pironite în gol, pradă aducerilor aminte. într-un tîrziu se smulse din acea visare şi duse cana de pămînt la gură. Bău cu sete şi-şi şterse apoi cu dosul palmei che- torile gurii.

— Ehei, zise el, omul ăsta a fost şi el odată cineva la viaţa lui ! Dară l-au mîncat fript ciocoii, mînca-i-ar ciuma şi focul iadului Apai, aflaţi dumilorvoastre că la douaş'unu a fost o iarnă geroasă cum nu s-a pomenit. Şi-aşa ger cum era, s-au rădicat pentru slobozenie toţi oltenii noştri. Şi-au venit la Pacleşul Gor- jului, c-acolo- i chemase slugerul. Care cu ce-avea : unii cu sacuri şi topoară, cu furci şi cu coasă, alţii cu ieta- gane sau cu puşti din războelu-ăl mai dinainte. Şi că- pitanii-i trăceau în catastife şi-i împărţeau pe steaguri şi cete, să ştie gloatele care li-s mai marii... Şi hotă- rît-a slugerul să-i ducă la Strehaia, că era loc mai cu fereală ele duşmani. Şi-au pornit cetele la drum şi pe unde treceau, se-ntîlneau cu alte gloate cu care se-m- preunau. Odată, intraseră într-o pădure şi s-apropiau

ele un sat căruia-i zice Ciovirnăşani. Şi numai ce văd ei că iese un om dintre copaci şi s-apropie de sluger. „Slugere, să nu treci dealul, că mare primejdie te paşte. Că te-aşteaptă; potera ispravnicului Ralet să te prinză şi să te piardă. Şi să mai ştii că-s cam la trei sute ele plăieşi şi-au în cap pe polcovnicul Pavel Nicolicescu, care-a zis că va să ducă la Bucureşti capul domniei tale"... Atunci, slugerul a descălecat şi l-a întrebat : „Dară tu cine eşti, omule, de ţi-ai pus capul la propreală ca să-mi fereşti soţii şi pe mine de năcazuri ?" „Eu îs Ion Drăgolici, elomnia ta. Şi iaca, ne-am adunat şi noi, oamenii din Ciovîrnăşani şi ne-am sfătuit noi să fim cu credinţă domniei tale. Că de ce-am fi şi noi mai prejos decît alţii ? ...Numai că ne-am pomenit ele ieri cu plăieşii peste noi. Ne-au pu<$ în vedere că va să fie mare bătaie, iară noi să sprijinim pe polcovnicul Nicolicescu. Dară noi ne luarăm armele şi fugirăm să dăm ele veste domniei tale ele răul care te paşte şi să-ţi dăm şi noi o mînă de ajutor"... „Şi soţii unde-ţi sînt, omule ?" Atunci, Ion Drăgulici şi-a dus mîinile la gură şi-a şuierat odată lung. Iar clin codru s-a arătat mulţime de oameni... Slugerul s-a întors către un căpitan al său şi i-a poruncit să vază de-s adevărafte spusele omului. Şi căpitanul a trimis iscoade să afle ce şi cum, şi adeverinclu-se vorbele aceluia, slugerul i-a zis : „îţi mulţumesc, frate Drăgolici, că mi-ai dat de ştire. Iară clucerul Ralet dac-a vrut bătaie şi moarte ele om, noi nu vrem. Că sînge a curs defctul în ţara asta, dară şi clacă cineva ne voieşte răul, de rău va pieri. întru aceea, rogu-te să ne fii călăuză pe văile şi dealurile acestea, că vrem să-i coprinclem noi pe plăieşi, iară nu ei pe noi. Cum zice vorba românească : cine sapă groapă altuia, să cadă singur într-însa". Şi i-au clus Ion Drăgolici şi soţii săi pe panduri, pe poteci numai de ei ştiute. Şi i-a coprins slugerul cu oastea lui pe plăieşi de-au aruncat aceştia armele şi s-au dat prinşi Măriei sale, afară de polcovnicul Pavel Nicolicescu şi alţi căpitani şi ceauşi care-au scăpat şi au fugit de s-au ascuns în monăstire la Streihaia. Pandurii s-au luat după dînşii şi i-au prins şi le-au tăiat capul. Iară pe Ion Drăgolici

şi pe soţii săi din Ciovîrnăşani i-a lăudat Măria sa pentru credinţă. Şi l-a făcut stegar în oastea pandurească pe Drăgolici, c-a fost viteaz şi cinstit la sufletul lui, iară Măriei sale tare-i plăceau oamenii drepţi şi curajoşi...

— Neică Ilie, îl întrerupse Dîrliuş, nu cumva'netale vrei să zici că omul pe care-1 văzurăm dîndu-şi sufletul de-atîta tuşă...

— ...era Ion Drăgolici în carne şi oase ! zise Marin Căţea.

Uimirea lui Dîrliuş crescu :

— Uite, frate, unde dai că-1 auzii şi pe văru-miu vorbind !

Celălalt rîse :

— Să grăieşti, vărule, dară numai ce-i drept!

— Adecă omul acesta a grăit adevărul ?

— Adevărul curat, vere !

— Te pomini că şi 'netale ai văzut basmele astea ?

— Le-am văzut, vere. Şi le-am trăit, că n-au fost basne. Şi l-am cunoscut şi pe stegarul Ion Drăgolici din Ciovîrnăşani, cum de-altminterea îl cunoscuse şi pe stegarul Ilie Baciu, aflător aici...

Baciu tresări, ll privi cu luare-aminte pe[1] Căţea şi-odată se riidică de la masă şi veni de-1 prinse-n braţe :

— Marine ! Tu eşti, bă frate ?... Şi eu care credeam că tu murişi la Drăgăşani cu-ăilalţi ai noştri...

— Apăi, se veseli Căţea, iarba rea nu piere. Iară dacă piere, nu face gaură-n cer, stegarule...

Dîrliuş nu mai înţelegea nimic. Îşi muta privirile de la unul la celălalt şi de la dînşii la poarta pe care ieşise Ion Drăgolici cu Nasta lui.

— Jupîne, strigă Baciu bucuros, ia mai umple o dată toate ulcelele astea de pe masă, că doară nu te-ntîlneşti în orice zi cu doi fraţi de arme !

— Umpleam, umpleam, asta ştiam, dar cine pla^- team la Firan ? Voi beam, chefuiam, eu umpleam, oboseam, muncă la Firan eram...

îl bătu pe umăr Baciu :

— N-avea grijă, jupîne. Rîndul ăsta-1 plătesc eu...

— Şi eu pe-ăl care vine! strigă Marin Căţea, în- fierbîntat.

Cită Dîrliuş nu mai avu răbdare :

— Neică llie^ văru-miu ăsta are vorbele-nfipte-n ceriul gurii şi trebuie să i le scoţi cu cleştele. Spune-mi şi mie, rogu-te, să nu mor prost, ce şi cum, că dinspre partea lui mori de dorul fragilor...

Căţea îl fulgeră cu privirea pe sub sprîncenele-i stufoase. Dar, simţind în juru-i lumea mirată, îşi luă inima-n dinţi şi zise :

— Eu socot, oameni buni, că vorba multă-i sărăcia omului. Dară, pentru că tot n-avem noi vreun lucru mai bun de făcut, mărturisesc c-am fost cu stegarul Baciu în ceata căpitanului Ghiţă Cuţui, fie-i ţărînă uşoară, sărmanul, că fu viteaz şi cu credinţă către Măria sa şi numai pămîntu-ăl negru-i mai potoli sîngele. Fu om aprig şi drept, căpitanul. Şi nu suferea minciuna şi viclenia. Se zice că are un copil clin flori : pe Mărun- tu, lotrul de care cred că şi dumilorvoastre auziră̆ţi. Că trămură boierii dintr-o juma de ţară de frica lui...

— Hoţul ăsta, îl întrerupse Ion Brumaru, are iarba fiarelor cu care poa'să deschidă orice lacăte şi zăvoare...

— Aşa este, adeveri Căţea. Să vă spun ce-a păţit boierul Şişu din Şovarna cu dînsul. 'ce că lotrului ii fusese tare dragă o fată săracă din Ilovăţ. Şi ei îi căzuse cu tronc la inimă flăcăul, că era chipeş şi isteţ, iară la luptă dreaptă nu-1 întrecea nima. Şi şi-au jurat ei credinţă şi voiau să se ia... într-o seară, a trimis boierul Şişu căruţele după fete şi flăcăi, la Ilovăţ, să vină la el la clacă. Şi vrînd-nevrînd, s-a dus lumea, că dă ! Nu se cade să te pui cu boierul ! Şi s-a dus şi fata asta la clacă. Acolo, ca la clacă : s-a muncit cît s-a muncit, pe urmă, după ce s-a terminat, s-a-ncintat lumea la joc. Şi-a venit şi boierul la horă şi dintr-una, dintr-alta, s-a-ntins vorba. A văzut fata. I-a plăcut. A pus mîna pe ea şi-a oprit-o la conacul lui. S-a-ntors către ziuă lumea acasă la Ilovăţ şi-a spus părinţilor fetei ce se-n- tîmplase. Dară ce puteau să facă ei, bieţi bătrîni cum erau ? S-au dus ei de s-au rugat de boier, dară cîinele

bat rin i-a alungat de la conacul lui. Şi iacă, aude Măruntu -de ticăloşia boierului. Şi i-a trimis vorbă printr-un om că dacă nu sloboade fata, va să-1 omoare. Boierul i-a răspuns că de l-o prinde pe Măruntu, o să-i taie nasul şi urechile, pentru-ndrăzneala lui. Şi n-a dat drumul fetii. Era sigur pe el boierul, că avea la conacul lui un polcovnic cu o sută de ruşi, oşteni înarmaţi pănă-n dinţi. Pe vremea aia era războlul ruşilor cu

turcul şi se nimerise ca taman pe moşia lui Şişu să vină neşte ruşi. Şi-ntr-o seară, polcovnicul afumîn- clu-se, Măruntu a pus mîna pe el. L-a dezbrăcat şi s-a-mbrăcat el cu hainele alea. Cînd a intrat în bătătura conacului, dă peste boier. l-a făcut sămn şi-au intrat într-o hodaie. Boierul credea că-i rusul, dară cînd l-a cunoscut pe Măruntu, a-nmărmurit. „De ce n-ai dat drumul fetii, boielrule ?" Şişu tremura şi nu ştia ce să zicî. „Uite, zice Măruntu, voiam să te omor, clar te iert : am să-ţi tai numai nasul că nu eşti om să-1 porţi"... Şi i-a tăiat nasul. Boierul a-nceput să ţipe şi să se "vaite, dară ruşii n-au cutezat să se apropie, crezîncl că era isprava polcovnicului. Iar hoţul a făcut casa vraişte păn-a găsit fata de-a-ncăleeat cu ea pe-un cal şi pe-aici ţi-e drumul ! Cînd s-a dezmeticit polcovnicul, iară oştenii lui au văzut că fuseseră păcăliţi, Măruntu şi cu fata erau departe. Vorba aia : prinde orbul, scoate-i ochii...

—■ Om bun Măruntu eram, intră în vorbă Firan Nasulea, la mine muiere copil scapam. Turc omoram...

— Aşa-i, jupîne. De pomină fu isprava aia, zise un ţăran ce stătea în colţul dinspre dum al mesei. Mie-mi zice lumea Nicolae Sitaru şi-s din Balta de fel, oameni buni. Şi-am auzit păţania asta ele la tatăl meu care se brodise a fi în trecere atunci, pe-aici. Uite cum fu : acu' vreo cîţiva ani în urmă, tot veneau turcii din Adăcăle peste noi, mărginaşii din partea asta de ţară. Şi ticăloşeau satele, cereau galbeni şi jecmăneau ce le cădea-n mînă. Şi furau muieri şi fete. Geaba plăieşii le luau urma, că parcă intrau în pămînt. Şi azi aşa, mîine-aşa, se luase lumea de spăimîntă. Şi iaca, într-o

106

zi se iviră turcii şi^n bătătura jupînului. Aşa-i, jupîne ?

— Eram, eram ! răspunse Firan.

— Şi cum ziceam, intră ei înlăuntru, scot pistoalele şi le pun la tîmpla jupînului. „Galbeni !" zic ei. Jf -amᵘ, le răspunde jupînul. Atunci, unul dintre turci a scos-o pe jupîmţa Raia care era cu copilul la ţîţă şi-au zis c-o omoară. Era lume la han, ca şi-acuma, dară fuseseră culcaţi la pămînt şi cine să cuteze a se măsura cu pistoalele turcilor ? C-atîta-ţi trebuia, dacă ti se urîse cu viaţa. între lumea aia era şi tatăl meu... Şi zice că pe poartă a intrat atunci unul călare şi nici una, nici două, şi-a scos pistoalele şi le-a slobozit în turci. Pe urmă a intrat cu sabia-n ei. A făcut porşor de turci morţi. Unul singur scăpase şi-ajunsese să-n- caleee. A dat pinteni calului către poartă. Da' n-a mai apucat s-ajungă, că străinul l-a ajuns şi i-a dat o pălitură de sabie de i-a zburat capul cît colo, de s-a crucit lumea care văzuse. Iară călăreţul eră Măruntu, de cai-e se teme şi stăpînirea...

— Scapam muierea cu copil. La mine scapam. Om bun Măruntu...

Deodată cîrciumarul amuţi. îşi înălţă fruntea şi trase cu urechea. Auzise uruit de roţi în depărtare. Se îndreptă către poartă şi scrută întunericul. Nu peste multă vreme în ogradă intră un car clin care coborîră doi oameni.

— Sănătate şi voie bună, oameni buni ! glăsuiră dînşii apropiindu-se, după ce dejugară bivolul şi-1 adăpară, îmbiiiiidu-l cu un braţ de costrei verde.

— 'ţamim de urare ! răspunse Dîrliuş. Pohtiţi şi dumil:;rvoastre !

— Păi de la o gură de rachiu nu ne-am da nici noi în lături. Că vorba aia : un'e vezi omul muncind, ocoleşte-!, că nu te dor picioarele, iară un'e-1 vezi mîncînd, aşază-te, că nu te doare gura...

Au rîs ceilalţi.

— Da-ncotro, oameni buni ? întrebă Dirliuş. Că eu unul parcă v-aş cunoaşte de un'eva da' nu ştiu de un'e

să vă lau...

107

— Te scoate beleaua din casă, frate. O iei zănatic pe drumuri, doar-doar s-o găsi cineva să te scape de ea. Da-i dracul că nu se-nghesuie nima să ţi-o ia din circă... Eu îs Dumitru Fluieraşu din Peşteana, iară el îi văru-miu Trandafir Albişoru din

Jegujeni. Veriim clin către Cerneţi, de la neşte rude. Avură nuntă ieri şi fuserăm şi noi să le dăm o mînă de-ajutor...

— Aha ! făcu Cită Dîrliuş. Acuma mi-aduc aminte... Matale erai la prînz cu hora-nainte, cînd venirăţi cu mireasa de la adăpat, la Topolniţă...

—• Aşa-i, zise mirat Dumitru Fluieraşu. Dară Vietale un' e erai ?

— Apăi, eu cu văru-miu ăsta eram cu cale-n bîlci. Că şi zisei către el : „Mă, da[1] ce nuntă frumoasă !...'*

— Un văr de-al meu şi-a măritat fata cu un sîrb rămas la noi. Are omul prăvălia lui, căruţă cu cai — ce-i pasă Moştenirea i-a rămas de la ta-su, care era negustor de vin. A plecat cu căruţa după vin, pe la Drincea cîmpului, la vale. Pe drum l-a prins o smol- niţă de-ălea, afurisite, de-ţi intra pănă-n oase. Şi el ce şi-a zis : ia să intru sub poalele pădurii pănă trece vremuiala. Şi s-a dus sub un fag. Şi l-a trăznit. A murit săracul, fără lumină...

— Doamne fereşte ! murmură Ion Brumaru. Să vă spun că tot aşa a fost şi cu unul din Lupşa. Asta era flăcău şi venea de la moară, ele la Ilovăţ. Era plointe mare-n ziua aia şi tocmai ajunsese el în sat, eă-1 şi trăzneşte. Au venit ai lui de l-au luat. Jele mare-a fost, că numai pe el l-aveau ai bătrîni şi era ca bradul. Dară mortul de la groapă nu se mai întoarce ! Şi-a doua zi, după ce-1 îngropase, se duce maică-sa cu ciobul să-1 tămîie, cum îi obiceiul pe la noi. Şi cum se tînguia sărmana aşa, cu capul pe groapă lui, i se pare c-aucle neşte strigăte şi zdupăituri. Ascultă ea ce-ascultă şi iar i se pare c-aude ceva. Se lipeşte cu urechea de pămînt. Şi-odată-1 aude pe mort strigînd-o. Atuncea, sărmana a-nceput să rîcîie cu mîinilo şi să dea ţărînă la o parte. Şi striga după ajutor. Au auzit-o oamenii din sat şi-au sărit să vadă ce-i. Şi le-a spus ea ce şi cum,

iară ei, lipindu-şi urechile de pămînt, au auzit tupăi- turile. S-au pus oamenii şi-au dat la o parte pămîntul şi-au scos tronul afară. Şi cînd au desfăcut ei tronul, ce credeţi c-au găsit? Pe bietul flăcău îl podidise sîngele pe gură, pe nas şi pe urechi. Şi ochii-n cap erau cît cepele... Dară acuma era mort de-a binelea...

— La noi, în Noapteşa, zise Marin Căţea, căruia rachiul începuse să-i dezlege limba, era odată un praznic. La masă, cum îi la petrecere, fiecare a-nceput să zică : unul-una, altul-alta. Şi-odată zice unul dintre meseni că el poate să salte-n spinare un bivol. „Dacă tu rădici bivolu-n spinare, a zis altul, eu îţi dau o sută de galbeni"... „Păi tu ai o sută de galbeni, mă ?" „Mă, pe tine nu te priveşte dacă am sau n-am. Dară eu fac rămăşag că nima nu poa* să ducă un bivol pe grumaz..." „Bate palma !" a strigat primul. Muierile-au dat să-i oprească, dară te poţi pune cu omul cînd îl incintă beu- tura ? Şi-au bătut palma... Se scoală ei de la masă, cu lumea după ei ca după urs, şi se duc la un vecin care-avea bivoli. Şi ce credeţi dumilorvoastre, oameni buni ? A rădicat ăla bivolul, dară a doua zi a şi dat ortul popii, că i se umflaseră ochii-n cap cît cepele şi se spărseseră boaşele-ntr-însul... Ei, acuma, ce să facă el celălalt, care trebuia să-i dea muierii mortului o sută de galbeni ? S-a sucit el, s-a-nvîrtit, s-a-ndatorat, a vîndut ce foc mai avea, a făcut pe dracu-n patru şi i-a dus suta de galbeni. Căci rămăseseră cinci copii de-ai mortului pe drumuri. Dară nici ăsta n-ajunse mai bine, că vorba aia : cînd vrea Domnul cu săracul, dintr-o bubă-i umple capul ! Şi-atunci, ce se gîndeşte el : să născocească ceva, să scape de belele. Şi-ntr-o noapte, s-a-mbrăcat el în piei de capră neagră, şi-a pus în cap coarne şi-o coadă de fuior de cînepă, întocmai ca necuratul. A dat năvală-n casa văduvii. Ea a sfeclit-o cînd s-a pomenit cu ghiavolu-n casă. A rămas stană de piatră... „Mă trimise omu-tu să-mi dai banii să i-i duc pe lumea ailaltă, că mare trebuinţă are de ei acolo..." Dară nici muierea nu epa ea proastă, cît că-i tremurau ghinţii-n gură de spăimîntă. Că bine zicea cine zicea că muierea-i făcută din coastă de drac. Şi zice : „Bine,

ţi-i dau, dară să vii mîine noapte, că nu-i am la mine..." Şi el s-a-nvoit şi-a plecat. Dară ea cînd a rămas singură s-a gîndit, s-a râzgîndit, şi-a doua zi s-a dus să-i ceară povaţă şi unui cumnat de-ai ei, dinspre răposatul. Asta era om cinstit şi drept la su-flet. I-a spus ea ce şi cum şi-i zice cumnatul : „Tu să te duci acasă şi să-ţi caţi de-ale tale, cumnată, că la noapte o să vin pe furiş şi eu cu neşte veri de-ai noştri, să-1 vedem pe ghiavol şi să-1 întrebăm cite ceva despre frati-miu..." Zis şi făcut ! Â trecut ziua, s-a făcut noapte, văduva cu bieţii copii s-au culcat într-o hoda- ie, iar în cealaltă s-a pitulat cumnatu-su şi cu alte vreo trei-patru rude... Pe la miezul nopţii, s-aucîe-n geam : cioc î cioc ! Se scoală văduva şi vine la fereastră. „Dă-mi banii, îi zise ghiavolul, că n-am vreme de zăbavă..." Dară ea de colo : „Apăi, mai vino-nlăuntru o ţîră, să-ţi dau şi neşte straie să i le dai la al meu, că i-o fi frig pe-acolo !" A intrat el în casă. Dară abia trecuse pragul, că rudele ei au şi sărit cu cuţitele pe dînsul. El striga să-1 ierte, ei — nimic ! L-au tăiat şi l-au tîrît în drum, strigînd prin sat : „Veniţi să vedeţi pe dracul ! Săriţi să vedeţi pe dracul!" S-a sculat lumea şi-alerga să vază ce nu mai văzuse. Zvîrleau cu pietre şi se cruceau văzîndu-1 pe ucigă-1 toaca. Harăngul bisericii bătea de ţi se făcea părul măciucă. Iară a doua zi, pe lumină, a tras unul mai curajos pielea de capră de pe ghiavol şi lumea a văzut cine era. Şi nima nu l-a eait că murise, că fusese necinstit şi ticălos...

Marin Căţea a tras către sine ulceaua cu răchiu. A privit încruntat într-însa, parcă nemulţumit că se lăsase înşelat de ea. A tuşit Trandafir Albişoru şi şi-a mîngîiat mustăţile negre, ţăpure. Apoi a zis :

— Multe se mai petrec în lumea asta, fraţilor. Se năruie munţii şi s-astupă văile, sacă apele şi plesnesc pietrele. Da* tot ţărînă rămîn. Şi nu ştiu ce-i aia durerea şi năcazul. Numai omu-i o gînganie blăstămată să petreacă viaţa cu jele, că ştie. c-odată şi-odată tot o să-1 ia aia cu coasă, care nu se uită la tine dacă eşti tînăr sau bătrîn, bogat ori sărac, fricos sau viteaz. Şi-odată nu mai vezi flori şi iarbă verde... De-aia eu

zic că-i bine să petreacă omul şi să-şi facă pohtele, că. nu se ştie, vorba cîntecului :

Cîntă-mi cuce numai mie,
Că la vară nu se ştie —
Ori mai sînt ori hu mai sînt,
Ori oi putrezi-n pămînt...

Pe moşia ele la Şişeşti, a boierului Sîmboteanu, trăia un vătaf pe nume Gherghină Vîjaică. Şi-1 cheamă în- tr-o zi boierul de-i dă o hîrtie s-o ducă lia un neguţător, în tîrgul Cerneţilor. Vătaful avea de lucru pe moşie în ziua aia şi-1 trimise pe fiu-su Nicolae Vîjaică la tîrg. Că era şi el flăcăiandru de vreo paişpe ani şi-ncepuse a-i da mustaţa şi-a se uita şi el după fete. li spune vătaful ce. să facă şi cum să se descurce, şi-a pornit-o Nicolae la drum într-o sfîntă dimineaţă. Şi-a mers, el, a mers, iară pe la amiază ajunge la Cerneţi. Mai fusese el cu ta-su prin tîrg, aşa că l-a găsit îndată pe neguţătorul cu pricina, i-a dat hîrtia şi s-a-rators către casă. Dară pe drum s-a rătăcit. Tot mergînd aşa, naznaura,. s-a-noptat. Şi-ajunge el lăngă-un bunar şi scoate-o ciutură de apă. Şi-odată vede el că s-apropie o babă de pe drum şi-i zice să-i dea şi ei apă să bea. Şi-i dă el apă, iară ea-1 întreabă de unde-i şi-ai cui este ? Şi-i spune el toată tărăşenia. Şi zice baba : „Lasă, muică,, nu-ţi mai face inimă rea din pricina asta, că te iau să. dormi la mine, iară mîine ţi-arăt eu drumul ăl bun, s-ajungi la ai tăi. Dară să ştii că eu am acasă un uncheş cam într-o ureche. Dacă nu faci ce zice el, îi de rău. Da-ncolo-i om bun şi-i cu frica Domnului..." „Nu mi-i mie de-asta, măicuţă, zice el, oi face ce-o- zice uncheşul, numai să ştiu că-s într-o casă de om, nu să stau cîine pe sub garduri." Se ce se mai bucura, el că găsise unde să tragă peste noapte ! Ajută el babei să ducă o oală mare eu za;ră şi-ajung acasă, la uncheş. li spune baba ce şi cum. Şi zice uncheşul. „Bine, flăcăule. Dormi şi mănînci şi tu cu noi din ce ne-a dat al de sus". Şi-a zis către babă să pună

masa. Mănîncă ei şi baau pe săturate, iară la urmă, aduce baba oala cu zară. Nicolae se săturase şi s-a rădicat de la masă,
111
mulţămind bătrînilor pentru cină şi pentru vorbă bună. Dară tocmai atunci s-a nimerit să-i vină năbădăile un- cheşului care se cam cherchelise de beutură. Şi zice uncheşul : „Mă, scăieciorule, ori bei oala asta de zară, toată, ori ţi-ai găsit-o cu mine"... A cercat ea baba să-i zică, da' o dată s-a zdropşit uncheşul la ea de-a băgat-o-n răcorile morţii. Bietul Nicolae — ce să facă ? — începu el să mănînce zara cu lingura. Cînd se uita uncheşul, băga lingura-n gură, cînd nu se uita, băga zara-n sîn. Că era încins cu tei peste mijloc. Nu terminase el bine cu zara, că uncheşului îi vine alta pe chelie şi-1 pune să joace. Şi-ncepe moşul să-i zică dintr-un cimpoi o bătută. Şi-ncepe Nicolae să joace. El sărea-n sus, zara-1 trăgea-n jos... Şi-odată plesneşte teiul cu care era-ncins şi-a umplut toată casa ele zară... Baba a chirăit^ iară uncheşul a lăsat cimpoiul şi-a pus mîna pe topor. Văzînd una ca asta, a sărit Nicolae pe uşe-afară şi dă-i ! şi fugi ! Moşul după el cu toporul, să-1 taie şi mai multe nu ! Şi-a tot fugit el păn-a ajuns într-o poiană-n mijlocul unei păduri cu copacii groşi cît roata carului. Şi vede el în poiană un conac. S-apropie şi bate-n uşe, nu-i răspunde nima. Mai bate-o dată, iar nimica. Atunci, se ia şi el de colţul grinzilor şi se suie-n pod şi dac-a găsit acolo fîn, s-a-ntins, frînt de drum lung şi-a adormit. Dară n-a apucat bine s-adoarmă că aude prin pădure tu- fărind. El a crezut că-i uncheşul cu toporul şi s-a făcut mazgugură-ntr-un colţ, de frică. A venit cineva şi-a intrat în conac. Pe urmă a pus scara la pod şi-a suit-o. Şi-aude Nicolae chiar lăngă el o muiere tînără că-1 întrebă : „Venişi ?" El — ce să mai zică ? „Venii..." zice. „Na astea", zice ea şi-i dă un coş astrucat cu un ştergar. Pe urmă ea s-a dat jos, aprinse un opaiţ şi-a-nceput să lucre nu ştiu ce, iar Nicolae — neavînd ce face — a luat coşul. Găseşte-acolo un pui fript, o azimă caldă şi-un urcior cu vin. Şi cît era de sătul, s-apucă el şi-i face puiului de hac şi bea şi vin din urcior. In vreme ce ospăta el aşa şi se-ntreba ce noroc dăduse peste el, iaca, aude el pe altcineva venind şi intrînd în conac. „Gata ?" a întrebat femeia. „Ihî", i-a răspuns cel ce venise. „Mîncaşi ?" „Ce să fac ?" „Mîncaşi ce-ţi dădui eu ?" „Păi
112
ce-mi dâduşi ?" „Păi nu-ţi dădui ţie coşul cu friptură, cu azimă şi cu vin ?" „Mie ?" s-a mirat omul. Nicolae asculta din poci şi lesne a priceput că acolo se-ntîlniseră ibovnicul cu ibovnica lui. S-a dat binişor jos din pod şi-a croit-o tot înainte, pe unde-1 duceau picioarele... Şi-a tot fugit el, pănă s-a-mpiedicat de-un ciot şi-a căzut. Iar cînd s-a uitat el împrejur i s-a făcut frică'. Că era o noapte neagră de-ţi dădeai cu degetele-n ochi şi fiarele erau pe-aproape. S-a suit într-un fag bătrîn şi scorburos, s-a-ntins pe-o creacă şi-a adormit... L-au trezit neşte chiote. Un fumărai care-i tăia suflarea se ridica dintr-un foc mare, făcut sub fagul în care dormea el. Cînd se uită el mai bine, vede zece hoţi de codru care frigeau un berbec. Beau vin şi chicoteau, de se zguduia pădurea. Nicolae răbda el cît răbdă, dară lotrii puseseră ardei iute pe frigări, să aibe carnea gust. Şi-odată-i scăpă un strănut de rămaseră cei zece cu gurile căscate, întrebîn- du-se-ntre dînşii care strănutase. Ala că nu, ăllalt că nu, aşa că toţi ziseră că li s-a fi părut şi s-apucară iar de chefuit... Dară nu trece multă vreme şi iar dă Nicolae un strănut de sar hoţii în picioare. „Mă, zice unul, ia vedeţi cine e-n fagul ăsta"... „Care eşti mă, acolo ?" strigă altul. „Zi-i, mă, că de nu te facem ciur de plumbi..." „Eu sînt...", a îngăimat Nicolae. „Care eu, mă ? Dă-te jos de-acolo." Se dă el jos din fag, mai mult mort decît viu. „Ce caţi aci, mă ?"* îl iau hoţii-ntre cuţite şi pistoale. Şi le spune el cîte i se-ntîmplaseră şi cum de nimerise acolo. Şi-au rîs ei... Capul hoţilor a zis : „Mă, tu eşti poteră..." „Nu-s eu de-alea, oameni buni..." Şi-a-nceput el a plînge şi-a se jura că pănă la urmă a muiat inima tâlharilor, cît erau ei de tâlhari. L-au luat ei şi l-au pus cu ei în rînd să mănînce şi să bea. Aşa au chefuit ei pînă-n vărsatul zorilor. Şi-atunci, s-a sculat hoţu-al mai mare şi-a zis : „Ajunge pentru noaptea asta ! Plecăm, că dă potera peste noi..." „Da* cu

copilul ăsta ce facem ? a-ntrebat unul. „Aşa-i, zice acela. Voi ce-aţi face cu el ?" S-au sfătuit ei cît s-au sfătuit şi zic : „Mă, ţîcă, noi nu vrem să te-omorîm, că noi n-avem nimic de-m- părţanie cu copiii. Dară ca să nu ne spui la poteră, te-om băga-n butoiul ăsta din care golirăm vinul şi ţi-om face
C-da 5562 coala 8
113
vînt pe coastă la vale, să te ducă la drumul de cară. De acolo, te descurci tu..." Şi nici una, nici două, îl şi ba- gă-n butoi, prind bine doagele să nu sară şi-i dau drumul pe coastă la vale : hodoronctronc ! hodoronctronc !, mai într-un copac, mai într-un bolovan ! Şi tot ducîn- du-se la vale, a ajuns de s-a oprit tocmai în marginea drumului care venea dinspre Cerneţu. înlăuntru, Nicolae, de-atîtea lovituri şi învîrtituri, mai-mai să-şi dea duhul. Cînd îşi mai vine el în fire, aude neşte căruţe troncănind pe drum şi căruţaşii vorbind : „Mă Gheorghe, zice unul, uite, mă, ce noroc pe capul meu !" „Ce, mă Dumitre ?" „Găsii un butoi gol, mă ! Tot n-aveam eu acasă decît unul!" „Mare pomină, mă !" se miră celălalt. Se dau ei jos din căruţe şi iau butoiul de-1 suie-n căruţa din urmă. Şi-o pornesc ei iar la drum, minunîn- clu-se de-aşa noroc... Dară drumul era plin de hîrtoape, căruţele trosneau din toate-ncheieturile, şi-odată sare-o doagă la butoi. Cînd vede Nicolae, mai trage şi el două şi iese-afară. De căruţă era legat un cîrlan, să fie deprins cu umbletul şi cu călărîtul la drum lung. Sare Nicolae în spinarea lui, îl dezleagă şi dîndu-i pinteni, trece ca vîntul pe lîngă căruţe. „Mă Gheorghe, da' al dracului călăreţ şi ăsta mă, prinde pasărea din zbor !" „Da, mă, Dumitre,'dară ce mai seamănă calul cu-al tău!" Se uită Dumitru-napoi şi nu vede cîrlanul. Mai vede şi butoiul cu doagele sparte şi-ncepe să strige : „Hoţii ! Puneţi mîna pe el!" Ce să-1 mai prinzi pe Nicolae! Că scăpase ca din praştie! Se ducea-ntins ca vîntul şi ca gîn- dul... Iară cînd! a ajuns el în lunca satului, a descălecat şi-a legat calul de-o salcă din marginea drumului, să-1 găsească stăpînul cînd o să treacă pe acolo, iară el, ajun- gînd acasă, a zăcut trei zile şi trei nopţi, de boleşniţă. După aia — cînd povestea ce păţise şi prin cîte trecuse — nima nu-1 credea.

în vreme ce Trandafir Albişoru povestea, în bătătura hanului intrase un călăreţ. Purta straie de dimie, iar în picioare cizme de piele. Se scutură de praf şi-i întinse lui Firan frîul.
114

Străinul pofti vreme bună mesenilor, aşezîndu-se lîngă dînşii şi-i ceru gazdei vin şi pastramă, dîndu-se-n vorbă cu vecinii :

— Tare se bucură sufletul meu cînd găsesc oameni la veselie. Şi| cînd bag samă că-s fraţi de-ai mei. Că suflete multe are lumea asta, numai că unora li-i cu silă binele şi omenia. Dară mai e-n lume şi-o dreptate şi geaba pohtesc unii s-o dea la fund, că ea iese mai lucitoare lă vederea tuturora...

— Apăi, domnia ta vorbeşti ca la cărţile cele sfinte, zise Dîrliuş, iscodindu-1 cu privirile. Iară eu socot în prostia mea că eşti neguţător, nu popă..

— Aşa este, adeveri dînsul rîzînd. Neguţător sînt. Şi Firan mă cunoaşte, că de ani de zile bat drumurile astea, cu marfă...

îndată s-a arătat Firan cu Raia lui şi-au aşternut ştergar curat călăreţului, punîndu-i dinainte pastramă cu pîine şi vin :

— Firan bun vin aveam. Om bun bine primeam Firan...

— Bine-mi pare că te văd sănătos, jupîne ! grăi acesta. Şi-mi pare bine şi pentru soaţă că-i în putere şi tot aşa de frumoasă cum o ştiam... Ei, da* mi se pare mie, oameni buni, că aţi cam muiat-o cu cheful. Eu închin cu noroc şi sănătate la-ntreaga adunare.

Au' ciocnit şi-au băut. Şi-n vreme ce neguţătorul încerca gustul cărnii, a grăit Ilie Baciu :

— Apăi, domnia ta, bine ne pare că ne faci cinstea să stai cu noi la, masă. Că drept ziseşi : oamenii-s mulţi, da-i puţină omenie. Eu aveam pe taica de-mi zicea de

multe ori : „Mă, Ioane, a fi om îi lucru mare — a fi porc îi orişicare..." Iaca stam şi noi şi grăiam despre necazurile noastre şi-ale altora. Că noi dacă sîntem mici, ne suflă vîntul şi ne^ndoaie cum vrea, dară şi clacă se prea-nteţeşte, apăi şi noi ne strînge ciopor şi-i musai să dea-nclărăt vijulia...

— Ai limba ascuţită, omule, rîse negustorul.

— Vijuliile mi-au ascuţit-o, domnia ta. Că era gata să rămîn şi fără ea, dară şi fără de cap, de multe ori. Nu-i place la aia cu coasa de mine c-auzi că-s ştirb şi

bătrîn. Acuma ea cată numai os tînăr, neciocoiesc. îi cată cu plăieşii domniei şi cu arnăuţii ori cu potera. Câ tocmai vorbiserăm şi despre-un lotru pe nume Măruntu, despre care multe zice lumea...

— Şi ce zice lumea de hoţul ăsta ? C-am auzit şi eu că mare prăpădenie face pe plaiurile astea ale voastre, zise negustorul.

— Apăi, răspunse Ilie Baciu, privindu-1 chiorîş, face mare prăpăd, da' noi ţi-om spune-o pe-a dreaptă, cît că te-ai supăra domnia ta : hoţului ăstuia-i cam stau în gît şi bogaţi şi necinstiţi. Şi ţi-oi mai spune eu una domniei tale : părintele lotrului ăstuia fost-a om cu mare dragoste pentru sărmani. Şi fost-a cel mai cu credinţă căpitan al slugerului Turfor...

— Ehei ! Multe potere-au cercat să-1 prindă şi să-1 pună-n fiare, da' Măruntu fu mai înţelept ca dînşii, zise Cită Dîrliuş. Odată, au pus boierii din Cerneţi o pungă de galbeni, pe capul lui. Şi-a pornit potera să-i afle urmele şi să-1 aducă viu ori mort. în fruntea poteraşilor era un ceauş, duşman de moarte al lui Măruntu, unul Cîrstei. Asta se jurase-n faţa ispravnicului c-o să-i vină de hac lotrului. Dară şi Măruntu prinsese de veste. Şi s-a-mbrăcat el în straie popeşti şi-a intrat în biserică, la Bobaiţa. N-a trăcut vreme lungă şi iaca şi ceauşul Cîrstei cu poteraşii intră-n sat. îl ia la-ntrebări pe popă: „N-ai auzit, popo, de-un hoţ de-1 cheamă Măruntu ?" „Ba da, taică, uite acuma-1 văzui cum intra-n bordeiul ăla, la o lele cu care se ţine". „Duceţi-vă şi să mi-1 aduceţi viu sau mort ! a strigat Cîrstei la poteraşi. Că eu rămîn să-1 păzesc pe popă, că ăsta ştie multe..." Au dat navală poteraşii într-un bordei din marginea satului. Au rămas în biserică ceauşul cu popa. Şi-odată se dezbrăcă popa de straiele cele sfinte şi-n faţa ochilor ceauşului s-arătă-un tînăr chipeş şi voinic. „Tu vrei să mă legi pe mine şi să mă dai pe mîna ciocoilor, mă ?" Şi mi ţi-1 pocneşte odată pe ceauş de-1 culcă la pămînt. Şi-i mai dă încă una, de-1 adoarme. Pe urmă îl dezbrăcă şi-i ia el straiele, iar pe Cîrstei îl îmbrăcă-ntr-ale sale şi se suie cu el pe-un cal. Dă el pinteni şi-o porneşte către Cerneţi. Acolo se-opreşte direct la isprăvnicie. îi iese-na-

inte ispravnicul şi cînd aude că Măruntu-i prins, a sărit în sus de bucurie. A luat o pungă cu galbeni şi o dă călăreţului lăudîndu-1 pentru fapta sa. Şi fără să bănuiască nimica, îl ia pe sărmanul ceauş şi-1 aruncă legat cobză în fundul temniţii. Măruntu cel adevărat a luat punga şi dus a fost. Nu trece multă vreme şi vin poteraşii de i se plîng ispravnicului de ruşinea ce le-o făcuse ceauşul, trimiţîndu-i într-un bordei unde ei aşteptau să-1 găsească pe Măruntu cu ibovnica lui. Dară-n bordei dăduseră peste-o vrăjitoare care trăia singură. Se umplu- seră de pureci şi de păduchi, cotrobăind prin magherniţă, dar de urma hoţului nu dăduseră. Ba — colac peste pupăză ! — mai dispăruseră şi popa şi ceauşul. S-a luat de mirare ispravnicul şi trimite să-1 aducă înainte-i pe întemniţat. Cînd se uită mai bine poteraşii, îl cunosc pe ceauş. „Ce păţişi, nenorocitule ?" îl ia ispravnicul de piept. Se dezmeticeşte ăla şi-i spune stăpînului său ce păţise. Şi-ncepe ispravnicul să-1 lovească şi să-1 ocărască, dar mai ales să se tînguie că pierduse o pungă cu galbeni, tras pe sfoară de lotru. Mai-mai să-i ia gîtul ceauşului. Iară Măruntu s-a dus de-a-mpărţit galbenii la săraci şi-a intrat iară-n codru unde stă şi-acuma, fără frică...

S-a mirat negustorul, a făcut semn lui Firan să toarne vin mesenilor, iar după ce-au băut, şi-a şters mustăţile castanii şi a grăit :

— Oameni buni, am auzit şi eu de-o ispravă a lui Măruntu ăsta. Se zice că mult năcaz şi multă obidă i-a frînt lui inima. Că părintele său, Ghiţă Cuţui, a pierit la monastirea Topolniţei. Fusese căpitan slugerului Tu- clor, cum bine grăia şi gospodarul acesta, iară după moartea Vladimirescului, a voit a rădica iar norodul întru libertate şi slobozenie. S-a sfătuit cu căpitanul Si- mion şi cu alte căpetenii pandureşti şi s-au înţeles să se-mpreune la Cerneţi cu cetele şi de-acolo să plece-n ţară. Numai că-n toamna aia fu plointe mare şi aga Branişte — trimis de domn şi de turci — le luă urma şi-i goni pănă-i duse-n monastirea Topolniţei. Şi-acolo i-a coprins cu plăieşime şi arnăuţime multă şi i-a biruit.

117

Pe Ghiţă Cuţui şi pe alte căpetenii i-a săltat în funii, iar pe alţii i-a băgat la ocnă, să nu mai cuteze a lovi stăpînii. Acuma trebuie să ştiţi că unul dintre ocnaşi, de-i ziceau ei vătaful Bîntură, scăpatu-le-a slujitorilor domneşti şi-a jurat moarte cruntă pentru aga Branişte care-i săltase pe panduri în funii. N-a trăcut multă vreme şi-a auzit vătaful^ de isprăvile lui Măruntu. Ştia dînsul că acela-i copil din sîngele căpitanului Cuţui şi l-a căutat. Şi găsindu-1, s-au sfătuit ei ce s-au sfătuit şi-au pus la cale moartea ticălosului de agă. Se-mbracă ei în straie turceşti şi-n cetatea Bucureştilor s-au dus. Acolo au tras la un han şi-au cerut hangiului să le dea o slugă care să-i ducă la casa lui aga Branişte. Că ajunsese om mare şi-n mare cinste la Vodă sta. I-a dus sluga şi le-a arătat un palat frumos, spunîndu-le că acolo sălăşluieşte aga. Măruntu i-a dat un galben şi i-a spus c-o să mai capete încă unul dac-o să-i aştepte prin apropiere, cu caii-nşeuaţi. Iară ei doi s-au apropiat de palat. Era seara, tîrziu, iar la poartă i-au oprit străjile. Şi s-a prefăcut Măruntu a vorbi turceşte şi-au înţeles străjile că vine tocmai clin partea sultanului. Unul s-a dus de l-a vestit pe aga care, auzind, numaidecît a poruncit să i se înfăţişeze solii. L-au găsit tăifăsuind cu doi boieri. Şi-a rădicat privirile asupra trimişilor sultanului şi i-a-ntrebat în turceşte ce pohtesc. Măruntu i-a răspuns într-o românească pocită că nu poate grăi de faţă cu alţi boieri. Şi i-a rugat aga pe cei doi boieri să treacă-ntr-o odaie de alături. Cînd s-a-nchisi uşa după dînşii, vătaful Bîntură l-a şi cuprins de beregăţi pe aga, de n-a mai putut zice cîrc ! „Ticălosule, ţi-a venit rînclul şi ţie![44] a scrîşnit vătaful. Aga l-a cunoscut şi făcînd ochii mari ele spaimă, a dat să strige' straja. Dar l-au cuprins^ între cuţite şi l-au pălit de moarte cei doi. L-au tăiat şi l-au aruncat cu scîrbă pe jos. Vătaful Bîntură a grăit: „Ghin- te pentru ghinte, ochi pentru ochi, grangurul tău de tîl- har ![44] Au ieşit fără grabă, să nu bată la ochi, iară slu- ga-i aştepta afară cui caii. Măruntu i-a dat galbenul promis şi i-a spusj să fugă cît l-or ţine picioarele, că după ei vine prăpădul. Iar ei au dat pinteni cailor şi duşi au fost...

118

Zicînd acestea, negustorul s-a ridicat. A-nchinat cu cei de faţă şi golind vinul ce-i mai rămăsese în ulcică, a grăit :

— Bine-mi pare c-am găsit oameni de omenie cu care să ciocnesc o ulcică de beutură. Dară bine-a zis cine-a zis : călătorului îi şede bine cu drumul. Aşa şi eu, oameni buni, voiesc s-ajung în noaptea asta la tîr- gul Cerneţilor. Vă las sănătoşi şi s-auzim de bine...

Cîrciumarul i-a făcut semn slugii să vină cu calul. El însuşi l-a ţinut de frîu pînă ce negustorul a-ncălecat.

— Ia te uită la jupînul ce se mai apleacă, grăi Ion Brumaru.

— Vrea să mai stoarcă nişte firfirici din punga negustorului, zise Dumitru Fluieraşu.

Călăreţul îşi îndemnă armăsarul care porni în galop ieşind din ogradă. Muşteriii au rămas muţi : sitrăinul nu-i plătise hangiului nimic ! Dar şi mai mare le fu mirarea cînd Nasulea se apropie vesel de masă, frecîndu-şi mîinile, mulţumit.

— Om bun eram... Firan la el mulţumeam...

— Cum, jupîne, a zis Cită Dîrliuş, arătîndu-se mî- niat, o fi fiind dînsul bun, cum — nimic de zis —■ văzurăm cu toţii, dară cum rămîne cu plata ? Că ori eu am orbul găinilor şi nu văzui, ori el nu-ţi dete nici un sfanţ...

A rîs Firan Nasulea, clezvelindu-şi gura ştirbă :

— He-he! Firan la el mulţumeam... Om bun Măruntu eram...

Meselnicii amuţiră, trăgînd cu urechea la vorbele lui.

— Ascultă, jupîne, grăi Ilie Baciu, om fi noi neşte sărăntoci, ori mai ştiu eu cum om fi, dară să nu-ţi rîzi de noi, că n-are să-ţi meargă nici ţie bine ! Adicătelea, voieşti a spune că noi stăturăm la masă cu Măruntu ? Cu lotru-ăl mare ?...

Hangiul rîse şi dădu din cap, adeverind vorbele Baciului. Atunci, de pe culmeal Bracevii se lăsă o adiere de vînt, mişcînd flăcările opaiţelor. Şi, odată cu ea, veni

119

un tropot de cal şi-un zvon de cinteq ce înfioară liniştea nopţii.

Foaie verde bob năut, de cînd muica m-a făcut soarele nu l-am văzut. Nici luna, nici soarele, numai căprioarele...

Trecuse de miezul nopţii. Se auziră cocoşii trîmbi- ţînd prin satele vecine.

ARĂTAREA

Păsărică de pe lac, Nu mă blăstăma să zac Că n-am pe nima cu drag Să-mi pună mîna sub cap, Să mă-ntrebe de ce zac; De boala care zac eu Ştie doar sufletul meu —

Singur mi-am făcut-o eu...

Frunzişul zăvoiului tremura de zvîrcoliri slabe de vînt. Călare, Nicolae Ungureanu cînta, legănîndu-se în şa. Dinspre luncă venea Tănase Marin, cu sapa pe umăr.

— Să trăieşti, neică Nicolae ! îi strigă acesta călăreţului. încotro, acuma, la asfinţitul soarelui ?

— Noroc, Tănase ! Mă duc să priponesc armăsarul ăsta, să mai pască şi el cîte ceva, măcar noaptea, că nu vezi tu —• ziua-i crăpet, nu alta ! Isprăvirăţi cu-ngropatul în Ogaşul lui Carandă ?

—■ Ba. Mai avem şi mîne-o postată...

— Tat-tu Truţ i-acolo ?

— Rămase cu mama şi cu soru-mea. Vin cu carul. Eu o luai mai înainte-o ţîră, să mă gătesc de horă...

Ungureanu se lovi cu palma peste frunte.

— Aşa-i, mă, uitasem că-n sara asta-i horă ! Ce mă mai omoram şi eu după joc, cînd eram ca tine ! Plecam de cu sara, cu tat-tu, cu Costică Bîrlan şi cu Ion Pilaş şi veneam acasă tocmai pe la cîntători, cînd trecea lumea la sapă ! Acuma, mă ţine muierea legat de furca bordeiului...

Marin rîse şi-şi văzu de drum.

121

— Tănase, îi strigă Ungureanu, ai grijă să nu te ciupă vreuna, mă !

...Şirul se rupse. Se învălmăşi. Cel cu hora-nainte se repezi şi-1 luă de piept pe făptaş. 11 izbi cu pumnul în faţă. Il doborî la pămînt. Sări asupră-i. Amîndoi se rostogoliră printre picioarele oamenilor, în ţărînă. Femeile ţipară, ferindu-se din încăierare. Săriră şi alţii la bătaie. Cimpoierii se traseră într-o margine a poienii şi aşteptară înfricoşaţi.

Din învălmăşeală, ieşiră cîţiva care alergară de rup- seră pari dintr-un gard. Dar nu mai apucară să vină cu ei, căci uri: strigăt le curmă pornirea :

— Vine vătaful cu gonacii î

Bătăuşii se desfăcură şi-o rupseră la fugă pe uliţi. Prin grădini. Călări, în frunte cu vătaful Ciolacu, gonacii boierului Sîmboteanu se repeziră după dînşii. Dar se făcuse noapte, uliţele erau întortocheate şi fugarilor li se pierdu urma.

în poiană, cîntăreţii îşi umflaseră cimpoaiele. Hora începuse iar. într-o margine, fu aprins un foc de coceni, în jurul căruia roiau copiii.

— Că nu se mai stîmpără şi dracii ăştia ! mormăi bă- trînui Anghel Bălaşa. Mă, nepoate, cînd eram eu în putere, nu-mi sta nime-nainte, clară nu spărgeam horile, că-i păcat de lumea care vine să se veselească, nu să vadă ciraci bălţaţi !

—■ Da' cine se bătu, moş Anghele ? îl întrebă Tănase Marin, care tocmai atunci picase acolo.

— Păi cine altul clecît Pătru Burcheşin, cu hoaga de Nae-al Iu' Bocanc ? Pe-ăştia, să-i lege vătaful Ciolacu şi să-i de-a pe? apă la vale cînd o veni puhoiul, să se tot ducă — nouă) şi c-o brînză zăce !

— He-he ! îi curmă vorba Mîrtu lui Chică. Cine poate, oase roade, cine nu — nici carne moale ! Nu mai tot hondrăni tu aci, Anghele ! Ştiu eu că tîcîie inima-n tine că nu te mai ţin curelele. Ce mai pui de lele mi-erai şi tu în tinereţă ! Ori nu eşti tu ăla care-ai ţinut calea logofătului Partenie, cu Gheorghe Mogoşanu şi cu Ion Pi-

122

laş, şL l-aţi bătut de l-aţi lăsat lat, su' Podul Morii ? Iar acu' n-ai Iod de dănaci. hoaşcă bătrină ce-mi eşti !

Tănaise Marin se prinse în horă. Cimpoierii îşi cles- umflara cimpoaiele-ntr-o sîrbă şi pămîntul se cutremura de paşi. Praful se ridica spre tării, învăluind în ceţuri frunzişul iaguzilor lui Vasile Drugă.

Marin trase cu ochiul către fata lîngă care juca. Ea îl simţi, şi-şi plecă fruntea, ferindu-şi privirile. Obrajii i se rumeniseră, pe buze* îi rămăsese un zîmbet. Era Gena, fata lui Savu Paris, pe care tănase pusese ochii din noaptea de Joimari, cînd jucase prima oară lîngă dînsul. îi luase batista şi nu» i-o mai dăduse, iar ea tivise alta şi mai frumoasă şi i-o dăruise. S-a bucurat flăcăul şi cînd fusese-n. tîrgul Broştenilor, cu oale, îi cumpărase de la un negustor o oglindă cum n-avea-n sat decît Manoleasa, fata boierului din luncă. Se mai întîlniseră la horă, dar îşi vorbiseră numai din priviri.

Cînd hora se rupse, Gena se ascunse între fete. Marin se trase şi el lîngă cioporul de flăcăi, dar ochii[1] lui o căutau plini de nelinişte pe Gena.

— Bă, Tănase, zise Ilie Fugăşin, pe unde dracului umblaşi păn-acuma ? Să fi văzut bătaie, mă ! Pătru Bur- cheşin cu Nae-al lu[f] Bocanc !

— Lasă-1, mă ! rînji Ion Cleafătă. Nu vezi că par- che-i plecat cu oale la bîlci ? Beli ochii pe muierile helea, de parcă n-ar mai'fi văzut nas de muiere păn-a- cuma !

— Şi ce tef bagi tu, mă ? făcu Fugăşin pe supăratul. Să se uite, că de-aia-i plurcel cu ochi ! Tănase flăcău', saltă baba să ie ou[1] !...

—■ Ia, mai daţi-vă dracului ! îi îmbrînci el.

— Tănase ! îi strigă State Răducan. îmi ţii o horă ?

— Ţin, mă !

— Hai, vino-ncoa' !

La început jucară numai ei doi. Apoi între dînşii se prinseră alţii. Intrară şi feteleL Veniră şi de-ăi mai bă- trîni care nu voiau să| rugineascâ pe de lături. Răducan trăgea hora şi striga :

123

Sus, opincă de purcică, Că te-ajunge-a de junincă !

îi răspunse din horă Ion Cleafătă :

Nu te uita la opinci, Că te fac de le mănînci — Şi te uită la obiele Cum cură dracii din ele !

Gheorghe Traşoă :

De frumoasă mîndra ce-i,
In casă ţine purcei !
Su' război —
Numa[9] gunoi;
După uşe —
Tot cenuşe;
Pe su[9] pat —

Nemăturat;
Pusăi boii la tînjeală
Ca să-i scot gunoiu-afară !
Pătru Daia :
Hăi, ha ! Şi iar, ha ! Ţine-o-aşa, Mărio, fa !
Lumea rîdea. Se-mbulzea să-i asculte. Să-i vadă. Tănase simţi deodată o mină pe umăr. Era Gena cu Floarea lui Vulpoi şi Ana lui Lupu. Se prinseră lîngă dînsul.
Se înfierbîntase State Răducan. Ceru cimpoierilor să-i zică o frunză, iar cînd ei începură, parcă turbase. Izbea pămîntul cu cizmele şi chiotea de răsuna poiana. Lîngă dînsul juca o ţărăncuţă gătită cu opreg crăţ, iar p2 cap cu' boştea roşie.
— Iote, fă, la Stanca lui Gheorghe-al Cichii lui Vam- vu ! Săre ca o iadă ! Se ţine cu-al lu* Răducan ! şopti o babă de pe lături, cu mîna capac la gură.
— 'Uz acuma na ! făcu alta. Păi trăce, fă, Dochio, vremea şi rămîne piatră-n casa Fursînii ! Că frumoasă nu-i, avere n-are, măcar de picior să fie bună !
— Aşa-i, fă, Stanco !
124
Cu Gena alături, lui Tănase parcă-i fierbea sîngele-n trup. Ar fi vrut să chiotească şi dînsul ca State Răducan. Să se zguduie pămîntul sub dînsul. Dar simţea pe umăr mîna ei stîmpărîndu-i arsura din piept. O sorbea din priviri şi-ar fi vrut s-o strîngă lîngă dînsul, clar se ferea de Stanca şi Dochia.
Tîrziu, după miezul nopţii, hora se sparse. Cîntau cocoşii a doua oară. Din poiană, se scurseră cete gălăgioase pe uliţele pustii. Marin se amestecă şi dînsul cu şuvoiul, lăsîndu-se purtat în urma Genei, care mergea de mîna cu soră-sa Leana şi cu Măria lui Murgu Staicu. Vorbeau tare şi rîdeau. Gena îşi întorcea din cînd în cînd capul, privind în urmă.
Saiul se trezi din somnul ce-1 cuprinsese. Flăcăii chicoteau, intărîtau cîinii care ţălăiau ca după lup. Nişte gospodari se treziră şi punînd mîna pe topoare, ieşiră în ogrăzi, căci cîţiva glumeţi se apucaseră să rupă stobori din garduri.
Cînd au cotit-o către cimitir, Gena rămăsese numai cu Leana. Îşi luă inima-n dinţi şi se apropie :
— Geno, nu i-i frică lui nea Savu că te minîncă lupii noaptea ?
— Ba i-i frică, zise ea, da* mi-a dat paznic pe Leana, să mă apere ele ei !
Leana, ele vreo nouă anişori, îi arătă obrazul scobit de rîs :
— Neică Tănase, pe-asta n-o mănîncă lupii, c-a zis muica ieri că are carne de drac într-însa...
Şi fugi, ferindu-se, căci Gena ridicase palma, s-o lovească. Tănase îi strînse braţul ridicat. Ea rămase nemişcat':. Mîna îi tremura caldă. Ochii mari şi miraţi sclipiră 5n întuneric. O trase hotărît către sine şi-o strînse la piept, sărutînd-o apăsat pe gură.
— Nebuniile ! şopti ea, împingîndu-1 şi desprinzîn- du-se din încleştare. Ne vede Leana şi mă spune mui- chii...
Tremura. Ochii-i ardeau, neastâmpăraţi.
— Nu ne vede, că-i întuneric.
Apoi tare, către Leana :
— Hai, Leano, c-o ţin eu să nu te bată !
125
Fetiţa se opri. Marin viri mina în buzunarul nădragilor, Scoase un căţel de zahăr şi i-1 dădu. Leana îl luă şi porni înaintea lor, ronţăind bucuroasă.
Mergeau alături, mînă-n mînă, învăluiţi de noapte. Aşa trecură pe sub bolţi negre de salcîmi înfipţi în gardul cimitirului, pe lîngă cocioaba părăsită a groparului Dîlă — care murise cu cinci ani în urmă —, pe puntea de pestei aipă.
într-un tîrziu ajunseră la căsuţa lui Savu Paris. Un cîine sări lătrînd, asupră-le, dar Leana îl mîngîie şi dulăul se potoli...
Pe neaşteptate, Gena se săltă pe vîrfuri şi-1 sărută pe obraz. Flăcăul întinse braţele s-o cuprindă, dar ea îi .alunecă printre ele şi fugi în ogradă, rîzînd.

In luncă se lăsase răcoare. Ceaţă. Cîntau răcăneiL Dinspre zăvoaie- venea cîntec lung de privighetori. Savu Paris ieşise afară şi clădea gură. Ii răspundea dinele, întărîtat, răpind. Acolo, într-uri ciob de fereastră, pilpîia lumina unui opaiţ. Fetele se găteau de culcare.

...Porni de-a lungul apei, ascultîndu-i graiul necurmat. Pe obraz ducea încă arsura buzelor Genei. Cînd ajunse la punte, se opri. Auzise paşi apropiindu-se din urmă. Intorcîndu-şi capul, zări venind asupră-i nălucă uriaşă. Porni în goană pe puntea ce se îndoia sub paşii săi. Auzi apa plescăind. Apoi duruit greu de copite prin prundiş.

Ajuns pă celălalt mal, Tănase îşi făcu vînt şi sări gardul de mărăcini, într-un ogor cu varză. O creangă ţepoasă ele salcîm îi croi obrazul. Tăie locul în două. Se trezi într-un colţ al cimitirului. O clipă şovăi. Dar din spate venea mereu zvon de paşi. Porni, înfricoşat printre liliecii gropiştii, poticnindu-se la tot pasul de cruci de lemn căzute, de movilele înierbate. Printre tufe licăreau ochi de gîngănii. într-un par se legăna o coroană de flori, uscată.

Deodată, din apropiere, ţîşni peste morminte arătarea. îi tăiase drumul. Tănase dădu înapoi. Piciorul i se prinse de un ciot. Se rostogoli în iarba unei măguri, izbindu-se cu şoldul de lemnul unei cruci. îndată simţi

asupră-i suflarea fierbinte a matahalei. Ochi sticloşi îl săgetară ameninţător. Vru să strige dar graiul îi pierise.

Se ridică şi fugi. Arătarea îi dădea ocoale, sforăind şi sfredelindu-1 cu găvanele arzătoare ale ochilor. Două cucuvele speriate îşi luară zborul dintr-un tufiş, ţipînd...

în faţă-i se ridică, neagră şi pustie, cocioaba lui Dîlă$_r$ groparul. Abia izbuti să ajungă lîngă pereţii de lemn, coşcoviţi. Deschise uşa la perete, în afară, ascunzîndu-se după ea. Năluca se apropie. Adulmecă o clipă prada, apoi. se repezi înlăuntru. Tănase trînti uşa, încuind-o cu drugul. O izbitură năprasnică cutremură cocioaba. Se auzi un nechezat cumplit. Apoi sforăituri şi tropote venite de undeva, din adînc.

Tănase o rupse la goană printre salcîmii din margine.

Istovit, clătinîndu-se, cu minţile tulburi, ieşi intr-o vreme pe uliţele satului, luînd-o către casă. Cînd ajunse în poiana unde fusese horă, se lăsă pe un petic de iarbă în care căzuse roua nopţii. îşi trase suflarea, dar bătăile inimii nu sei domoliră.

îl treziră glasuri de flăcăi care se-ntorceau ca şi dînsul acasă. Se ridică, aşteptîndu-i. Erau doi prieteni de-ai lui : Barbu Iu* Bucă şi Bistra Stuparu.

— Ce pui la cale, fîrtate ? îl luă Barbu.

— Vrea să mai ia o horă-nainte ! rîse Stuparu. Hai, bă, Tănase, ia-o tu, c-o ţin eu !

Nu le răspunse. Mergea alături ele dînşii. Nu scoase un grai tot drumul.

— Mă, zise Bistra\ Stuparu, ăsta ori mîncă pe undeva vreo tupangeală zdravănă şi-i e ruşine să spună, ori se certă cu vreo cutră !

Dar Tănase intră în bătătura casei fără să-i răspundă. Văzîndu-1 aşa posac, ridicară din umeri şi plecară şi dînşii pe la casele lor.

A doua zi, Marineştii se aflau la îngropatul porumbului, în Ogaşul lui Carandă. Tănase era galben* ca şo- franul. Nu scoase o vorbă toată dimineaţa. Truţ Marin îi spuse rîzîncl muierii :

— Fă, Chiajno, fiu-tu văzu lupu* azi-noapte...

La prînz, Chiajna întinse masa la umbră de păr pădureţ. Sora lui Tănase fusese cu ulciorul la ştiubei, după apă. Cînd se întoarse, le spuse :

— Auziţi că lui Nicolae Ungureanu i-au furat azi- noapte calul din luncă. îl priponise în Zăvoiul Morii şi cînd se duse azi-dimineaţă după el, găsi numai piponul...

Tănase sări în picioare. Aruncă lingura. O croi către sat.

— Tănase, ce-ai, mă ? Un' se duce, Chiajno ?

— Nu ştiu, omule. Parche nu-i în toate minţile !

...Suflînd greu, Tănase ajunse lîngă cimitir. Se apropie de cocioaba groparului Dîlă, trase drugul şi deschise uşa. Un sforăit speriat : în pragul strimt se ivi calul lui Nicolae Ungureanu.

LOCURI BLĂSTÂMATE

Se crăpa de ziuă. Erau friguroase zorile în munţi. Huiau către apus Cazanele Dunării, rupînd cu dinţii stîncilor, carne din pieptul apei. Printre ceţuri mişcătoare, bulboanele înspumate se tîrau istovite, la vale.

— Gospodi pomiluie ! se cruci bătrînul Costain Bîl- bără, mutîndu-şi privirile din viitoare. Cîte suflete nevinovate n-a-nghiţit mitocosita asta de Dunăre ! Cînd eram copil, veneam ca acuma, cu oile. Veneau ciobani bătrîni şi tîlvuri de copii. Şi ne-nhăitam noi, dracii ai mai mici, lăsam oile pe capul alor bătrîni şi ne duceam de ne băgăm în Dunăre. Cîţi nu s-au înecat, săracii ! Te uitai la cîte unul, cum îl lua ochiul de apă. N-apuca să caşte gura, că-1 şi tîra la fund ! 11 găseau buhăit, peste două-trei zile, către Cerneţi, la vale, ori rămînea ele mîncare peştilor, pe fundul apii...

Dintre ceţuri răzbătu lătrat de cîine. Bîlbără tresări, îşi duse mîinile pîlnie la gură şi dădu un chiot prelung. Strigătul bîntui o vreme pe culme, pierzîndu-se în pu-stietăţi.

— Apăi, pe-o vreme ca asta lupii-şi fac mendrele cu turmele noaste dacă n-ai cîne bun...

Lătrătorii mai răbufniră de cîte va ori, parcă pentru a întări vorbele bătrînului, tulburînd tihna munţilor. Cînd tăcerea se aşternu iarăşi împrejur, Crăciunel se întoarse către uncheş :

— Is lupi mulţii prin munţi, moşule ?

— Mulţi, bată-i pustia ! Acu' destui ani în urmă, îngheţase Dunărea către Cerneţi, la vale. Au trecut hai- te-ntregi pe gheaţă, de la sîrbi, la noi. Au făcut prăpăde- nie prin sate. Şi prin Vîrciorova noastr-au fost. Făcuse

lumea focuri pe uliţi şi pe la răscruci. Da' tot au năprătit fiarele pe la unii...

Frigul se înăsprise. Bătrînul îşi îndesă căciula pe cap şi strînse mai mult cojocul sub care îşi adăpostise nepotul.

— Vine iarna, oftă. Ca mîne auzi vuva pe colnic...

— Ce-i aia vuvă, moşule ? îl iscodi Crăciunel.

Rîse Costain Bîlbără, dezvelindu-şi gura ştirbă.

— D-apăi tu uncle-mi trăişi, mînzocule ? Ori te po- mini c-ai fi neguţător de la Sibii! Păi aşa se cheamă vîntu' ăla, al tăios, de iarnă, al de-ţi intră pănă-n măduva oaselor, dacă n-ai baibarac ca draga de lume pe tine, ori lemne: de ceroi pe vatră...

Deodată, amîndoi îşi ridicară privirile. Bătrînul tăcu. O pală neaşteptată de vînt gonise vălul de ceaţă de pe creasta muntelui, dezvelind un vîrf colţuros de piatră. Părea a fi animal, ori mai degrabă un om ghebos pus străjer acelor ţinuturi de piatră.

— Moşule, ele ce stă piatra aia, aşa ?

— Aşa a fost ea orînduită...

— Şi nu cade-n Dunăre ?

— Nu cade, că-i blăstămată s-o bată toate vînturile şi ploile...

— Da} cine-a blăstămat-o ?

Bîlbără trase cu urechea la clinchetul unui clopot şi părînd mulţumit, zise :

— Odată, trăia prin locurile astea o babă care avea un flăcău. O chema Dochia şi era muiere ră\ cum nu se mal pomenise pe faţa pămîntului. într-o zi i se-nsură flăcăul c-o fată din sat. Era ca o zînă de frumoasă şi mai harnică decît albina. Dară nu era ea făcută să fie pe placul otrăvii de soacră-sa, care-i căta mereu nod în pa-pură. Iară netotul de fiu-su, nici că se uita la năcazurile fetei. Baba — a dracului — băga mereu bîtul şi pînă la urmă, fiu-su începu să-şi omoare soţia-n bătăi. Răbda sărmana fată şi-i sîngera inima de-atîta amar şi jele. Şi azi aşa, mîne aşa, pînă-ntr-o

iarnă de pomină, cînd bătea vuva prin munţi şi trosneau leimnele-n pădure , de ger. Văzînd vijulia de-afară, soacra — ce se gîndi, ce
130
se socoti ea — o trimise pe noru-sa la rîu, desculţă, să spele lina. Neavîind încotro, a plecat biata fată şi in- trînd în apă pînă la genunchi, a-nceput să spele lîna. Dară apa era prea răce şi sărmana nevestică n-a mai putut : a căzut acolo şi-a murit. Iară pe mal, din lîna spălată, au răsărit toporaşi şi viorele, cum nu mai văzuse nima pe pămînt aşa frumjuşeaţă... Ei, aşteptă Dochia ce-aşteptă, şi văzînd că nu-i mai vine nora, îl trimise pe nătîngul ele fiu-su după ea. S-a dus el şi-a cătat-o, da-n locul, ei a găsit mîndreţea de flori. A adunat el o chită şi-a dus-o acasă mumă-si, spunîndu-i c-a venit primăvara. Dochia n-a crezut. S-a dus şi ea, să vadă cu ochii ei. Şi văzînd minune! mare, n-a mai zăbovit nici un dram. Şi-a pus nouă cojoacel-n spinare şi luîndu-şi flăcăul, a pornit-o cu turma-n munţi, crezînd că s-a isprăvit ou iarna. Se crucea lumea văzîndu-i, ba cîte unii le mai şi strigau că-s nebuni de pleacă pe-o vreme ca aia cu oile-n munte, da' parcă aveai cu cine te-nţălege ? Baba) făcea pe surda şi rîdea-n sinea ei, gîndindu-se că ea-i mai deşteaptă ca dînşii. Ei,; dară ăl ele sus nu doarme ! Şi-a dat mai întîi trei zile de vară, de-ncepuseră zăpezile şă se topească şi apele[1] să curgă la vale. Pe urmă,, a dat o ploaie de-a muiat toate cojoacele babii, fă- cîndu-le grele de nu le mai putea duce şi le-a lăpădat unul cîte unul, iară cînd a ajuns în creierii munţilor, nu mai avea pe ea decît cămaşa. Şi-atunci s-a lăsat un ger de crăpau pietrele. Pe urmă a-nceput să bată amarnic vuva, cum nu se mai pomenise. Şi-au rebegit de ger şi Dochia, şi fiu-su. S-au făcut stane de piatră, cu turmă cu tot, de se mai văd şi-acuma...

Către răsărit, cerul devenise sîngeriu. Se destrămase ceaţa, lumina zilei năvălise peste pămîntul amorţit. S-au ridicat deasupra Dunării, pietrele acelea blăstămate, să- getînd cerul.

A şoptit bătrînul, clătinîndu-şi pletele :

— Dreaptă judecată pentru/omul fără suflet...

Apoi, coborîndu-şi fruntea, a cătat împrejur, cu luare aminte. A fluiierat într-un anume fel, strigînd :

— Na, Ocheşică !
131

I-a răspuns behăitul unei mioare. Bîlbără a oftat, liniştit, şi-a zis :

— Şi animalu-i tot ca omu\ Iote, oaia asta, Ocheşica, are vreo zăce miei. I-am pus clopot la gît de cî<nd era mieluşică. Mi-a plăcut mie de ea că are un obicfcri : cînd simte fiara că s-apropie de turmă, începe să zbiere şi nu mai are stare-ntr-însa. Ehei, de cîte ori nu mi-a spus ea mie cînd vine[1] babaul!

Mai pîlpîiau desupra Dunării mici zdrenţe de ceaţă. Iscodind depărtările, privirile lui Crăciunel se-nfipseră într-un petic de pămînt din mijlocul apei. Se zărea acolo o turlăl ascuţită, cu acoperiş de ţiglă verde ieşind dintre pomi încercănaţi de răsuflarea nopţii. Ziduri cenuşii stăteau stavilă învolburării apelor.

— Ce-i colo-şa, moşule ? întrebă Crăciunel, scoţînd mîna de sub cojocul uncheşului şi întinzînd-o către apus.

Dus pe gînduri, a şoptit bătrînul :

— Apăi şi-acela-i tot un loc blăstămat...

— De ce-i blăstămat, moşule ?

A oftat! bătrînul :

— Acolo-i pămînt turcesc. Şi-acuma-s acolo mulţime de turci şi oameni răi care vin şi pradă căşile românilor noşti...

— Şi nu-i opreşte nima ?

— Ehei, cine să cuteze să se pună cu turcul? Are oaste cîtă-i frunza şi iarba. Şi arme bune. Şi cai iuţi ca fulgerul. Dară tot s-au mai găsit ei români care să dea piept cu turcii şi să-i bată. Că nu demult a fost el unul, Tudor din Vladimiri, care-a rădicat

toţi românii la bătaie şi-ar fi izbîndit să-i fărîme pe turci, dară l-au omo- rît boierii cei răi...

— Da' turcii ce fac acolo ?

— Ce să facă ?! Apăi ăştia nu-s oameni în rîncl cu lumea. Au căşi pe sub pămînt. Căşi lungi şi multe, să-n- chepe toţi. Şi stau acolo şi pufăie tutun şi beau cafe\ Iară cînd nu mai au, vin corăbiile mari ale sultanului şi le aduce...

— Şi sultanul nu vine pe la ei ?

— Nu vine, că locul ăsta-i blăstămat să moară orice sultan o călca pe el...

132

— A mai murit vreunul ?

— A murit unul. Unul mare şi mai puternic decît toţi. îl chema Kaleh. Dară ca orice om, Kaleh sultanul avea două metehne ; îi plăceau războaiele, dară şi mai amarnic — femeile. Fusese el în multe bătălii şi pe toate le căştigasă, de se- ntinsese-mpărăţia lui de la un cap la altul al lumii, cît nici el nu mai ştia. Şi-avea el împre- juru-i multe femei, care ele care mai frumoasă. într-una din bătăliile ăştea, într-o ţară de la capătul lumii, oştenii i-au adus sultanului Kaleh o minunăţie de fată cum nu mai văzuse nima vreodată pe pămînt. Şi a lu- at-o sultanul şi pe aceea, de soţie. O chema Ada şi era pe zi ce trecea tot mai frumoasă. Geaba turci-i aduceau aminte sultanului de bătălii, ori de trebile împărăţiei, 'geaba-ncercau alte femei să-1 amăgească : el n-avea ochi şi urechi decît pentru Ada care nici nu se uita la dînsul. El făcea tot ce dorea dînsa, i se tîra la picioare, doar o îmbuna-o. Dară ea tot stană de piatră rămînea. Şi pentru că ea-i ceruse să fie dusă într-un loc departe ele lume, Kaleh i-a împlinit dorinţa şi-a adus-o într-un loc minunat, împrejmuit de ape. A înălţat acolo zidiri măreţe, care de care mai împodobite şi mai minunate. Şi-a poruncit să fie făcute grădini ca-n rai, iară păsări de tot felul veneau de cîntau prin acele grădini. Toată lumea sta şi se minuna, numai Ada rămînea mereu pe gîn- duri... într-una clin zile, nemaiputîncl răbda, Kaleh a-n- trebat-o care-i pricina de-i aşa posomorită. Ada a oftat din băierile inimii şi i-a răspuns că-i este dor de părinţi, de fraţi şi de locul unde s-a născut. Şi s-a rugat ea în brînci de sultan s-o lase să-şi mai vadă o dată ţara... S-a gîndit sultanul şi-a poruncit oştirii să se gătească de drum lung şi cu primejdii. Au ales cea mai frumoasă corabie şi-ntr-o zi au pornit la drum. Dară abia ajunsese corabia la mijlocul Dunării, că Ada s-a şi aruncat unde era apa mai adîncă. înnebunit ele durere, sultanul Kaleh s-a azvîrlit şi el în valuri. Un vîrtej de apă i-a tîrît insă pe amîndoi în afunduri şi i-a-necat. Toţi oştenii cu credinţă către sultan, care-au sărit să-i scăpe, au fost şi ei tîrîti de vîrtejuri şi înecaţi... Şi de- atunci locul ăla, că de el era vorba, poartă numele acelora : Ada-Kaleh...

133

Spun pescarii de prin împrejurimi că noaptea, cînd ii lună plină, sultanul vine şi s- aşează pe-o piatră, pe mal. O cheamă mereu pe Ada. Nu-i răspunde nima, dară la lumina lunii, unii zic c-au văzut trecînd peste ape o fată cu părul de aur, cu veşmînt împărătesc şi cu faţa cernită de jele...

Costain a tăcut. Ca după un vis, Crăciunel şi-a frecat ochii şi a oftat. Sub dînşii, Dunărea izbea stîncile, nemulţumită că bătrînul îi mai dezvăluise o taină...

MOARA DE FOC

Cioburi de lună sticleau între ceţuri de ape. Din' ne- gurimea pilcurilor de pădure venea cîntec lung de privighetori. Noaptea' era răcoroasă, sub pătura norilor sfo- răiau stelele. Bătrînul Amza Piroi îşi îndemnă caii la drum, cătînd pe furiş la Făniţă Rădoi cu care sta alături, pe capra trăsurii.

— Conaşule, bine că venişi acasă. Că noi credeam c-ai fi uitat de noi de cînd plecaşi la şcolile ăle mari...

— Da' bine, moş Amza, ce-am vorbit noi doi anul trecut, cînd m-ai dus în cetatea Craiovii, tot cu căruţa asta ?

— He-he î făcu uncheşul. Trăce vremea, vorba zboară... Uite, baba me', Safta, uită de la mînă păn* la gură. Una zice, alta face. Şi-apăi vorba vorbii : găina care cîr-cîie sara, dimineaţa n-are ou. Ochii care nu se văd se uită, conaşule...

—. Eu nu uit, moşule. Abia aştept s-ajungem ia casă...

— Aşa-i drept, conaşule. Că românu-i făcut să-i fie dor de ţăruşul lîngă care-a crăpat ochii...

O pală de vînt rostogoli pîclele de ceţuri, împingîn- du-le către codrii cei mari dinspre miazănoapte. Făniţă îşi pironise privirile pe o luminiţă care pîlpîia pe celă-lalt! mal al Dunăirii.

— Acolo-i Moara de Foc ! grăi bătrînul, ghicindu-i gîndurile.

— Ştiu, moşule ! se ruşină Făniţă.

— N-ai uitat-o ?

— Nu...

— Ehei, ce mai făină se macină pe-acolo i

Ochii lui Făniţă sticliră. Intorcîndu-şi faţa, îl întrebă

deodată pe uncheş :

— Moşule, morarul Milan Socol cum o mai duce ?

— Bine, conaşule. Cu moara. Cu gospodăria. Cu năcazurile lui de om văduv. Dară are-o fată ca o zînă... O ştii 'netale : Liuba... Acuma două săptămîni am fost cu un sac de boabe la moară. M-a trimes baba, că nu mai era făină-n casă. Am trăcut dincolo, cu lotca. M-am dus eu, am măcinat — morarul, cumsecade, nemica nu mi-a luat, că ştie că-s slujitor cu credinţă dumilorvoas- tră — iară cin' să plec, iaca m-opreşte fata lui Milan Socol...

Amza Piroi dădu o biciuşcă unuia dintre cai, făcîn- du-1 mîrţoagă, că n-o să mai treacă mult şi-o să-1 vîn- clă-n tîrg, că-i bun numai de mîncat grăunţe şi de hodinit...

— Şi ce ţi-a spus Liuba, moş Amza ? şopti Făniţă.

— Aşa... Păi eu coboram la Dunăre şi ea-mi zice : „Moş Amza, ştii tu cînd vine Făniţă ?" „Ştiu, domniţă," zic. „Cînd ?" „Săptămînile eştia..." „Nu vine mai răpi- de ?" [v]Da' de ce să se grăbească aşa, domniţă, zic eu, că doară n-or fi intrat zilele-n sac ?" „Să-i spui cînd vine, moş Amza, să treacă şi pe la noi. Că şi eu am terminat cu şcoala şi stau numai cu tata." „Bine, domniţă", zic. „Să nu uiţi, moş Amza!" „Nu uit, domniţă ![u]

Uncheşul îşi vîntură iarăşi biciuşca pe deasupra a- nimalului care i se păruse lui că leneveşte în hamuri.

— Hai, moş Amzo, nu mă mai perpeli ! Spune-mi ce-a mai fost !

— Da' să mă bată grindina, conaşule, că nu te perpelesc ! Apăi n-a mai fost nemica..[w]

— Cum nemica ?

— Păi, bine... Eu mi-am luat traista cu făină şi-am dat clrumu' lotcii pe Dunăre, ea s-a-ntors la moară. M-am uitat la ea, conaşule... Era frumoasă, bat-o norocul î Frumoasă ca o milostivă !

Către asfinţit, o stea se desprinse din tării şi, lunecind către pămînt, se stinse. Bătrînul oftă şi-şi clătină capul:

— Cum se duce omul ! Acuma eşti tînăr şi voinic, mîne pune ţărînă pe tine...

— Moşule, îi curmă Făniţă vorba, cînd te mai duci la moară ?

— Apăi, baba me' furşi traista cu făină, conaşule, aşa că mîne-poimîne trăbuie să mă duc iară la Moara de Foc.

Flăcăul oftă. 11 sfredeli cu privirea pe uncheş :

— Moş Amza, am şi eu o rugă la matale !

— Şi-n foc săr, conaşule !

— Dară jură-mi că n-ai să spui nimănuia taina asta f

— Gospodi pomiluie ! Nu-mi băga sufletu-n păcate, conaşule! Că te-am legănat şi te-am ferit de răle de cînd ereai cît nuca !

— Ştiu, moşule. Şi-ntr-o zi o să te răsplătesc împărăteşte. Dară ce ţi-oi spune eu acuma, e-o taină mare !

Maiche, aşa de mare-i, conaşule ?

— Aşa, moşule !

—■ Ei, iaca mă jur că n-o să spun la nima, nimic !

— Nici Saftii ?

— Nici.

— Nici tatii ?

— Nici.

— Bine... Uite ce-i. Cînd mai treci matale la moară cu lotca, să-i spui ceva din partea mea fetei lui Milan Socol...

— îi spun, conaşule.

— Să-i spui să m-aştepte la moară în noaptea de Sîntămărie...

Piroi săltă mîna cu biciul. Smuci hăţurile.

— O să-i spun, conaşule. Numai să n-audă părintele 'netale, că mă face bucături. Şi-ar fi mare păcat, c-o viaţă-ntreagă i-am fost cu credinţă !

—» Să n-ai teamă, moşule !

Cînd au coborît în Topolniţă, uncheşul a slobozit hăţurile. A lăsat caii să bea apă. Făniţă s-a răsucit către dînsul :

— Da' ce-are tata cu Milan Socol, moşule ? I-a făcut morarul vreun rău ? Ori morarului i s-a năzărit ceva ?

Se scărpina după ceafă uncheşul. Plescăi nemulţumit din buze :

— Apăi de, conaşule ! Milan Socol nu i-a făcut nici un rău. Dară nu-ş' cum s-a-ntîmplat !... Era o vreme cînd ei erau ai mai buni pretini din cîţi s-au văzut vreodată pe pămînt. In tinereaţă fuseseră amîndoi cătane în oastea muscălească, iară stăpînul nost' îl scăpase odată pe sîrb de la moarte. Iară cînd s-au întors ei acasă, cu bănet mult de la muscali, unu-a deschis prăvălia-n Cerneţi, altu' — Moara de Foc. Au trăit ei multă vreme ca fraţii. Pe urmă, mama domniei tale a murit de friguri. Fie-i ţărînă uşoară, sărmana!... Nu multă vreme după aia — ereai 'netale mic — într-o noapte de pomină, au dat năvală tîlharii-n Moara ele Foc. I-au pus morarului cuţitele-n gît şi-au cerut la el aur. Morăriţa a ţipat. A strigat după ajutor. Da' cine să te-audă prin hale pustietăţi ? Cladova era departe, primprejur — nici ţipenie de om. Lotrii şi-au slobozit într-însa umplelele pistoalelor şi l-au strîns cu uşa pe morar să le dea galbeni. Dară cineva tot auzise ţipătul morăriţei. Ala era părintele 'netale. Şi-a luat flinta şi-a sărit într-o lotcă. După dînsul s-au luat şi alţii din Cerneţi. Şi eu am fost. Aşa de tare strigam şi ne slobozeam plumbii, că tîlharii l-au lăsat pe morar în plata Domnului şi-au croit-o la sănătoasa, să-şi scăpe pielea. Cînd am ajuns noi la moară, l-am găsit pe Socol zăcînd pe jos, cu capul spart şi veşmintele sfîşiate. Dară n-a murit. Morăriţa şi-a dat duhu-n braţele părintelui 'netale. Am văzut-o şi eu : doi plumbi îi intraseră-ntre spete şi curgea sîngele şuvoi. Fusese muiere tinără şi fru-moasă' morăriţa. A rămas de pe urma ei o fată — domniţa Liuba —■ la care morarul ţine ca la ochii din cap... Numai lumea — cum îi lumea,ră' — vorbeşte că părintelui 'netale i-ar fi fost tare dragă morăriţa aia, din care pricină s-ar şi fi gîlcevit cu Milan Socol...

Tirgul i se păruse mai vesel şi mai frumos ca orieînd. Casa lor se-ncălzise dintr-o dată. Barbu Rădoi începuse să îmbătrînească. Cinaseră împreună cu Amza Piroi şi cu baba Safta.

— Mînca-l-ar mama, da' tare frumos te mai făcuşi ! izbucnise bătrîna. Aşa era şi stăpînul nost' cînd era

tinăr... Uite, Amzo, pe cine crescurăm noi, neşte prăpădiţi...

— Prăpădită eşti tu, babo — şăguise Piroi —■ nu te uiţi la mine, ce mai mîndreţe de voinic ! Cînd trăc prin tîrg, iote-aşa-ntorc mîndrile capul după mine, să mă vadă !

— Ptiu, spurcatule ! făcuse Safta. Tot sucite ţi-s minţile, hojmălău bătrîn ce eşti ! Că şi caprile lui Ca- carăte se sparie de tine, mondoiocule !

— Tu trebuie să te-nsori. Să-ţi ridici casă nouă, îi spusese Barbu Rădoi cînd rămăseseră singuri. Că doară ai douăzeci de ani şi-aş vrea să te mai ajut şi eu cu cîte ceva, cît mi-o mai sta-n putere...

A doua zi, uncheşul îl luase cu el la pescuit, pe Topolniţă. Aşa cum făcea şi altădată, Amza Piroi pusese cu o zi mai înainte oloage cu momeală prin ră- dini.

— Moş Amza, tata-mi tot zice să mă-nsor. A pus el ochii pe careva de prin Cerneţi ?

— O fi pus, conaşule. Că doară-i neguţător bun. Ştie el să cate bine vaca de ghinţi...

— Dar matale n-ai nici-o bănuială ?

— Nu, păcatile mele. Că eu dacă-s bătrîn, abia-mi tîrîi turul nădragilor de colo pănă colo. Darămite să-mi mai arză mie de alte helea...

Oloagele erau pline cu peşte. Ca un copil s-a bucurat Făniţă. Uncheşul îi spunea :

— Apăi, momeală ca baba me\ mai rar* să facă altu' ! Intîi o fierbe păsat, pe urmă o lasă de se-ntă- reşte şi-o frige pe sobă, o unge cu neşte unsoare cle-i lasă peştelui gura apă...

O vulpe tăiase matca şi scurta calea către viile dinspre răsărit. Dădură amîndoi gură, rîzînd de spaima roşcatei care dispăruse într-un hăţiş de mărăcini clin capătul unui ogaş.

— Afurisita, vrea să calce pe oase de turc. Intră-n Vizuina Turcului^

— Unde ?

— In vizuina Turcului. Ce, conaşule, nu ştii unde-i asta ?

— Nu.

— Şi nici de păţania turcilor cu slugerul Tudcr ?

— Nu, moşule, că! nu mi-ai spus...

— Apăi, stăi să vezi cum fu... Acuma mulţi ani in urmă, la casa aia mare din capătul ogaşului, sta slugerul Tudor din Vladimirii Gorjului, ăl de-a sculat ţara-n capul boierilor şî-al turcilor. Făcuse el casa asta — se povesteşte — de putea să te-omoare fără să mişte nici mîna, dacă-i erai duşman. Te poftea-n cerdacul casii, iară de-aoolo-ntr-o hodaie-ntunecoasă. Şi care călca în hodaia asta era mort, că pe jos nu era podea, ci era gol. La vreo cinci stînjeni în pămînt erau înfipte ţăpi de fier ascuţite, îndreptate cu vîrfu-n sus. Cine intra, cădea-n ele. Pe urmă Tudor punea slugile de cărau hoiturile în ogaşul ăla-n care intră vulpea.

— Matale-1 ştii pe Tudor, moşule ?

— Apăi, ce şi ce, conaşule... Că era om sanchiu. Să nu-1 fi zgîndărit, că şerpe de dudău se făcea. Şi n-avea frică de boierii cei mari, de-aia ţineam noi la el... Odată, veniseră turcii din împărăţia de la Adacăle, să-1 prindă şi să-1 omoare, că fusese-n armata muscă- lească şi mare prăpădenie făcuse printre păgîni, că se mirase toată oştirea muscalilor. Chiar împăratul lor i-a dat carte de vitejie... Şi cum spuneam, au dat năvală vreo zece turci, să-1 omoare, în casa asta. Au împresurat ei casa şi i-au strigat slugerului să se dea prins. Era noapte. Tudor a ieşit în cerdac şi le-a zis să vină la el, să-1 ia. Atîta au aşteptat păgînii. S-au repezit buluc pe scări, să-1 lege. El a intrat în hodaia asta şi s-a clat după uşe. Turcii — după el ! Şi-au căzut toţi în groapa cu ţăpi. Numai unu-a scăpat, că nimerise printre ţăpi. A ieşit noaptea din vizuină şi, mai mult mort decît viu, s-a dus şi i-a spus paşei din Adacăle tărăşenia cu soţii săi. I-a pierit pofta paşei şi de-atunci n-a mai călcat picior ele turc pe-aici, de frica ţăpilor. Iară vizuinii ăleia, de la păţaniia lor, i-a rămas numele de Vizuina Turcului...

In amiaza zilei următoare, Amza Piroi umpluse traista cu grăunţe. Plecase la Moara de Foc. Făniţă îl însoţise pînă la mal.

— Să nu uiţi, moşule !

— N-ai grijă, conaşule!

— Şi să nu zăboveşti !

— Numai să nu fie năloagă !

Cînd Făniţă intrase în ogradă, Barbu Răcloi îl aştepta :

— Ce tot şuşoteai cu boşorogul ?

Îşi! ferise privirea :

— Nimic, tată... Aşa, de-ale noastre...

L-a răscolit cu căutătura bănuitoare negustorul :

— Boşorogul are cîteodată urechile lungi şi limba ascuţită...

— Nu vorbi cu păcat, tată. Am pus la cale să... să mergem mîine după peşte, pe Topolniţă-n sus. Că el ştie cum să pună momeala...

— Mda... Numai el ştie, afurisitul! bombăni Barbu Rădoi, intrîncl în casă. Bagă de samă că-i cam pui de lele !

Uncheşul se întoarse către amiază. Rădoii trebă- luiau prin ogradă.

— Fuseşi la moară, Amzo ?

— Fusei, boierule.

— Fu năloagă ?

— Năloagă...

— Şi ce mai veşti-poveşti pe la casele domneşti, pe la curţile împărăteşti ale lui Socol ?

— Ia, mai nemica... Mă dusei, pusăi în coş şi mă-ntrebă Milan Socol : „Mai venişi la moară, Amzo ?" „Mai venii, jupîne" zic. „Ce mai e pe la voi ?" „Bine". „Atuncea-i bine clacă-i bine", zice Milan Socol.

— Şi-altceva ?

— Atîta, boierule, că era lume multă, iară eu nu m-am băgat în vorbă ca măraru-n ciorbă. Vorba multă-: sărăcia omului...

— Nu mai trăncănişi tu cu nima ?

—^ Cu nima, boierule, afară de nu mi-o fi dat vreunul ziua bună şi i-oi fi răspuns. Dară era numai lume strină...

Barbu Rădoi îl privi cu îndoială. Dar uncheşul păru că nu ia în seamă îndoiala negustorului. îşi luă traista şi-o duse acasă. Toată ziua bătrînul meşteri la căruţă, dar Făniţă nu cuteză să se apropie de dînsul.

— Eu mă reped pînă la Moise Bacalu, să-i cer niscai săpun, că nu mai avem, zise Barbu Rădoi spre seară. Tu, Făniţă, ia-1 pe boşorog şi închideţi prăvălia. Spune- ţi-i Saftii să facă de cină pînă vin eu...

— Bine, tată.

Făniţă îl urmări cu coada ochiului pînă dispăru la un cot al uliţei. Atunci se-ntoarse către bătrîn. Ochii-i ardeau şi gura-i tremura :

— Te-ntîlnişi cu ea, moşule ?

— Mă-ntîlnii, conaşule. Ea mă văzu de cînd coborîi din lotcă şi-mi făcu sămn s-o iau prin dosul morii, să nu ne vadă morarul...

-Şi?

— Şi făcui eu ce făcui şi-ajunsăi acolo. „A venit Făniţă ?" mă-ntrebă ea. „Venit, domniţă", zic. Şi-i spun eu toată tărăşenia, să te-aştepte-n noaptea de Sîntămărie...

— Şi ea ce zise ?

— Că da. Numai s-aştepţi pe malu' nost' pănă-ţi face ea sămn cu luminiţa, să nu dai cumva nas cu alţi români care vin de la moară. Şi să adoiairmă Socol. Pe urmă mi-a dat inelul ăsta să ţi—1 dau, să n-o uiţi. Şi-i licăreau ochii de bucurie mare. M-a pupat pe obraz şi nu mai ştia ce să-mi zică... Şi era frumoasă, conaşule, frumoasă

ca o zînă. Cînd am plecat, am găsit un ulcior cu răchiu. Mi-1 pusese-n barcă pe ascuns, să n-o vadă morarul...

— Moşule, ia trei zloţi şi de la m'ne, să-i bei sănătos la crîşma Iu* Cocîrje, iară poimîne noapte să laşi luntrea pe apă, lîngă pluţile din zăvoiul lui Beştelei, ştii matale unde. Că poimîne-i Sîntămărie...

Bătrînul rîse. Dădu din cap. Apoi, luîndu-şi seama :

142

— Ei, hai să-nchidem prăvălia, conaşule, că se-ntoarce stăpînul şi ne găseşte stînd la taclale. Ne mai zice vreuna...

...In zăvoi era răcoare. Ţărînă era însă caldă. Pluteau împrejur miresme de sunătoare şi sulfină. Pufuri de ci- cori rătăceau prin întuneric. Făniţă găsi lotca uncheşului. Trăgînd lopeţile către sine, rămase nemişcat, cu privirile pironite pe celălalt mal. Era noapte tîrzie şi liliecii săgetau văzduhul cu ţipete ascuţite. Printre mlădiţele de sălcii mişunau ţînţarii.

Inima îi înecă suflarea cu bătăi puternice : către Moara de Foc zărise o luminiţă pîlpîind. Cu mîini tremurătoare prinse lopeţile şi ieşi în larg. Vîslea cu putere. Simţea apa sub el zvîrcolindu-se, clipocind în vîrtejuri. Aburi cenuşii se ridicau din valuri.

Ocoli un ostrov. Tăie coama apei, către moară. Acoperind cerul, braţe noduroase de pluţi se arătară către miazăzi. în nări simţi mirosul amar al mugurilor. Fiorul unei adieri de vînt învăluise lotca. Păşi pe mal şi ascultă înfrigurat. Desluşi un zgomot. Cineva îşi croia drum prin răchitişuri. Paşii mocneau prin frunzişul uscat. Deodată tufele se dădură în lături şi două şoapte înfiorară zăvoiul :

— Făniţă !

— Liuba !

Flăcăul întinse braţele. Se încleştă de dînsul. O săltă şi o duse în lotcă. îi sărută pătimaş gura, ochii şi mîinile prinse de gîtul lui.

— Credeam tu uitat, murmură ea.

— Tu nu poţi fi uitată...

Ochii umezi, cu priviri tulburi, se căutiau prin întuneric.

— Mi-a fost dor de tine, Liuba...

— Eu fost dor...

Erau departe de ţărm. în Cerneţi şi Cladova cîntau cocoşii.

— E miezul nopţii...

— Miez nopţii...

143

îşi culcase capul in poala ei şi o privea cu nesaţ. Ea îi resfira pletele şi-1 strîngea la sinul ei. Aplecîndu-se să-1 sărute, îi şopti :

— Tu găsit romînca...

— Niciodată, Liuba ! Tu eşti cea mai frumoasă ! Tata şi Milan Socol nu prea vor să ne luăm... S-au certat... Dar ce ne pasă nouă de dînşii ? S-or domoli ei pînă la urmă, că n-au încotro. Vin într-o noapte şi te fur. Fugim la Craiova, unde am prieteni...

Zise hotărîtă :

— Fugim !

Apoi chipul i se întunecă :

— Tata singur lasam. Bătrîni amîndoi...

— Or să se-mpace, Liuba. Lumea i-a învrăjbit...

— împace...

— Mai ţii minte cum ne jucam cîncl eram copii şi ei nu erau în ceartă ?

— Da...

— Apoi am plecat la şcoli... Tu la Niş, eu la Craiova...

— Moş Amza om bun...

Un tunet se rostogoli în depărtări şi un fulger despică bolta. Făniţă se ridică şi prinse lopeţile :

— Vine furtuna...

— Furtuna, murmură ea speriată.

Pale de vînt izbiră solzii Dunării, înfiorîndu-i. Nori negri năvăliseră pe cîmpia cerului, întunecînd forfota stelelor.

— Mergem la moară, îl rugă ea.

— Mergem ! hotărî el şi începu să vîslească.

— Tata trezit. Nu găsit Liuba...

— Nu-ţi fie teamă, Liuba. Merg să te cer la Milan Socol. El e mai înţelegător ca tata...

Năluca furtunii alunecă pe deasupra Dunării, în- tărîtîndu-i valurile ce se zvîrcoliră furioase. Iviţi dintre bolovănişurile norilor, şerpi iuţi muşcară din ceafa pă-mîntului.

Vîntul se înteţise dintr-o dată. Apa fierb?a ca-ntr-un cazan. Clocotea, săltînd şi coborînd luntrea. Trăznetele zguduiră temeliile pămîntului, huind prelung, sfîşiind

mantia nopţii. Prin sita spartă a cerului prinseră a curge şuvoaie.

Liuba se ghemuise înfricoşată lîngă dînsul. Plîngea. Încordat ca un arc, Făniţă trăgea cu putere lopeţile. Valuri uriaşe se spărgeau în apropiere, matca era un iad. La lumina unui fulger zări deodată altă lotcă apro- jpilndu-se. Scrută întunericul. Liuba îl cuprinse deznădăjduită cu braţele.

Cînd trăsneitele aprinseră' din nou bolta, Făniţă desluşi în luntrea cealaltă chipul lui Barbu Rădoi.

— Nelegiuiţilor ! strigă negustorul. Păcătuiţi frate cu soră \

Ploaia stinse fulgerele. Deodată, un val se abătu asupra negustorului, acoperindu-1.

— Tată ! strigă Făniţă.

Un vîrtej neaşteptat roti luntrea şi-o întoarse cu gura în jos. Spume vineţii săltară peste talazuri ţipătul Liubei. Vadul hui prelung...

A doua zi, cînd vremea se mai domolise şi soarele străluci din nou peste pămînt, pescarii din Ostrov găsiră pe ţărm trei leşuri aruncate de urgia nopţii. Două dintre ele erau atît de încleştate, încît oamenii le frîn- seră oasele mîinilor, să-i despartă. Ochii celui de-al treilea se holbaseră crunt, ca după o cumplită pedeapsă.

COMANDIRUL

într-un asfinţit de soare al lui Răpciune, pe drumul ce venea dinspre Cerneţi, s-au arătat patru călări. Nu s-au abătut pe la hanul lui Pintilie Iorga din răscrucea Ciovîrnăşanilor — cum s-ar fi cuvenit să facă orice drumeţ creştin obosit de cale —, nici n-au descălecat să-şi plece frunţile în ţărînă, cînd au trecut pe lîngă Troiţa Maicii Domnului din marginea satului. S-au oprit lîngă apa Coşuştii, iscodind împrejurimile. Unul din- tr-tfnşii s-a înălţat în scări, măturînd dealul cu privirile. Apoi şi-a întins braţul drept către apus. A slobozit poruncă. Smucind frîiele cailor, soţii s-au urnit îndată într-acolo.

Acela a mai zăbovit o vreme, luînd seama dealurilor. A cătat lung către han. Prin pluţile luncii gărăiau ciorile. Dinspre fînării venea cîntec de pitpalac şi ţîrîit de cosaşi. Străluceau în depărtare coperişurile de tablă ale unei curţi boiereşti. Călăreţul a pornit cu grăbire pe urmele celorlalţi. I-a ajuns pe ,un dîmb înverzit sub care colcăiau mîrcuie de apă. Le-a făcut semn tainic. S-au oprit...

în faţa lor şerpuia rîul printre ticărişuri de arini şi sălcii. Soarele roşu, cît o baniţă, rumenise dealurile Gîrdoii, în piepturile cărora stihiile săpaseră brazde adînci. Jos, la poale, dintre grădini cu pruni şi halîngi încărcate de rod, se iveau bordeiele, risipite de-a lungul apei.

Satul părea pustiu. Da la izlaz se-ntorceau vitele, în urma lor, îşi tîrau umbrele copii desculţi, cu creştetele goale, purtînd cămăşi lungi, de cînepă. Pătrunse de arşiţa zilei, vitele se-opriră în apa rîului. Îşi înfun

dară boturile în crovurile de sub punte şi zăboviră, dîncl de umbră şi răcoare, în vreme ce stăpînii lor se zbenguiau, împroşcîndu-se cu apă.

Un ţipăt neaşteptat sparse liniştea văii. Harăngul bisericii. prinse a bate într-o dungă. A primejdie.

— Turcii! Vin turcii! Fugiţi!...

Satul se trezi din moleşeala ce-1 cuprinsese. Muierile începură a boci, strigîndu-şi cu disperare pruncii duşi la joacă prin ogrăzile vecinilor. Oamenii alergau fără rost pe uliţi. Se ciocneau în învălmăşeală, aruncînd sudalme. Smulgeau în trecere toporul din tocător, ori spanga de la grindă. Unii scoseseră boii din şopron şi înjugîndu-i, aruncară în car ce li se părea mai de preţ, apucînd-o spre codri. Cei rămaşi se mai vinzoliră o vreme pe lîngă bordeie, apoi se-ngrămădiră în hodăi, întinînd uşile cu drugul.

S-au ivit pilcuri de călăreţi sub sălciile din luncă. Se mişcau ameninţător, cu multă' luare-aminte, sfredelind satul cu priviri bănuitoare. Copitele cailor împroşcară apa. Stropi răzleţi plesniră oblîncurile şeilor.

— Ieşiţi, mă, că-s pandurii !

Capete neîncrezătoare se iviră în gîrliciurile bordeielor. Apoi, uşile se deschiseră larg şi gospodarii ieşiră în bătătură.

Erau pandurii, oştenii zaverei Vladimirescului, cel care fusese tăiat cu şapte ani în urmă, la munteni.

Vadul Coşuştii forfotea de cetaşi. Soseau călări pe drumeagul zăvoiului. Sătenii îi priveau cu mîndrie, în~ tîmpinîndu-i la porţi şi în uliţi. Erau fiii ori fraţii' lor, care aruncaseră sapa şi luaseră sabia, să se bată cu turcul. Se zvoni că prin sat va trece însuşi comandirul Gheorghe Magheru, căpetenia cetelor pandureşti.

Nori de praf se ridicau în urma celor sosiţi. Rînduri strînse, tăcute şi semeţe intrau în sat. Vălureau pe dealuri umbrele asfinţitului.

Comiandirul, însoţit de căpitanul sîrb Dragan Kata- novici, purta o mantie neagră, brodată pe margini cu fire de matase aurită, de sub care se ivea o uniformă albastră, cu nasturi strălucitori. Brîtil i-1 încingea o

centură de piele, dezvelind minerele pistoalelor cu cremene. La şoldul drept atirna teaca unei săbii. Tăciunii pletelor se revărsau peste gulerul înalt al tunicii. O sîneaţă cu patul de os era prinsă de şaua calului care călca liniştit, lăsat în buiestru. Un murmur de uimire fremătă gloatele din uliţi. Oamenii se plecau în faţa sa, luîndu-şi căciulile. Muierile şi copiii alergau să-1 vadă. Comandirul părea însă neliniştit. Iscodea mereu crestele dealurilor de miazănoapte. într-o vreme s-a întors către pandurul din stînga sa :

— Cum ziceai că-i spune satului, Ceuşule ?

— Şişeşti, măria ta. Aşa i-au zis ăi din bătrîni...

Şi adăugă :

— Locuitorii cunosc meşteşugul olăritului şi-al al- binăritului. Se duc cu carele cu oale şi miere de le vînd în bîlciul Broştenilor, ori prin părţile cîmpului, către Blahniţă. Le dau pe grîu ori pe porumb, că roada-i săracă rău prin locurile astea...

Omul oftă.

— De unde ştii, Ceuşule ? îl întrebă comandirul.

— Păi... eu îs de-aci, din sat, măria ta...

— Din satul ăsta ? Şi unde stai, Ceuşule ?

Celălalt şovăi cu răspunsul. Privi încurcat împrejur,
îşi înghiţi un nod care-i tăia răsuflarea şi grăi abătut :

— Apăi, eu nu mai am nici casă, nici părinţi, măria ta. I-am găsit într-o zi tăiaţi de lefegii păgîni din Ada- Kaleh... Au năvălit în sat după pradă. Taica n-a vrut să le dea vaca şi-a sărit cu furca la ei cînd i-au luat-o. L-au tăiat cu iataganele... Pe muma şi alţi fraţi i-au dus în grădină şi-acolo i-au omorît. Pe urmă au dat foc casii... Mi-a mai rămas pe lume num-un frate mai mic, cu care eram în ziua aceia după lemne în

pădure. Nu l-am văzut de multă vreme, că eu dac-am plecat cătană, l-am lăsat în sama unui cumnat al tatii şi nu ştiu de-o mai fi, ori nu, pe lume...

îşi clătină pletele comandirul. Nu spuse nici un cu- vînt. Tăcu şi pandurul. Katanovici smuci frîul armăsarului care răzbătuse printre şirurile slujitorilor care deschideau drumul. Armăsarul necheza, săltîndu-se pe picioarele din spate.

— Tare nărăvaş ţi-i murgul, căpitane ! grăi comandirul.

Surise sîrbul.

— Cal bun purtat la el inima de la stăpîn...

— Adevărat, zîmbi comandirul. Noi, românii, zicem altfel : Cum îi turcu-i şi pistolul...

Dragan Katanovici rîse, dezvelindu-şi dinţii de aur. Treceau pe lîngă un morman de chirpici ce încă slobo- zeau fuioare de fum. Magheru se încruntă, întorcîndu-se către slujitorul său :

— Tot turcii au ars ieri şi bordeiul ăsta ?

—• Da, măria ta. De-aia-s oamenii aşannfricoşaţi. Aici stătea unu' pe nume Gheorghe de la Mogoşoaia. N-a vrut să deschidă uşa cînd au venit turcii. I-au pus foc. Cînd a ieşit afară bietul om, din pricina fumului, cu muierea şi copiii, au năprătit pe ei de i-au omorît. Au jefuit de prin sat ce-au mai găsit şi-au trecut dealul...

— Au trecut dealul, repetă îngîndurat comandirul.

— Ce eram ? îl ispiti sîrbul.

Nu-i răspunse îndată. Privi minerul săbiei, aşteptând parcă de acolo un răspuns. îşi aţinti ochii asupra bisericii de care se apropiau şi zise :

— Mi se pare ciudat că iscoadele noastre nu s-au întors încă, deşi le-am dat poruncă să mi se înfăţişeze înainte de asfinţitul soarelui...

— Poate nu trimis om bun...

îl fulgeră comandirul cu privirea. Katanovici se foi neliniştit în scări. Nărăvaşul armăsar se încordă, gata să ţîşnească, dar căpitanul îl struni la timp. Magheru zîmbi. Apoi, luîndu-şi seama, cătă cu luare-aminte spre curtea boierească de care se apropiau şi unde hotă- rîseră a face popas.

Tropotele cailor se domoliseră. Se auzeau strigătele şefilor de cete chemîndu-şi oamenii. Pandurii au pus dinaintea cailor fîn cosit din luncă. I-au adăpat şi i-au ţesălat. Apoi şi-au scos din trăişti merindea şi s-au intins sub nucii din ogradă, să se ospăteze. Cineva începu să cînte. I se alătură altul. Apoi alţii...

Murguleb cu părul sur, m-a făcut muica pandur, Intre Cernă şi Olteţ • să fiu mîndru călăreţ, cu pistol de Veneţie şi cal bun de călărie...

Magheru cina. Asculta îngîndurat cîntecul cetaşilor. I se aburiseră ochii. Poate din pricina mămăligii fierbinţi de pe masă. Poate din altă pricină...

— Frumos chintă, rupse tăcerea Katanovici.

Oftă comandirul. Trase către sine ulciorul cu apă :

— A avut cine să-i înveţe, căpitane !

Se auzi o bătaie în uşă. în prag se ivi Ceuşu.

— Măria ta, iscoadele noastre nu s-au mai întors...

— Bănuiam, zise abătut comandirul. Ceva nu-i la locul lui. Ceuşule, parcă ziceai că eşti de prin părţile astea.

— Sînt.

— Şi cunoşti bine împrejurimile...

— Ca pe tatăl nostru, măria ta.

— Ia cîţiva oameni şi iscodeşte drumul care trece peste deal. Ia aminte însă şi nu te depărta prea mult.

Ceuşu se înclină şi ieşi grăbit. Comandirul se îndreptă către Katanovici :

— Căpitane, cred că în noaptea asta nu vom putea pleca mai departe...

Sîrbul se opri din mestecat. îl măsură cu privirea, să vadă nu cumva celălalt glumeşte. înţelegîndu-i însă hotărîrea, izbucni :

— Eu nu primeşte ! Tu calcam porunca de la general rus Geissmar.

— Nu încalc nici o poruncă ! înţelege numai că e curată nebunie să-ţi duci noaptea trupele printr-o pădure necunoscută, în care — pe deasupra — au mai dispărut şi iscoadele noastre. Şi-apoi, oamenii-s obosiţi...

— Oamenii odihneam trei ceasuri şi plecam, co- mandir !

150

— Ni: numai de hodina oamenilor e vorba, căpitane. Dacă pornim aşa, orbeşte, prin pădure, vom fi în primejdie. îmi cunosc bine oamenii. Nu sînt dintre aceia care dau înapoi, dar ca să-i vîri cu mîna ta în gura lupului, ar fi o greşeală de neiertat...

—. Noi aşteptam aici — turc cîştigam timp ! Trupe duşman pot atacam Craiova şi general rus... Noi trebuie atacam ia el. Trebuie folosim noaptea asta. La noi nu timp de popas...

— Dar acum nu-i vorba de timp ! Plecînd în noaptea asta de aici, punem în joc soarta luptei ce-o vom da...

— Unde dam lupta ?

— Acolo unde ne-o va cere împrejurarea ! Tocmai de aceea să alegem noi locul şi timpul potrivit, iară nu duşmanul...

— Nu înţelegeam comandir ! La tine nu sosit iscoade, noapte este, frica este. La mine porunca de la general rus Geissmar ! Cu general nu glumeam...

Magheru îl fulgeră cu privirea. Tăcu. Se-ntoarse apoi şi-şi aruncă privirile prin geamul deschis, în ogradă, unde armurierii aprinseseră focul. Cu două zile în urmă se despărţiseră de generalul Geissmar, care comanda o divizie de ruşi la Craiova. Acesta aflase de la doi prinşi osmanlîi că turcii se pregătesc să treacă Jiul pe la Ţîn- ţăreni, ca să învăluie trupele ruseşti. Erau cam la trei-patru mii de turci şi fiindcă Magheru n-avea decît trei sute de panduri, Geissmar îi trimisese într-ajutor pe căpitanul sîrb Dragan Katanovici cu cinci sute de volintiri şi cîteva tunuri uşoare de cîmp, să-i întîmpine pe păgîni şi să le răstoarne planul.

—■ Bine, căpitane, grăi într-un tîrziu comandirul. Pe răspunderea domniei tale ! Dar să lăsăm cîteva ceasuri de hodină oamenilor şi cailor...

Apoi Magheru şi Katanovici, însoţiţi de capii cetelor, ieşiră să rînduiască aşezarea oştirii. Puseră străji la intrarea şi la ieşirea din sat. Trimiseră panduri la poalele dealurilor şi peste apa Coşuştii. Tunurile fură aşezate pe o colină din apropiere, să poată fi mînuite în orice vreme. La un ceas după miezul nopţii oastea trebuia să se pună în mişcare...

1.51

Reîntorşi în odaia lor, cele două căpetenii se întinseră pe paturi, lăsîndu-se pradă gîndurilor. Noaptea căzuse liniştită şi senină peste vale.

Tropotul unui cal s-a zvonit sub fereastră. Comandirul şi-a pus tunica pe umeri şi- a ieşit. Afară aştepta Ceuşu cu frîul în mînă.

— Măria ta, n-am găsit nici urmă de iscoadă. Parc-au intrat în pămînt.

Nu-i răspunse, ca şi cînd nu i-ar fi auzit vorbele, îşi clăti ochii-n apele limpezi ale cerului. Aşezîndu-se pe un butuc şi prinzîndu-şi capul în palme, rămase nemişcat.

într-un tîrziu, se smulse din mrejele gîndurilor ce-1 cuprinseseră. îşi ridică fruntea. îl zări în preajmă-i pe slujitor.

— Du-te, omule şi te hodină ! Plecăm la un ceas după miezul nopţii.

Pandurul şovăi.

— Ce-i cu tine, Ceuşule ? Parcă nu eşti în joile tale.

— Aş vrea...

— Hai, zi-i ce ai pe suflet ! Grăieşte !

Omul îşi luă inima-n dinţi :

— Măria ta, dacă nu ţi-i cu supărare, fiindcă toate au fost rostuite, lasă-mă să-mi caut şi eu fratele. Poate c-o mai fi pe-aici, prin sat... Poate n-o mai fi... Să-n- treb oamenii...

Comandirul rămase o clipă nemişcat. Părea că-1 fră- mîntă ceva. Dar deodată îşi înălţă fruntea şi zise :

— Du-te, Ceuşule ! Să fii însă aici la miezul nopţii.

— Am înţeles, măria ta !

Se înclină. Dintr-un salt fu în şaua calului care ieşi în galop din curtea boierească.

Prin ogrăzi licăreau ochiurile bordeielor. Se ridica alene fumul de pe gunoaiele aprinse la răscruci. Din mîr- ouiele zăvoiului răzbătea cîntecul gorgogelettor. Ardea luna pe bolta spuzită de stele.

Codin Ceuşu trecea călare pe uliţele pustiî. Legă- nîndu-se în şa, trăgea cu urechea la şoaptele ce veneau

din bordeie. Oamenii mai zăboveau pe afară. Vitale culcate în bătătură suflau greu. Dintr-o ogradă se năpusti către ulucile gardului un dulău întărîtat.

— Hodîrr, afurisitule! se auzi glasul gospodarului care ieşise în ogradă.

— Noroc bun, neică Gheorghe! îi strigă Ceuşu.

— Mulţămesc 'netale, om bun ! îi răspunse nedumerit ţăranul.

Codin deschise gura să-i mai spună ceva, dar vorbele i se opriră în gît. îşi clătină cu amărăciune capul. Oftă. După o vreme privi în urmă. Rezemat de ulucile gardului, Gheorghe îşi lungise gîtul după el.

— Dracul m-o mai cunoaşte ! izbucni cetaşul, scui- pînd înciudat.

înfipse călcîile în burta animalului, care porni la trap mărunt. Sufletul îi era răvăşit. Cîinii-1 petreceau ca pe lup, cu urlete şi lătrături, oamenii-1 măsurau cu priviri reci, ca pe-un străin ce era. Dar el îi cunoştea, îi ţinea bine minte pe fiecare şi-ar fi vrut să le strige : „Sînt eu, fraţilor, Codin a Iu* Nicolae Ceuşu. M-am întors din pribegie !"

Se apropie de ograda părintească. Inima-i bătea să spargă coşul pieptului. Uliţa, gardul aplecat într-o rînă, portiţa veche...

Descălecă. Intră în ogradă cu calul de frîu. 11 legă de un prun. Mergea prin obor strîngînd minerul săbiei i care-i lovea şold'ul. Peste tot năvăliseră oştile boji- lor şi brustulanilor. Se trezi lîngă ruinele casei... Aici, totul era aşa cum îl lăsase la plecare. Crezuse că pribegia îl va face să uite. Bucăţile de bîrne arse îi răscoliră însă din nou amintirile. Scrîşni şi-şi încleştă pumnii pe mînerele reci ale armelor, să nu-i dea lacrimile.

Cu paşi şovăitori se îndreptă către grădină. Intră într-o porumbişte uscată. Trecu pe sub meri şi vişini, oprindu-se lîngă nişte moviliţe de pămînt. îşi scoase căciula, făcîndu-şi semnul crucii. Acolo erau îngropaţi părinţii şi fraţii săi...

O mînă harnică smulsese buruienile şi răsădise flori pe morminte. într-un ciob de strachină erau cîţiva

cărbuni stinşi. Mirosea a tămîie. Mucuri de luminări arse zăceau împrejurul movilelor de pămînt.

Căzu în genunchi. Pletele-i aspre, bătute de ploaie şi vînturile pribegiei se revărsară bogat, acoperindu-i faţa. Lacrimi îi şiroiră pe obraji.

Intr-un tîrziu tresări. Auzise paşi în spate. îşi întoarse capul. Prin negurile ce izvorau împrejuru-i, zări o fată. Purta ciupag cu opreg şi fîstîc. Părul şi-1 împletise într-o coadă lungă care-i spînzura peste sinii tari. Era desculţă.

Roşie de sfială, ea îngăimă cu ochii în pămînt :

— M-a trimis taica să te chem la noi, neicuţă Godine...

— Da' a cui eşti tu ? întrebă el, încă nedumerit.

— Eu îs Maria, fata Iu' Ilie-al Iu' Niţu, vecinul 'netale... Nu-ţi mai aduci aminte de mine ?

— Aha ! făcu voinicul. Mi-aduc aminte... Tu eşti aia care chirăiai cînd eu cu frati-miu Dumitru ne făceam că-ţi furăm nucile costaive ?

— Eu sînt...

Şi pe neaşteptate se-ntoarse şi o zbughi înapoi, printre ruinele casei. Se mistui în întuneric.

— Hei ! Stăi să vin şi eu ! strigă în urmă-i cetaşul şi, îndesîndu-şi căciula pe cap, porni hotărît către ograda vecinului.

Ii ieşiră înainte Ilie cu muierea lui, Ana. Gospodarul îl prinse în braţele-i vînjoase şi-1 sărută pe obraji. Glasul lui sugrumat de lacrimi îl duru pe pandur :

— Bine venişi în casa me\ Codine, taică !

— Bine vă găsii sănătoşi, neică Lie !

— Nu credeam să te mai întorci, dup-atîta vreme. C-atîţia pleacă şi duşi rămîn...

Muiere'a începuse a plîinge, dar omul o repezi :

—■ Ia mai ho, fă, muiere ! Ajunge-ţi, că numai de plîns şi de nacaroaibe sînteţi buine !

Şi întorcîncliu-se către pandur :

— Aşa-s muierile, taică. Belea pe capul omului...

Ana deschise portiţa de la tindă.

— Hai în casă, taică ! îl îndemnă vecinul. în sărăcia me' s-o mai găsi ea o ulcică cu niscai zamîrcă de

rachiu, pin-o da muierea un braţ de fîn la cal şi-o ciozmăţi vreun pui de găină, să-1 pună la rainâ...

— ISfeică Lie, mulţămesc 'netale de poftire, da* nu-i vreme, zău... Aş vrea să ştiu şi eu dacă frati-miu Ion mai trăieşte, ori s-a prăpădit şi el...

— Trăieşte, taică ! S-a mutat la locu* vost' al de su* rîpă şi şi-a rădicat acolo casa, că-i mai la fereală de turci, arză-i para focului şi apese-i tămîia de păgîni fără de inimă ! Şi s-a-nsurat cu fata a mai mică a lu' ÎMitru Ciorbagiu, morariu' nost'... Au şi-un copil, ll văzui şi azi-dimineaţă, că venise Ion pe-aci, pe la grădină, cu el şi cu muierea. Zice Ion că ăl mic seamănă cu 'netale — aşa sanchiu — şi cin* s-o face mare o s^ajungă şi el pandur, ca 'ne tale...

Faţa voinicului se lumină de bucurie mare. Prinse mîna vecinului şi i-o strînse recunoscător :

— Mulţămesc, neică Lie, pentru vestea bună ce mi-ai dat-o. Peintru asta şi apăi|, dacă nici dumitale nu ţi-o fi cu supărare, nu m-oi da-n lături de la o ulcică de rachiu din prunii 'netale din Udupu. Oi merge pe urmă să-1 văd şi pe frati-miu Ion la casa lui...

Şi cetaşul, plecînd-şi fruntea sub pragul uşii scunde, intră în casă. Pe vatră, împrejurul focului, două fete jumuleau ele zor o găină. Ceuşu o recunoscu pe Maria. Se opri în dreptul ei. Fata îşi plecă fruntea, ruşinată.

— Ăstea-s fetele mele, taică : Măria şi Floarea, zise Ilie. Am' mai avut şi doi copii, da* s-au prăpădit de mici...

Maria îşi ridică în treacăt privirea spre pandur. Ochii li se întîlniră. Ardeau luminile lor. Poate din pricina flăcărilor de pe vatră.

Intrară în încăperea de alături, unde fusese aprins un opaiţ. Ceuşu cunoştea bine odăiţa aceasta. Venea deseori aici, trimis de răposatul Nicolae Ceuşu la vecinul Ilie după mahoarcă, ori mînat de răposata Dochia, după uina Ana, să le-ajute Ceuşilor cînd făceau vreun praznic ori vreo pomană.

Se aşezară pe paturile tari, acoperite cu rogojini. Ceuşu işi descinse armele şi-şi dezbrăcă mantia. Maria aduse un ulcior cu rachiu şi nişte ulceluşe de pămînt.

Puse apoi în mijlocul odăii o masă de lemn pe care aşternu un ştergar curat.

Ilie turnă rachiu în ulcele.

— Noroc, taică, sănătate şi să-ţi ajute Dumnezeu, că mare-i mila lui şi apără toate gîngăniile de pe pămînt !

— Noroc şi numai bucurii să vă dea ăl de sus, neică Lie !

Sorbi licoarea din ulcică şi simţi curgîndu-i prin vine şuvoi de foc. Era bun rachiul vecinului Ilie, mai ales că după o vreme veni Maria cu cina : mămăligă fierbinte şi pui fript în rainä.

Ilie îi povesti apoi cîte se mai petrecuseră prin sat după zavera de la douăş' unu. îi vorbi despre năcazurile lor, despre roada cîmpului, despre turci şi stăpînire.

într-o vreme, pandurul se ridică şi mulţumi vecinilor pentru masă şi găzduire. îşi îmbrăcă mantia, îşi încinse armele şi ieşi. Ilie cu Ana îl petrecură pînă în uliţă.

— Cin' o să vii de la bătaie, taică, să tragi tot la noi. T&om aştepta şi te-om omeni cu dragă inimă, că tare bine-am mai trăit cu cuscru* Nicolaie şi cu Dochia lui, fie-le ţărînă uşoară ! Iar de-o da ăl ^ de sus — şi vecinul clipi cu înţeles — om udi tot împreună...

Simţise Ilie din privirile celor doi tineri că ^e petrecuse ceva în sufletele lor şi nu voia să le stea in cale. El se întoarse deodată către Ana :

— Da' un' e-s fetele, fă ?

— Nu ştiu, omule...

— Huidu, dracu ! pufni nemulţumit omul.

— Im' par' mie că s-au dus la uina Safta, după neşte aţă...

— Ce tot hondrăni tu, acolo, muiere ? Tomna' acu-şi găsiră să se ducă după aţă ? Flăcăul pleacă la oaste şi ele umblă de-a brambura !...

— Lasă, neică Lie, nu-i nimic! făcu pandurul.

— 'uz acuma na ! Cum să nu fie, bre ? Bem şi mîncăm împreună şi pe urmă, tandălă pe mandălă, fiecare cum îl taie capul! Aşa-s muierile, taică, hobo- rocite rău ! Draci beliţi, nu alta !

— Apăi, eu mă duc, neică Lie şi uină Ană...

— Noroc să-ţi dea al sfînt, mumă ! şi Ana îl sărută pe frunte, cu ochii încercănaţi de lacrimi.

— Mergi sănătos şi să te-ntorci cu bine, taică ! Şi bate-1 bine pe turc unde-1 prinzi, mînca-l-ar para focului de păgîn ! Că nu-i mai ajunge ţara lui şi ne taie şi ne arde cum vrea el, că ne vede mişei şi neputincioşi !

— Lasă-1 pe spesele voinicilor noştri, neică Lie ! Ştie el cine-s pandurii ! strigă Ceuşu care, încălecînd, pornise in galop pe uliţă.

— Doamne, ce nu mă mai fac eu tinăr o dată ! murmură Ilie şi-i tremurară mustăţile încărunţite. Ho şi tu, fă, muiere, că doar nu muri, se răsti el la Ana, care plîngea.

Din întuneric se apropiară două mogîldeţe.

— Voi pe unde-mi umblaţi noaptea, mitocositelor ? O să vă pun clopot de gît, să ştiu pe unde-mi hăimăniţi !

Fetele şi Ana intrară în casă. Ilie mai zăbovi o vreme pe afară, cătînd să fie toate rostuite. In liniştea nopţii se auzeau privighetorile în luncă...

Lăsat în buiestru, calul călca liniştit, legănîndu-şi călăreţul. Ceuşu îşi ridică faţa spre cer. Acolo, vîntul se căznea să scuture nuci de aur din livada bolţii albastre.

—■ E-aproape miezul nopţii ! şopti dînsul, zărind luna plină alunecînd spre asfinţit.

Trecu pe sub doi cireşi uriaşi. Rîse, amintindu-şi pesemne ceva din copilărie. Copitele armăsarului ţăcăneau pe uliţa uscată. Petice de nisip argintiu pîlpîiau în po-tecă.

Deodată, caliul sforăi speriat. Aplecîndu-se pe coamă şi strîngmd frîul, Ceuşu duse mîna după pistol. Din huda unui gard de mărăcini se desprinse o umbră. In raza lunii pline, fulgeră la brîul străinului fierul armelor.

— Stăi ! strigă pandurul, scoţîndu-şi pistolul şi luînd u-1 în cătare pe necunoscut.

Acesta se opri. Rămase nemişcat.
157
— Cine eşti şi care ţi-i voia ? îl iscodi cetaşul. Răspunde, dacă ţii ca plumbii mei să nu te facă să muşti ţărînă !
Celălalt rîse :
— Pandurule, eu unul n-oi muşca ţărînă asta, că ea mi-a dat viaţă şi m-a crescut pe mine şi pe alţii care-s pribegi...
Ceuşu tresări. Glasul i se păruse cunoscut.
— Şi nu te mai face aşa ghifor cu pistoalele tale, că tot Codin al lu* Nicolae Ceuşu rămîi ! Şi tot o să te pun jos în luptă dreaptă, ca pe vremuri şi-o să-ţi trag o mamă de bătaie de-alea, ştii tu, ca-n Gîrdoaia...
— Şelitrarule ! Frate Şelitrarule ! izbucni Ceuşu şi, îndesîndu-şi pistolul la cingătoare, descălecă şi se repezi să-1 îmbrăţişeze pe omul din poiană.
— Şi cum, mă, fire-i alimănit, rîse acela, după ce se îmbrăţişară şi se sărutară, să tragi tu în mine ?
— Bine era. Scăpăm lumea de un lotru...
Celălalt începu să cînte încet :
— Zice lumea că sînt lotru, c-am furat un lemn din codru...
îl întrerupse cetaşul :
— ...şi trei capete de turci, că erau de başbuzuci î
Rîseră. Se aşezară pe o pală de fîn uscat. Şelitraru scoase de la cingătoare o ploscă de lemn şi, norocind, zise :
— O fi fost bun el răchiul lu' Ilie-al lu' Niţu, dară nici cu-al meu n-o să-ţi fie ruşine...
— Da' de un'e ştii tu că vin de la casa lu' neică Lie ? îl întrebă Ceuşu, ducînd plosca la gură şi bînd.
— Frate Codine, a trăcut vremea şi va să mai tracă, iară lumea va să uite de noi. Gînditu-te-ai v'odată prin ce coclauri ţi-or rămîne oasele şi cine va să ţi le tămîie şi ţie, ca unui bun creştin ce eşti ?...
— Fi-va timp şi pentru asta, frate Ioane, că n-au intrat zilele-n traistă. Şi-apăi ăl de sus, s-o milostivi şi de hodina şi de liniştea sufletului nost' sturît de năcazuri şi de vreme ră. Păn-atunci mai avem de scărmănat
158
cîte-o ţîră spinarea spurcaţilor de turci, că tu ştii ce rău mare mi-au pricinuit !
— Ştiu, frate, oftă Şelitraru. Mulţi îs ca tine, arşi în suflet şi voiesc să se răcorească. Că eu de ce crezi c-am. luat calea codrilor, cu soţii mei ? Că mai bine mă- nînc frunza codrului, decît pînea boierului şi blăstămul turcului. C-aşa ajunsărăm, să fim strini acas' la noi... Haiducii vreme lungă, frate, nu-ş' dac-auzişi... Şi-acuma gînditu-m-am că mi-am făcut destul veacu\ Aş vrea să mă fac şi eu om cu casă şi masă, c-am durmit destul pe crengile pădurii şi pe pămîntul gol...
— Adicătelea, vrei să te laşi de haiducie ?
— De-aia tot stau pe su' gardurile lu' Ilie-al lu' Niţu, frate Codine...
Pandurul păli. îşi înghiţi un nod care-i tăia răsuflarea şi-1 întrebă pe haiduc :
— Care dintre ele ţi-i dragă, Ioane ?
— A mai mică... O cheamă Florica, cla-i mai frumoasă decît toate florile pămîntului...
Se înseninâ faţa cetaşului.
— Şi nunta ?
— Păi asta-i buba ! Că Ilie nu prea voieşte să mi-o dea... Da' eu nu mă las şi tot i-o fur într-o noapte...
— Da' fata vrea ?
— Vrea, frate, că de n-ar vrea, n-aş mai umbla teleleu prin sat, să pună potira mîna pe mine... Mi-am rădicat şi casă-n Valea Cornului, să nu zică socrul că stau pe capu' lui. Şi-am început şi eu să le-adun pe toate, că multe se cer la casa omului...

Ceuşu înţelese atunci unde dispăruseră fetele lui Ilie, cînd plecase el. Întinse braţul şi cuprinzîndu-şi prietenul de după grumaz, îi zise :

— Mai ai o ţîră răbdare, cumnate Şelitrarule, c-o să facem două nunţi, să se ducă pomina...

Haiducul îi trase un ghiont şi pufni :

— Aha ! Cu lucruri necurate-n casa popii-mi um- blai tu, mă ? Ptiu, drace ! Păi cum să nu te lovească năbădăile ? Doamne, ce mai nuntă o să fie !

în depărtare se auzi un corn sunînd. Cetaşul sări în picioare :

159

— Frate Ioane, eu te las...

— Mergi cu bine, Codine, şi să te-ntorci sănătos ! Tare-aş mai fi voit să fiu şi eu alături de voi, la bătaie, ca pe vremea slugerului...

— Apăi, munte cu munte se-ntîlneşte, Ioane, darămite om cu om !

Se îmbrăţişară. Ceuşu sări în şa. Smuci frîul. Valuri de ceaţă se lăsau pe vale.

Oastea se puse în mişcare către apus, la un ceas după miezul nopţii. Se lăsase răcoare, cerul se întunecase din- tr-odată de petice vinete de nori. In sat cîntau cocoşii. Săreau scîntei din pietrele lovite de copitele cailor.

Katanovici pornise primul, în fruntea volintirilor săi, fără a mai trimite iscoalde.

— Comandir trebuie merge înainte. Comandir Magheru frica purtam. Dacă mişcăm fricos, turc cîştigam timp, spusese el.

La un cot al văii, oastea se abătu spre miazăzi, tăind firul apei. Vadul clocoti de tropote. Im zăvoi, tufe de răchiţi răsăreau ca nişte pete din nisipul argintiu. Sticleau ochiuri de apă, oglindind într-însele bolta cerului învolburat. O moară lăsată într-o rină îşi ridica spre înal- turi căciula neagră, de şindrilă putrezită.

Pădurea îi primi duşmănoasă. Priviri nevăzute sfredeleau bănuitori cătanele de sub tufişurile dese de gorun ce străjuiau calea. Copaci uriaşi cu frunţile orbecăind prin ceaţă vegheau somnul codrului. Din cînd în cînd capii de cete îşi îndemnau cetaşii, ai căror cai nu se grăbeau la drum. Cîte un animal mai nărăvaş îşi mărturisea neliniştea printr-un nechezat întrebător. Roţile tunurilor scrîşneau prin ţărînă drumului. Săpată ele apele ploilor, calea devenea tot mai anevoioasă.

Deasupra dealului, luna se ascunse în nori. Deodată, o gaiţă speriată ţipă, ţîşnind printre crengile gorunilor, către adîncurile pădurii. în aceeaşi clipă răsunară împuşcături. Printre tufele încărcate de ceaţă şi întuneric se iviră turcii.

Caii sforăriră speriaţi. Se ridicară în două picioare, doborîndu-şi călăreţii. La o comandă a lui Katanovici,

160

oştenii se strmsară într-un cerc, primindu-i pe osmanlîi în piept. Turcii veneau însă de pretutindeni şi în curînd volintirii se văzură împresuraţi. Abia atunci înţelese Dragan Katanovici înţeleapta împotrivire a comandiru- lui Magheru.

Acesta se afla cu pandurii săi mai în urmă. El auzi larma luptei şi înţelese că sîrbul căzuse în capcana propriei sale trufii. Cumpănind bine lucrurile, se hotărî să-şi împartă oamenii în două : o parte o trimise să ocupe biserica, curtea boierească şi satul Şişeşti, iar cu cealaltă hotărî să dea el însuşi năvală asupra turcilor, încercînd să-1 despresure pe Katanovici. Porunci tunarilor să aşeze tunurile de cealaltă parte a văii şi să ia aminte la poruncile sale.

De pe o colină din apropiere veniră tropote de cai. Magheru se ridică în scări, scrutînd întunericul. Cînd s-au arătat călăreţii la marginea pădurii, comandirul înţelese că nu erau nici turci, dar nici panduri. Păreau mai degrabă nişte localnici, dar aveau flinte şi săbii, iar la brîu purtau pistoale.

Magheru îşi întoarse faţa către Ceuşu :

— Cine sînt aceşti oameni şi ce voiesc ?

Slujitorul părea că se dumirise cum stau lucrurile,

căci un zîmbet îi îmblînzise asprimea feţei.

— Să aşteptăm o clipă, măria ta, căci oamenii aceştia ne pot fi de folos.

Indemnîndu-şi calul, el ieşi întru întîmpinarea străinilor. Comandirul îl văzu descălecînd şi îmbrăţişîndu-se cu aceia. Cu toţii s-au apropiat de comandir.

— Măria ta, grăi Ceuşu, oamenii aceştia ne sînt prieteni. Cu unul dintre dînşii am copilărit eu. Cînd am crescut, eu am luat sabia şi am venit sub steagurile slugerului şi ale domniei tale. El l-a ajutat pe sluger în bătaia de la Ciovîrnăşani. Pe urmă a intrat în codru. Avea şi el neşte socoteli cu turcii. Numai că are un obicei prost, de care i s-a dus buhu-n lume : taie turcii, le scoate maţele şi le-nşiră pe mărăcini...

Unul dintre cei sosiţi se înclină şi zise ;

— Sînt lotru, mărita ta, dară să nu mâ judeci cu greşeală. Eu şi soţii mei nu facem rău la sărmani, că şi

C-da 5562 coala 11

161

noi tot sărmani sîntem. Avem şi noi datorii mai vechi la păgîni, cum drept grăit-a prietenul acesta al meu şi slujitorul domniei tale, da' păn-acu' n-am putut să le plătim cum se cuvine, că sîntem şi noi neşte proşti şi fără de putinţă în faţa puhoiului. Da' tot i-am mai lipsit de cap pe cîte unu', pe un'e s-a nemerit...

Comandirul surise. îl întrebă pe lotru :

— Care ţi-i numele, omule ?

— Selitraru, măria ta. Iară ei îs soţii mei : Oache, Stoian,' Bîrliga şi Brăbete. Ştiu toţi să se bată bine. I-a-nvăţat slugerul Tudor.

— Şelitrarule, ia-ţi soţii şi aţine-te de noi ! Şi să vă plătiţi bine datoriile la turci, că alt praznic poate nu se mai iveşte atît de repede !

Apoi, smulgîndu-şi sabia de la şold, s-a ridicat în scări :

— La luptă, voinicii mei !

Au dat năvală asupra turcilor cu chiote şi strigăte. Pădurea se cutremura de tropotul cailor. De răcnetele celor încleştaţi pe viaţă şi pe moarte. Pandurii se ţineau strîns în preajma comandir ului. Iar el nu mai era omul potolit, cu căutătura ageră. Era trăsnet căzut peste păgîni. Cum se apleca şi lovea împrejuru-i, părea de două ori mai lung, iar braţul său semăna spaima printre fustaşii răsăriţi în cale-i.

Pe neaşteptate, în faţă-i se ivi o căpetenie vrăjmaşă care-şi slobozi pistolul asupra lui Magheru. Acesta smuci fulgerător frîul, ferindu-se într-o parte. Calul se săltă în două picioare. Necheză dureros şi se prăbuşi, trî-n- tindu-şi călăreţul. Scrîşnind de furie, comandirul dădu să se ridice, dar simţi că picioru-i era prins în scară, sub cal. Se abătu în lături. Sabia turcului spintecă golul. Izbutind în cele din urmă să-şi scoată piciorul, Magheru îşi aruncă mantia peste umeri, primindu-1 în coastă pe păgîn care sărise, izbind a doua oară. Săbiile zăngăniră sec. Turcul se trase cu un pas înapoi. Magheru ridica sabia şi lovi spre dreapta. Păgînul pară lovitura, dar cizma comandirului i se înfipse fulgerător în pîntec. Vrăjmaşul icni, strîmbîndu-se de durere. Comandirul îl păli

162

cu latul săbiei în cap. Îndată săriră asupra turcului haiducii lui Şelitrarn.

— Nu-1 omorîţi ! Legaţi-1 şi duceţi-1 în sat! porunci Magheru.

Lotrii-1 învăliră-n funii şi, ridicîndu-1 pe cal, se mistuiră cu el în întuneric. Dintre cetele învălmăşite, se ivi Ceuşu cu capul gol, cu sabia plină de sînge. Descălecă şi-i întinse frîul comandirului care, încălecînd, se repezi iarăşi asupra vrăjmaşilor. Aceştia erau însă mulţi şi bine înfipţi în pădure şi lui Magheru îi trebui destulă vreme pînă să poată face o spărtură în cercul lor, prin care Katanovici şi volintirii săi să se strecoare. Se retraseră, urmăriţi de săbiile şi focurile duşmanilor, risipindu-se prin cătun.

Prevederea lui Magheru fusese înţeleaptă. Turcii, cre- zind că pandurii s-au risipit, alergară fără griji după ei, să-i nimicească. Atunci i-au trăsnit plumbii traşi din turla bisericii, clin podurile caselor şi din conacul boieresc, de către cealaltă jumătate a cetelor comandirului. La un semn al acestuia, tunurile începură a zvărli ghiulele în puhoiul turcesc ce curgea spre sat.

Plumbii şficuiau toată valea. Călăreţi ciudat îmbrăcaţi izbeau pe neaşteptate buluk-urile păgîne, mistuin- du-se ca duhurile, mai înainte ca ofiţerii paşei să li se poată împotrivi. Panica intră în rîndurile fustaşilor. Se lăsase pe vale ceaţă apăsătoare...

Gheorghe Magheru se adăpostise de urgie în lăcaşul bisericii, din turla căreia slobozea porunci, urmărind lupta. El îl chemă la sine pe Ceuşu şi-i zise :

— Iei două cete de panduri. Treci dealul fără să te vadă turcul. Ocoleşti pădurea şi-i loveşti din^ spate pe turci. Ia aminte însă la două lucruri : nu zăbovi, iar cînd loveşti, să faci multă zarvă!

Pandurul se urni îndată să împlinească porunca. îl urmau şi haiducii lui Şelitraru. S-au înfundat cu cetele prin locuri numai de ei cunoscute. Făcînd un scurt ocol, au trecut apa Coşuştii la ceas tîrziu de noapte. S-au oprit pe un colnic. Sub dînşii clocotea valea. Strigătele luptătorilor se amestecau cu gemetele răniţilor, cu ne
163
chezatul cailor şi răcnetele căpeteniilor ce nu-şi mai puteau stăpîni oamenii, cu necurmatele pocnete de pistoale şi flinte, cu grohăitul tunurilor şi zăngănitul fiarelor celor încleştaţi în luptă, zăletiţi prin ceaţă.

— Frate Ioane, îi zise Ceuşu lotrului, e vremea să-i arătăm măriei sale cum ne băteam noi sub steagurile slugerului !

— Să fie-ntr-un ceas bun, Godine !

Deodată, din apropiere ţîşniră flăcări orbitoare. Şi tunete năprasnice cutremurară pămîntul. Caii fornăiră neliniştiţi. La marginea pădurii, trei bombarde turceşti abia rostuite începuseră să scuipe ghiulele asupra satului. Ceuşu se sfătui cu soţii. Apoi, făcînd semn oamenilor, s-au năpustit cu zarvă mare asupra vrăjmaşilor. Au trecut prin săbii tunarii care, luaţi fără veste, nu s-au putut împotrivi. Au prăvălit bombardele în rîpa. Au pus foc căruţelor cu pulbere. In iureş năvalnic, cetele Ceuşului loviră spatele duşmanilor.

Crezîndu-se înconjuraţi de două oştiri, turcii încercară să-şi scape pielea, fugind către pădurile dinspre miazănoapte. Inţelegînd ce se petrece, Magheru îşi adună cetele şi-i izbi pe osmanlîi din coastă. Fustaşii începuseră să-şi piardă cumpătul, devenind o pradă mai uşoară pentru panduri şi volintiri. Au sărit atunci de prin case gospodarii cu furci şi topoare. Şi nimeni nu i-a mai putut opri.

Atît de puternică fusese izbitura, încît păgînii se îm- prăştiară peste noapte, lăsînd prin vîlcelele şi rîpile satului cîteva sute de morţi şi răniţi. Şi pandurii avură pierderi mari. Cam la două sute de oameni rămăseseră prin codri. Unii mai trăiau Alţii înţepeniseră...

Către ziuă, Magheru porunci să se adune cetele. Era negru de fum şi rănit la umărul stîng. Pe obraz i se prelingea un firicel roşu de sînge. Se surpase asupră-i turla bisericii lovită de bombardele turceşti. Scăpase ca prin minune...

El îşi lăudă oştenii pentru isprăvile lor de arme. 11 mustră pe Katanovici pentru nesăbuinţa sa, dar îl îm- brăţişă pentru vitejie. Mulţumi sătenilor şi haiducilor pentru ajutorul lor şi porunci ca morţii să fie îngropaţi
164
după datină. îşi aduse aminte de slujitorul său, Ceuşu, şi, nezârindu-1 prin preajmă, întrebă unde este. Un ţăran — a cărui asemănare cu Codin Ceuşu îl izbi puternic pe comandir — ieşi din mulţime, îngenunchind :

— Măria ta, nu-ţi fie cu supărare că vin să te ţin cu vorba me' a proastă. Io-s Ion, fraţi le sărmanului Codin Ceuşu... Nu-1 văzusem de mult amar de vreme, da* acu-1 văzui... Zăcea-ntr-o baltă de sînge şi-şi trăgea cu greu răsuflarea. M-am dus de-am îngenuncheat lăngă el. M-a cunoscut. I-au dat lăcrămile... „Tu eşti, bă, frate Toane ?" „Io-s, frate[44], i-am răspuns. „Apăi, frate Ioane, io o să mor. Mă duc după ăilalţi ai noşti, să le spun că le-am plătit turcilor cu vîrf şi-ndesat... Da* tu să te duci la măria sa şi să-i spui că-nchid ochii mulţămit în su- fletu' meu că slugeru[1] Tudor are urmaşi de nădejde. Io mă duc după răsplata cerului, c-am tăiat prea mulţi pă-

gîni în noaptea asta..." Şi io-i zic : „Frate Codine, nu vorovi aşa. N-o să mori, că te-om lua acas' şi te-om o- bloji si te-om înzdrăveni noi...[44] Şi l-am rădicat, măria ta, de l-am dus la un vecin de-al nost' care-i zicem noi prin sat Ilie-al lu' Niţu. Şi-acolo-i şi-acuma, că io am vrut să-1 duc la mine-acasă, da[1] s-a răpezit la noi ca o leoaică o fată de-a lui Ilie ăsta şi ne-a strigat că ea nu-1 mai dă nimăruia. Ea stă la capu' lui şi-acuma, ce-1 oblojeşte şi-1 mîngăie. Iar io am venit la măria ta să-ţi spun, după cum mi-a fost vorba cu frati-miu Codin...

Ţăranul se ridică. Obrazu-i era scăldat în lacrimi.

— Apăi, măria ta, l-om scăpa noi...

Se înclină. Şi mai înainte ca Magheru să-i fi grăit ceva, omul se mistui printre şirurile de panduri şi vo- lintiri. Fusese ca o vedenie pentru comandir...

O pală neaşteptată de vînt porni să limpezească văzduhul. Pe vale mai pîlpîiau limbi sîngerii de foc. Fuioare vineţii de fum se ridicau spre cer. Ardea biserica. Oamenii se căzneau s-o stingă, dar flăcările se prinseseră bine de lemnul uscat al grinzilor. Sfinţi ciuntiţi se iveau dintre grămezi de moloz şi pereţi arşi, printre sfeşnice şi policandre de nuc. Colţuri de icoane ieşeau dintre dărlmături.

Oastea se rînduise, pornind către Cerneţi. Pînă departe răzbătea cîntecul cetaşilor :

Codrulet cu frunza rară, Domnul Tudor vine iară Să mai siringă din păduri Cete mîndre de panduri, Să nc-ntrebe de pistoale, C-au huit turcii pe vale...

Răsărea soarele pe culmea Gîrdoii. în iarba luncii străluccau boabe de rouă.

€

Lector : HERTA SPUHN Tehnoredactor : CORNEL CR1STEŞCU Bun de tipar : 25.V.1981. Apărut 1981. Comanda nr. 1845 Coli de tipar 10,5

Tiparul executat sub comanda nr. 5562 *) la întreprinderea poligrafica Galaţi str. George Coşbuc nr. 223 A Galaţi REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA